

EGYETEMI BÖLCSESZDOKTORI ÉRTEKEZÉS

ÖNISMERET ÉS PÁLYAORIENTÁCIÓ
SERDÜLŐKORBAN

SZEGED, 1977.

KÉSZITETTE: VARGA SÁNDORNÉ

T A R T A L O M

Bevezető	1
I. A serdülőkör helye és jelentősége a személyi- ség fejlődésében	3
A serdülőkör főbb jellemzői	3
Öntudat- önismeret- önértékelés- önnevelés...	4
Az önismeret	7
Pályaválasztási döntés előkészítése a serdü- lőkörben	16
Pályaorientáció és önismeret	19
II. Az önismeret és pályaorientáció longitudiná- lis vizsgálata	26
A vizsgálat célja és módszere	26
Az önismeret tartalmi komponensei és reali- tásértéke	29
Pályaorientáció jellemzői	42
Pályaorientáció és pályamotiváció	48
Az önismeret és pályaorientáció	58
Érdeklődési struktúra jellemzői 10 éves kor- ban	67
III. Önismeret és pályaválasztási döntés	77
A 8. osztályos tanulók pályaválasztási dön- tése	78
Pályaorientáció és pályaválasztási döntés ...	81
Pályaválasztási döntés motivumai	87
Érdeklődés és pályaválasztási döntés	92
Összefoglaló következtetések	107
Mellékletek	117
Irodalomjegyzék	172

B E V E Z E T Ő

Az utóbbi években világszerte a társadalmi érdeklődés előterébe került a pályaválasztás kérdése. Hazánkban a kialakult intézményrendszer, megjelent kormányhatározatok, oktatáspolitikai párthatározat kedvezően befolyásolták a pályaválasztási tanácsadás fejlődését.

A pályaválasztási tanácsadás növekvő jelentőségét az egyén és a társadalom érdeke is indokolja. A társadalom munkaerő-szükségletének kielégítésében jelentős forrást, utánpótlást jelent az ifjúság, "ezért az ifjúság pályaválasztása meghatározó a népgazdaság munkaerőszükségletének racionális kielégítése szempontjából." /Rózsa J./

Az egyén szempontjából is döntő a pályaválasztás, hiszen a fiatalok életének egyik legfontosabb mozzanata. A pályaválasztás teszi lehetővé az egyén számára a társadalmi beilleszkedést.

"Az egyes fiatalok a pályaválasztáson keresztül válnak a társadalmi munkamegosztás részeseivé, elfoglalják felkészültségüknek és képességük alapján helyüket a közösségben." /Havas O.-né 1971./

A helyes pályaválasztás tehát alapvető egyéni és társadalmi érdek. Csak az adottságoknak, érdeklődéseknek megfelelő pályára biztosítja az egyén számára az önmegvalósítás lehetőségét, a munka örömét, a boldogság forrását. A társadalom abban az esetben várhat el az egyéntől képességének megfelelő munkát, ha az adottságainak, képességeinek megfelelően választott pályát.

A pályaválasztási tanácsadás alapja az iskolai pedagógiai tanácsadás. Az MSZMP Központi Bizottságának 1972. június 14-15-i határozata kimondja: "...az általános iskolai pályairányítási tevékenységet az oktatási-nevelési folyamat szerves részévé kell tennünk." /MSZMP KB. határozata 1972./

Ennek megfelelően a pályaválasztási tanácsadás továbbra is a pedagógusok munkájára épül, az oktató-nevelő munka szerves része, az általános iskola 5. osztályától kezdődik szervezett formában, és egymásraépülést feltételez.

Az iskolában tehát még fokozottabban kell beépíteni a pedagógiai munka rendszerébe a pályairányítást. Ez a körülmény indokolja, hogy az oktató-nevelő munka gyakorlatában vizsgáljuk a pályapedagógiai tevékenységet, annak tartalmi kérdéseit.

Az iskolai pályapedagógiai tevékenységet akkor tekinthetjük eredményesnek, ha a fiatalok az érdeklődésüknek megfelelő pályát választanak, s ha ez a választás egybeesik a népgazdaság igényeivel. Tehát a helyes pályaválasztást objektív és szubjektív tényezők "harmonikus megegyezése" jelenti. Objektív oldalon találhatók a pályák követelményei és a pályák köre, amelyet a népgazdaság szükségletei határoznak meg, szubjektív oldalon a személyi adottságok.

A gyakorlatban, az oktató munka folyamatában a tanácsadó tevékenység még nem minden esetben kielégítő. Legtöbb esetben megtörténik a pályakövetelmények és a népgazdaság munkaerőigényének ismertetése, de a személyi adottságok, képességek feltárása hiányos, vagy elmarad. Az orientációs szakaszban feltáratlan a tanulók önismeretének szintje, az önismeret és a pályaaorientáció közötti összefüggés kérdése.

I. A SERDÜLŐKOR HELYE ÉS JELENTŐSÉGE A SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉSÉBEN

A serdülőkor főbb jellemzői

A személyiség fejlődésének fontos időszaka a serdülőkor, melynek életkori meghatározása a pszichológiai szakirodalomban nem egységes. A hazai szakirodalom jelentős része a 10-11 éves kort a gyermeki kiteljesedés, a prepubertás éveinek, a 12-13 éves kort már a serdülés, a pubertás éveinek tekinti.

A serdülőkorban végbemenő személyiségfejlődés alapvető tartalmát és specifikumát a gyermekkorból a felnőtt korba való átmenet jelenti. /Kelemen L. 1963; Buda B. 1970; T.V. Dragunova 1972./ A személyiségstruktúrában végbemenő változásokat alapvetően az öntudat fejlődésében jelentkező minőségi változás határozza meg, melynek lényege, a serdülő önmagát már nem tekinti gyermeknek. Ennek következtében megbomlik a serdülő és környezete közötti eddigi viszony. A serdülő öntudatának fejlődését a közös tevékenységek és sokoldalú kapcsolat-rendszerek biztosítják. Egyre többet gondolkodik önmagán, társaikhoz, a felnőttekhez való viszonyán.

A személyiség fejlődésének új tényezőjét jelenti az a nagyfokú aktivitás, amely meghatározott minták és értékek elsajátítására, a felnőttekkel és társaival való megfelelő kapcsolatok kiépítésére és önmagára irányul. /T.V. Dragunova 1972./

A felnőtté válás egyik jelentős iránya a serdülők tartalmass érdeklődésével, jövőre vonatkozó terveik alakulásával kapcsolatos.

Az érdeklődés jellemzői:

- széleskörű, sokirányú /Kiss T. 1966; Kiss L. 1974/;
- kialakul az érdeklődés főbb iránya /Kiss T. 1966; T.V. Dragunova 1972/;
- megkezdődik az érdeklődési körök kialakulása, differenciálódása, specializálódása /Sz.L. Rubinstein 1967/;
- az érdeklődés aktív cselekvéssel, próbálkozással társul, tevékenységében próbálja ki képességeit, s ismeri meg önmagát /Harsányi I. 1964; Kiss T. 1966; P. Milev 1968; Sz.L. Rubinstein 1967/;
- önismereti érdeklődés fejlődése /Kiss T. 1966; T.V. Dragunova 1972; Kiss L. 1974; Mérei F. 1976/;
- pályae érdeklődés kialakulása /Csirszka J. 1963; Sz.L. Rubinstein 1967; W.Vier 1966; Ritoók P.-né-Havas O.-né 1970; T.V. Dragunova 1972; Völgyesy P. 1976/.

Öntudat-önismeret-önértékelés-önnevelés

A személyiség fejlődése szempontjából kardinális kérdés a serdülő öntudatában bekövetkező minőségi változás. E megállapítás szükségessé teszi a személyiség és az öntudat viszonyának vizsgálatát.

Sz.L. Rubinstein /1967/ szerint: "Az öntudat nem kívülről épül rá a személyiségre, hanem részét képezi annak, ezért nem önállóan, hanem annak mint a reális szubjektum fejlődési folyamatának mozzanata, oldala, komponense." /1043.1./

A személyiség tehát nem korlátozható sem a tudatára, sem az öntudatára, de nem is létezhet azok nélkül. "Tudat és öntudat nélkül nincsen személyiség; mint tudatos szubjektum nem-

csak környezetét, hanem környezetével való kapcsolatában önmagát is tudatosítja." /Sz.L. Rubinstein 1967. 1043.1./

I.I. Ivanova a vizsgált probléma leglényegesebb aspektusának szintén az öntudat és a személyiség kölcsönös viszonyának kérdését tekinti. Megállapítása szerint az ember amikor elkülöníti magát a környező világtól, ezzel egyidőben önmagát mint személyiséget felismeri individuális-pszichológiai sajátosságainak megfelelően viszonyul saját magához. /Duró L. 1969./ A személyiség fejlődése szempontjából Ivanova az öntudat alapvető funkciójának saját tevékenysége és viselkedése fölött gyakorolt önregulációját és önkontrollját tartja /Duró L. 1969./

A serdülő öntudatának jellemzői meghatározzák az önismertét is. Sz.L. Rubinstein /1967/ az öntudatból származtatja az önismeretet. "Az ember öntudata - akárcsak a tudat általában is - nem passzívan, nem tükörszerűen tükrözi a személyiség valóságos létét. Az embernek önmagáról, saját pszichikus tulajdonságairól és kvalitásáról kialakult elképzelése távolról sem mindig adekvátan tükrözi azokat." /1050.1./

Rókusfalvy P. /1969/ az öntudatot az önismeret feltételének tekinti. A.I. Lipkina /1975/ az önismeret és az önértékelés szoros kapcsolatát emeli ki. Szerinte a személyiség önmegismerése nemcsak saját tulajdonságainak, képességeinek, jellemének, más emberekhez fűződő kapcsolatainak ismerete, hanem mindennek egy meghatározott, általa elfoglalt álláspontról történő értékelése.

Az öntudat, az önismeret és önértékelés összefüggéseit eme-

li ki Sz.L. Rubinstein /1967/ és Murányi M. /1974./

Sz.L. Rubinstein /1967/ szerint az öntudat magában foglalja önmagunkhoz való meghatározott viszonyunkat, s ez szorosan összefügg az önértékeléssel, ez pedig az értékelés normáit meghatározó világnézettel. Murányi M. /1974/ az önértékelést rendkívül bonyolult folyamatnak tekinti, mely szervesen összefügg magának az öntudatnak a fejlődésével. "Amikor a gyermekben kialakul önmagának, mint szubjektumnak, vagyis mint megismerő és cselekvő környezetével aktív viszonyban levő énné tudatosítása az egyszersmind potenciálisan magában rejti ennek az énné, képességeinek, tulajdonságainak valamilyen értékelését is." /28.1./

Az önértékelés főbb jellemzője:

1. Személyiségfejlődés döntő tényezője /Petrikás Á. 1964; A.A. Szmirnov 1967; Harsányi I. 1968; Hüvös É.-Lengyel Zs. 1975; A.I. Lipkina 1975/;
2. A személyiség viselkedésének fontos szabályozója /Duró L. 1969; Buda B. 1970; A.I. Lipkina 1975/.

Engels szerint az emberiség előtt három nagy feladat áll, uralkodni a természetén, a társadalmi viszonyokon és uralkodni önmagán. A harmadik feladatot nem lehet megoldani csak külső ráhatás, nevelés segítségével, feltétlenül együtt kell járnia az önnevelés folyamatával, amely saját tökéletesedésére irányul. /V.P. Tugarinov 1967./

A.G. Kovaljov /1972/ az önnevelés fogalmát a következőképpen definiálta: "Az egyén önmagára irányuló, tudatos, rendszeres munkája annak érdekében, hogy kiküszöbölje bizonyos hibáit,

s olyan pozitív tulajdonságokat alakítson ki önmagában, amelyek megfelelnek a társadalom követelményeinek és személyes élelettervének". /419.1./

Az önevelésre vonatkozó képesség természetesen nem tekinthető eleve adottnak a serdülőkorban, mivel viszonylag magasfoku tudatosságot igényel. Az önevelés alapja és feltétele az önismeret és adekvát önértékelés. A.G. Kovaljov /1972/ szerint: "Ahhoz, hogy önmagunkat nevelhessük mindenekelőtt meg kell ismerni, és kritikusan kell szemlélni önmagunkat." /430.1./ Az önismeret, az önértékelés jellemzői meghatározzák az önevelés irányát, mely a személyiség továbbfejlődésének lényeges feltétele.

Összegzésként megállapítható az öntudat, önismeret, önértékelés és az önevelés szoros kapcsolata. Az öntudat nem azonos az önismerettel, annak feltétele. Mivel az önismeret mindig magában foglal bizonyos álláspontokról történő értékelést is, így az öntudat az önértékelés feltétele is. Az öntudatból származtatott önismeret és az önértékelés az önevelés szubjektív aspektusa, a személyiség fejlődésének egyik döntő rugója, s a személyiség magatartásának szabályozója.

Az önismeret

Az utóbbi évek hazai és külföldi szakirodalma behatóan foglalkozik az önismeret problematikájával. Legtöbb szakirodalom az önismeretet, mint általános személyiségjegyet, s mint a pályaválasztási érettség egyik feltételét vizsgálja.

W.C. Washburn /1961/ az embernek saját magáról alkotott fogalmát a személyiség olyan központi és viszonylag állandó

jellemzői közé sorolja, amelynek ismerete fontos az egyén önmagához és társadalmi környezetéhez viszonyulása megértésében.

Sz.L. Rubinstein /1967/ az önismeretet - az embernek önmagáról, saját pszichikus tulajdonságairól és kvalitásairól kialakult elképzelését - az öntudatból származtatja.

Rókusfalvy P. /1969/ a személyiség integrálódása és fejlődése szempontjából vizsgálja az önismeretet, amelyet összekapcsol az éneszmény és az önmegvalósításra törekvő önnnevelés kérdésével.

P.F. Secord - C.W. Backman /1972/ szociálpszichológia oldaláról közelítik meg az önismeret, illetve az önmagunkról kialakított fogalmat. "Az ember a nyelv és magasabb intelligencia jóvoltából azzal a csakis rá jellemző képességgel rendelkezik, hogy gondolkodni tud a saját tettén, viselkedéséről és arról, hogy mások hogyan látják őt. Mindegyikünkben él a saját magunkra vonatkozó ismereteknek és érzelmeknek valamilyen együttese. Az elemeknek ezt az együttesét többnyire önmagunkról alkotott fogalomnak, vagy képzetnek nevezik". /508.1./

A fenti meghatározások alapján az önismeret fogalmának lényeges jegyei:

- a személyiség önmagáról /tulajdonságairól, képességeiről, jelleméről/ kialakított képe és érzelmek együttese;
- más emberekhez, környezethez fűződő kapcsolatok ismerete;
- annak ismerete, hogy társadalmi környezete hogyan látja és ítéli meg;
- az öntudat kifejeződése;
- az önértékelés és önnnevelés feltétele.

Szociálpszichológiai kutatások /C.H. Cooley 1922; G.Mead 1934; P.F. Secord - C.W. Backman 1972; Murányi M. 1974/ az önismeret és önértékelés forrásának a szociális környezetet tekintik.

G. Mead /1934/ szerint az egyén a környezettel - elsősorban a szociális környezettel - való interakciók folyamatában tanulja meg önmagát, mint objektumot szemlélni. P.F. Secord-C.W. Backman /1972/ szintén a szociális interakciót jelölik meg az "én-kép" kialakulásának forrásaként. Az önismeret - annak tartalmi eleme - tehát a szociális környezetből ered. A tanuló része un. szociális rendszereknek, referenciacsoportoknak; a családnak, osztályközösségnek, ifjusági szervezetnek, stb.

A személyiségfejlődés lényegét az egyén és a társadalom kölcsönhatásainak az analízisével lehet feltárni, amelyek tevékenységekben történnek. Ebből következik, hogy az önismeret - a személyiség dinamikus szektora - is különböző tevékenységek sorozatában alakul ki, illetve fejlődik. /Duró L. 1969; Rókusfalvy P. 1969; J. Lompscher 1970; J.B. Dupont 1973; V. Koszolapov 1973; Mérei F. 1976./

Mérei F. /1976/ az önismereti érdeklődés kialakulását vizsgálva a következőket állapítja meg: "Az "én én vagyok" élmény nem absztraktan bukkan fel, megjelenési módja az "én csinálom", "én csináltam" élmény. Színezete a tevékenységnek, tárgyakkal való bánni tudásnak az öröme. Így stabilizálódása is "az én csinálom" élmény funkciógyakorlásával függ össze". /1974.1./

Ahhoz, hogy a tanulók különböző tevékenységekben önmagu-

kat reálisan megismerhessék, folyamatos visszajelzést, értékelést kell kapniuk a tevékenységük eredményeiről. Harsányi I. - Gádorné, Donáth B. /1966/ szerint ahhoz, hogy a tanuló saját személyiségét optimálisan kifejleszthesse, magatartásán és tudásán túl személyisége valamennyi fontos területére vonatkozóan egész iskolai pályafutása alatt folyamatos reális értékelést kell kapnia." Enélkül nem alakulhat ki megbízható kép saját személyiségpotenciáljáról, nem alakulhat ki benne hiteles önarcképe, nem emelkedhetik magas fokra önismerete." /520.1./

Rókusfalvy P. /1969/ az előző megállapításokhoz hasonlóan jelöli meg az önismeret forrásait. "Az önismeret a különböző tevékenységek sorozatában alakul ki. Forrásai: 1. saját élményvilágunk tudatosítása, 2. környezetünk, a másik ember magatartásunkra adott reakcióinak tárgyilagosan önvonatkoztatott értelmezése és legfőképpen 3. az élet valamennyi területén elért - a szó legtágabb értelmében vett - teljesítményünk reális értékelése." /120.1./

Az önismeret realitása

A szociális környezetben az említett referenciacsoportok csak abban az esetben jelenthetnek információt az önismerethez, ha azok adekvát módon értékelik a tanulót és a tanuló ismeri az értékitéleteket.

Ennek megfelelően a reális önismeret:

- a környezeti vélemény és a saját jellemzők viszonyított értéke /Völgyesy P. 1976/;
- az egyén arra vonatkozó észlelése, hogy mások hogyan

látják őt, s egybevetése saját magára vonatkozó gondolataival /P.F. Secord - C.W. Backman 1972/;

- ahhoz, hogy az egyén objektíve megismerje önmagát állandóan össze kell hasonlítani mindazt, amit önmagáról gondol azzal, amit mondanak róla, ahogy az emberek értékelik, s végül tevékenysége és magatartása eredményeivel /A.G. Kovaljov 1972/.

Rókusfalvy P. /1969/ és P.F. Secord - C.W. Backman is megfogalmazza, hogy az önismeret ismeret és érzelmek együttese, ezért annak helyessége attól is függ, hogy mennyire reális az önértékelés.

A fenti meghatározások alapján akkor beszélhetünk helyes önismeretről, ha kongruencia /megfelelés/ jön létre a tanuló releváns saját viselkedésére vonatkozó értelmezés és a környezet értéktétele között.

Az önismeret jellemzői serdülőkorban

A serdülő önmagáról kialakított új elképzelését a gyermekkorból a felnőtt korba való átmenet kérdése határozza meg. Megváltozik a serdülő és a felnőttek közötti kapcsolat jellege. Tudatosan törekszik a felnőttekre jellemző tulajdonságok, magatartási módok elsajátítására.

Az új értékek, normák felé történő orientálódás - mint új tudattartalmak - önmagával szemben új követelményekké, értékelési és önértékelési kritériumokká válnak. A serdülőben kezd kialakulni a személyes értékek bizonyos rendszere. A serdülőkor előtt a gyermek önismerete, önértékelése a felnőttek véleményét, értéktételeit tükrözi. A gyermekkor átlépése után, a

serdülőkor kezdetén új igények jelentkeznek, egyszerre szeretné megismerni önmagát és a világot.

"A serdülő maga is úgy érzi, hogy sok mindent meg kell ismernie, sok mindent ki kell próbálnia ahhoz, hogy felismerje rátermettségét, és kifejlessze képességeit, tehetségét." /Kiss T. 1966., 191.1./ A kor igazi jellemzője a próbálkozás és keresés. Az önmaga iránti érdeklődés kialakulása, lehetőséget biztosít személyiségének elemzésére, megismerésére, s ezt mint eszközt felhasználhatja viszonyainak, tevékenységének megszervezéséhez. A tudatos önismeret, adekvát önértékelés lehetőséget biztosít a megfelelő pálya, élethivatás megtalálásához is. Kiss T. /1966/ szavaival: "Sok minden területen ki kell próbálja képességeit, hogy egy területre, az igazira rátaláljon, és vonzó perspektivákat festve magának, készüljön élethivatására." /193. 1./

A serdülő nemcsak önmagáról gondolkodik, hanem a vele egykorúak magatartását és teljesítményét is figyelemmel kíséri és értékeli. A hasonló korúak mintát, "mértéket" jelentenek számára. T.V. Dragunova /1972/ az ilyen orientációt és összehasonlítási lehetőséget tekinti a saját tulajdonságok felismerésének, értékelésének optimális feltételeinek.

A serdülők másokat teljesebben és helyesebben értékelnek, mint önmagukat. Gyakran előfordul, hogy a serdülők túlértékelik képességeiket /A.Stepe 1966./, de az is előfordul, hogy önértékelésükben bizonytalanokká válnak, egy-egy sikertelen tevékenység következtében aláértékelik képességeiket.

A serdülő önismeretének fejlődését befolyásolja a társak, illetve a közösségek véleménye, értéktétele. A serdülő figyeli

viselkedésének értékelő visszhangját, s így tisztázódnak önmaga számára értékei és hibái, s maga tudja "rangsorolni" magát a közösségben, így tudja, hogy mit követelhet társaitól, s milyen elismerést várhat tőlük.

T.V. Dragunova /1972/ a serdülő személyiségfejlődésének legfontosabb momentumának tekinti saját magát, aki bizonyos esetekben visszafojt, nyeseget, más esetekben ujat alkot. Saját maga kezd hatással lenni önmagára, önmagát "hozza létre", meghatározott minták felé, a konkrét, személyes jelentőségű, a jelen és jövő szükségleteivel kapcsolatos célok és feladatok felé fordulva.

Az önismeret fejlesztésének feladatai

A gyermekek tanulmányozása nemcsak a kutatók feladata, hanem az oktató-nevelő munka irányítójának, a pedagógusnak is. Ahhoz viszont, hogy hatékonyan irányithassa a személyiség fejlődésének a folyamatát, ismernie kell a tanulók életkori és egyéni sajátosságait. Ezen ismeretek biztosíthatják a személyiség sokoldalú fejlesztését, és az egyéni képességek maximális feltárását, fejlesztését.

Az önismeret, a személyiség dinamikus szektora hatékony szabályozó funkciót tölt be a személyiség fejlődésében. Ebből adódóan kettős feladat hárul az iskolára, illetve a pedagógusokra. Egyrészt fel kell tárni és tanulmányozni kell a tanulók önismeretének szintjét, jellemzőit, az önértékelés realitásértékét, másrészt irányítani, befolyásolni kell az önismeret és önértékelés fejlődését.

A serdülőkori jellemzők vizsgálata során megállapítottuk,

hogy az önértékelés gyakori jellemzője a túl- illetve alulértékelés, ez esetben a pedagógusoknak kell helyes önismeretre, adekvát önértékelésre nevelni tanulóit.

Hogyan, milyen módszerrel érhető el a helyes önismeret, adekvát önértékelés?

Erre vonatkozóan a pedagógusok feladatát Harsányi I. - Gádorné, Donáth B. /1966/ a következőkben határozta meg: "...egyik lényeges központi szerepük, nevelési feladatuk éppen az, hogy tanítványainknak példát mutassanak a hiteles, megbízható értékelésre, bevezessék őket az emberismeret, az önismeret, az emberértékelés, az önértékelés nem könnyű, de rendkívül fontos jártasságába." /523.1./

Hasonló feladatot jelöl meg a pedagógus számára A. G. Kovaljov /1972/ is. "Különös jelentősége van annak ahogyan a tanár, a nevelő pedagógiai szempontból értékeli az egyént. Ez segít abban, hogy a tanuló objektíven vegye számba erőit és lehetőségeit." /432.1./

A reális önismeret kialakulásában - mint már megállapítottuk - lényeges információt jelentenek a referenciacsoportok, ezenbelül a különböző interaktív helyzetekben történő viselkedés visszajelentései. A pedagógusnak feltétlen ismernie kell ezeket az értékitéleteket, illetve azok realitásértékét. Arra is törekednie kell, hogy ezeket az értékitéleteket az érdekelt tanulók is megismerhessék, csak így tudják összehasonlítani a környezetük véleményét, értékitéletét az önmagukról kialakított elképzeléssel, önismeretük jellemzőivel, eltérő vélemények esetén feltétlen fel kell tárni azok okait.

M.Sz. Nejmark /1972/ a személyiség fejlődését tanulmányoz-

va megállapítja, hogy a gyermek személyiségét elsősorban nem közvetlenül a ráhatás neveli, hanem saját tevékenysége; ezt kell ráhatásokkal megszerveznie a nevelőnek. M.Sz. Nejmark megállapításának pszichológiai alapja A.N. Leontyev /1964/ pszichikum fejlődésére vonatkozó megállapítása: "A pszichikum strukturájának fejlődését az ontogenezisben is a tevékenység strukturájának fejlődése határozza meg." /134.1./

Az oktató-nevelő munka lehetőséget biztosít olyan tevékenységek megszervezésére, amelyben a tanuló megismerheti adottságait, képességeit, önmagát. A pedagógusoknak úgy kell megszervezniük a tevékenységek strukturáját, hogy azok ösztönözzék a tanulókat az önmegismerésre, segítsék elő az önismeret fejlődését.

Összegezve, a pedagógusok feladatát a következőkben határozhatjuk meg:

1. Az életkornak megfelelő tevékenység-rendszerek megszervezése.
2. A tevékenységekben elért teljesítmények reális értékelése.
3. Az önismeret és önértékelés folyamatos tanulmányozása.
4. A referenciacsoportok értékitéleteinek megismerése.
5. Az egyén és referenciacsoport közötti véleménycsere biztosítása.

Pályaválasztási döntés előkészítése a serdülőkorban

A pályaválasztási döntéshez vezető ut hosszú pedagógiai folyamat. Ez a folyamat oktató-nevelő munka integráns része. A folyamat irányításánál az a fontos, hogy a pedagógiai feltételeknek egy olyan komplexumát teremtsük meg, amely kialakítja a tanulóban az általa ismert és számára megfelelő hivatás perspektíváját. /G. Schneider 1967./

A szocialista országokban folyó pályaválasztási előkészítés jellemzőit W. Kuhrt - H. Deubler /1973/ vizsgálták, s megállapításuk szerint a szocialista országokban egyre inkább a pályaválasztási előkészítés, illetve a tudatos pályaválasztásra nevelés válik fő fogalommal.

A pályaválasztási előkészítés, illetve a tudatos pályaválasztásra nevelés fő fogalmát legtöbb szocialista országban a személyiségfejlődés külső és belső tényezőinek dialektikája alapjánt két irány szerint különböztetik meg. Egyrészt a fogalomba tartozik minden olyan, a tanulókat kívülről érő befolyás, mely pályaválasztásuknak segítséget jelent. Szovjetunióban, Bulgáriában erre a pályaaorientáció, Lengyelországban, Magyarországon, Német Demokratikus Köztársaságban pályaválasztási tanácsadás, Csehszlovákiában, Romániában az iskolai és pályaválasztási tanácsadás, illetve iskolai és pályaválasztási irányítás kifejezéseket használják. Másrészt a fogalomba tartozik a tanulók tudatában lezajló minden olyan folyamat, amely a foglalkozásukhoz vezető egyéni és szubjektív utat jellemzi, jelölni szokták a foglalkozás megtalálásának, a pályaválasztásnak a fogalmával. /W. Kuhrt - H. Deubler 1973./

A fenti megállapítás alapján hazánkban a pályaválasztás előkészítésének két oldala van, a pályaválasztási tanácsadás és a pályaválasztási döntés. Ez a megközelítés nem teljes, az előkészítő szakaszt nem lehet leszűkíteni csak pályaválasztási tanácsadásra. Rókusfalvy P. /1968/ a pályaválasztási problémák megoldására irányuló tevékenységek összefoglaló gyűjtőfogalmának, terminus-technicusának tekinti a pályaválasztási előkészítést, melynek különböző utjait és eszközeit jelöli meg: pályafelvilágosítást, pályairányítást, pályaválasztási tanácsadást, pályaválasztási szaktanácsadást és a pályaválasztás pedagógiai előkészítését.

Pályaválasztás problematikájával foglalkozó hazai szakirodalomban egyre gyakrabban találkozunk a pályaválasztási döntést előkészítő tevékenységet jelölő pályaaorientációs tevékenységgel és a pályaaorientáció fogalmával.

A pályaaorientáció meghatározott pálya felé irányulást, vagyis a tanuló pályairányulását jelöli. A pályaaorientálás, vagy pályaaorientációs tevékenység tudatos nevelői törekvés, tájékoztatás, irányítás, amely növeli a serdülő pályaaorientációs törekvéseinek hatékonyságát. Murányi M. /1974/ az orientálást a motiválás egyik magasrendű formájának tekinti.

A meghatározás alapján a pályaaorientációs tevékenység tartalmi eleme:

- a pályaválasztási tanácsadás, amelynek alapja a tanulók adottságainak, képességeinek, a pályakövetelményeknek, a népgazdaság munkaerőszükségleteinek ismerete, illetve egyeztetése;
- pályaválasztási irányítás, melyet Rókusfalvy P. /1968/ az előkészítés agitativ funkciójának tart.

Az előbbi tényezők figyelembevételére alapján bizonyos foku befolyásolást jelent a pályaválasztási döntésben.

A pályaaorientációs tevékenység hasonló értelmezését adja V.P. Paramzin /1972/: "Számos példa mutatja, hogy ha a pályaválasztási orientációs munka az iskolában kompletten meghatározott rendszer szerint folyik /és nem korlátozódik a különféle szakmák megismerésére/, ha ez a munka a tanulók adott pszichológiai-pedagógiai tanulmányozására támaszkodik és figyelembe veszi a népgazdaság kádarszükségletét, akkor pedagógiaailag irányított és ellenőrizhető folyamattá válik." /8.1./

Megjegyezzük, hogy a pszichológiai szakirodalomban előfordul, hogy a pályaaorientációt és a pályaaorientációs tevékenységet azonos fogalomként alkalmazzák. W. Kuhrt - H. Deubler /1973/ pl. a pályaaorientáció strukturaelemeinek tekintik a pályaválasztási felvilágosítást, pályaválasztási konzultációt, stb.

A következőkben vizsgáljuk meg, melyek az iskolai pályaaorientációs tevékenység jellemzői:

1. Az iskolai oktató-nevelő munka integráns része.
2. A tudatos pályaválasztás feltétele.
3. Informatív, tanácsadó, irányító és nevelő funkciót tölt be.
4. Feltételeket biztosít az érdeklődések és képességek kibontakozásához, fejlesztéséhez.
5. A pályaaorientációs tevékenység magában foglalja a képzési utra vonatkozó tanácsadást is /szakmai-iskolaorientálás/.

A következőkben vizsgáljuk meg az iskolai pályaorientációs tevékenység lehetőségeit, formáit:

1. Az oktatási /tanítási-tanulási/ folyamat lehetőségei:

- tantárgyak rendszere /különös tekintettel a gyakorlati foglalkozásra/,
- oktatási módszerek /gyakorlati, laboratóriumi munkák, stb./,
- az oktatás szervezeti formái /üzemlátogatás, szakkör, stb./.

2. Oktatáson kívüli lehetőségek:

- ifjúsági szervezet,
- kapcsolat üzemekkel, szocialista brigádokkal,
- társadalmi munka.

3. Pályaválasztási felvilágosítás.

4. Pályaválasztási konzultáció, tanácsadás.

5. Pályaválasztási irányítás.

Pályaorientáció és önismeret

A serdülőkor kardinális kérdésének tekintettük a felnőtté válás igényének megjelenését, melynek egyik jelentős iránya a serdülők tartalmas érdeklődésével, a jövőre vonatkozó terveik alakulásával kapcsolatos.

Sz.L. Rubinstein /1967/ a serdülőkorban kialakuló érdeklődések között nagy jelentőséget tulajdonított a hivatás iránti érdeklődésnek, amely lényeges szerepet játszik a pályaválasztásnál, az ember további életutjának meghatározásában.

A pályaeérdeklődés kialakulása, az iskola tudatos pályorientációs tevékenysége eredményeképpen már 10-11 éves korban kialakul a tanulóknál bizonyos elképzelés jövőjükéről, vonzódnak, orientálódnak bizonyos pályák felé.

A tudatos pályorientációs tevékenység feltétele a kialakult, vagy kialakuló pályorientáció megismerése. Csirszka J. /1965/ a pályaválasztást előkészítő szakaszban az eredményes pszichológiai beavatkozás egyik feltételeként jelöli meg a pályairányulások ismeretét. "Nem elég a választás előtt álló gyermekeket és a választó előtt nyitva álló pályákat ismerni, hanem tisztában kell lenni az ifjúság köreiben uralkodó, őket jellemző általános irányulásokkal és motivációkkal is." /341.1./

A pályorientáció különböző típusait vizsgálta J. Zarka és A. Thauront, s az egyes típusokhoz kapcsolódó személyiségjellemzőket is meghatározták. /Halász G. 1976/:

1. Dinamikus orientáció /a külső és belső tulajdonságok összeegyeztetése/.
 - 1.1. Tartós orientáció /ragaszkodás a régi törekvésekhez./
 - 1.2. Anyagi feltételektől függő orientáció.
 - 1.3. Aktiv orientáció /nehézségek leküzdése/.
2. Szembeállásból fakadó orientáció /pl. a szülői ház mintával való szembeszegülés/.
3. "Narcisztikus" orientáció /konstans én-képhez való ragaszkodás/.
4. "Ábrándozó" orientáció /a valóságos lehetőségek figyelmen kívül hagyása./

5. Passzív orientáció /"Majd csak lesz valahogy."/

6. Negatív orientáció /ahol a foglalkozás-választás kényszer./

A szerzők szerint az én-kép, illetve az identitásérzés kialakulása szempontjából nagy jelentőségűek a különböző kategóriákba tartozó attitűdök. Az orientációt az identitás kialakulása szempontjából vizsgálva a következő típusokat alkották meg:

1. Az orientáció /a későbbi foglalkozás/ az önmegvalósítást szolgálja.
2. Az orientáció az én növekedését szolgálja, de nem játszik kizárólagos szerepet.
3. Az orientáció az én "járuléka", az én alakulását csak módosítja.
4. Az orientáció független az én fejlődésétől /pl. ha a foglalkozás anyagi előnyei kerülnek előtérbe/.
5. Az orientáció lemondás.

J. Zarka és A. Thauront vizsgálatai a következő körülményre hívják fel a figyelmet:

- A pályaaorientáció tényszerű feltárásán túl, feltétlen meg kell ismerni azok indítóokait, motivumait is.
- A pályaaorientációt a személyiségfejlődés folyamatában kell vizsgálni /dinamikus jelleg/.
- A pályaaorientációt a személyiség továbbfejlődése, illetve önmegvalósítása szempontjából is elemezni kell. Az utóbbi összefüggés feltárása szükségessé teszi az önismeret vizsgálatát.

A pályaválasztás és önismeret kérdéseivel foglalkozó pszichológiai tanulmányok száma egyre nő /Rókusfalvy P. 1965, 1967, 1969; Csirszka J. 1965; Jean Drevillon 1966; W. Kuhrt - H. Deubler 1973; Jakabné, Szilágyi K. 1974; Völgyesy P. 1975; Halász G. 1976/. Valamennyi szerző a tanulók személyiségfejlődése és pályaválasztása szempontjából jelentős tényezőnek tekinti az önismeretet.

Csirszka J. /1963/ az önismeretet, mint a helyes pályaválasztás egyik feltételét vizsgálja. "Az ember akkor választ helyesen pályát, ha személyi adottságait és az objektív pályaadottságokat úgy tudja összehasonlítani, hogy belőlük a társadalom érdekeit és egyéni boldogulását szolgáló életut keletkezzék". /346.1./ Egy későbbi munkájában /Csirszka J. 1965/ hasonlóan fogalmazza meg ezt az összefüggést. "Hogy a gyermekben levő igények, a belőlük származó motivációk és ezek céljaként az életpályák közötti megfelelés álljon fenn, szükséges a pályaadottságok helyes megismerése, valamint a megfelelő önismeret." /355.1./ Lényegesnek tartja az egyén szükségleteinek, vágyainak tanulmányozását, de a karakter mélyébe ágyazva kell felismerni. Így lehet elkerülni a szükségletek és a pályaadottságok inkongruenciáját, a helytelen és elégtelen pályamotiválást.

Rókusfalvy P. /1965/ az 1963/64. tanévben vizsgálatot végzett. A pályaválasztási érettség fogalmát, értelmezését vizsgálta, 89 pedagógustól kapott válasz alapján a következő jegyek alapján határozta meg a pályaválasztási érettséget:

1. Különböző fiziológiai, pszichikai funkciók fejlettsége.

2. A tanulók önismeretére vonatkozó jellemzők, melynek tényezői: testi adottságok, szellemi adottságok, hajlam, érdeklődés, én-önértéktudat.
3. Pályaismereti tényezők.
4. Egyéb, a fenti kategóriákba nem sorolható személyiség- és jellemvonások.
5. Konkrét magatartásmódok.
6. Bizonyos tények, jelenségek bekövetkezése, fellépése.

Rókusfalvy P. /1969/ egy későbbi munkájában a pályaválasztási érettség négy dimenzióját állapította meg:

- a fiatalok pályaismerete;
- önismerete, illetve ennek összehangolása a pályaismerettel;
- a személyiség és magatartás meghatározott egysége;
- a tanulók pályaválasztási elhatározása, illetve ennek motivációja.

Az első és második dimenziót információs anyagnak tekinti, a második dimenzió egyik összetevőjének tekinti az önértékelést, melynek van törekvés és tendenciajellege is, ezért az önismeret és a harmadik dimenzió az alkalmazkodás, dinamikus szabályozó funkcióját tölti be. Az első három dimenzió hatására alakul ki a pályaválasztási érettség negyedik dimenziója. Rókusfalvy P. vizsgálati anyaga, illetve megállapítása bizonyítja, hogy a pályaaorientációs tevékenységet végző pedagógusok és szakemberek véleménye találkozik abban a lényeges kérdésben, miszerint a pályaválasztási érettség kialakításának egyik feltétele az önismeret, illetve ennek összehangolása a pályaismerettel.

Völgyesy P. /1976/ is a pályaválasztási döntés szempontjából vizsgálja az önismeretet. "A pályaválasztási döntés előtt álló személy önmagáról, saját képességeiről, tulajdonságairól, szociális adottságaiból következő objektív lehetőségeiről szerzett információi döntő módon befolyásolják választását. Az információnak ki kell térniük arra a véleményre is, amelyet a közvetlen környezet alakított ki a személyről". /117.1./

A tanulmányozott és idézett irodalomból egyértelműen megállapítható az önismeret és pályaválasztás összefüggése, mely szerint az önismeret:

- a pályaválasztási érettség kialakításának,
- a helyes pályaválasztás, illetve az optimális pályaválasztási döntés egyik feltétele,
- az önismeret és pályák objektív követelményeinek megfelelése biztosítja az egyéni adottságok és pályaadottságok kongruenciáját, mely lehetőséget nyújt a beválásra, az életcél megvalósítására.

A következőkben vizsgáljuk meg a pályaválasztási döntést előkészítő pedagógiai tevékenység legfontosabb feladatait:

1. A fejlődő önismeret sajátosságainak tanulmányozása.

Ennek lehetőségei:

- az önismeret tartalmi összetevőinek elemzése /egészségi állapot; érzékszervei, motorikus képesség; értelmi képesség; érdeklődés, motiváció; érzelmi, akarat tulajdonságok; szociabilitás, kontatuskészség/,
- az önismeret és önértékelés realitásértékének megállapítása,
- az önismeret tudatosságának és differenciáltságának felmérése.

2. A pályaaorientáció és a pályaaorientáció motivációs bázisának ismerete. Ismerni kell:

- a pályaaorientáció-változás jellemzőit,
- a pályaaorientáció realitásértékét.

Az önismeret és a pályaaorientáció egyidejű vizsgálata lehetőséget nyújt a pályaaalkalmasság megállapítására. Lehetővé tesz bizonyos korrekciókat, ez vonatkozhat:

- az önismeretre /téves elképzelések kiigazítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása/,
- pályaaorientációra /optimális döntés irányába történő befolyásolás/.

A jó pályaválasztási felkészítésnek azt kell tudatosítani, hogy mit fejlesszen, milyen irányba gyarapítsa ismereteit, készségeit, hogy reális értékei felismerésével legjobb erőit mozgósítsa. /Ritoók P.-né - Havas O-né /1970./

Rókusfalvy P. /1969/ az önismeret, - az énezmény és az önnevelés együttes kialakításának célját a pályaválasztás szempontjából a következőkben összegzi:

"A cél az, hogy a tanulóknak megteremtünk egy fokozatosan önállóvá váló, munkában helytálló, produktív életvezetés feltételeit. Ebből a szempontból a helyes pályaválasztás nem egyéb, mint öntudatos döntés egy olyan tevékenységi - illetőleg életforma mellett, amely a legnagyobb valószínűséggel teszi lehetővé az egyén társadalmilag is hasznos önmagvalósítását." /121.1./

II. AZ ÖNISMERET ÉS PÁLYAORIENTÁCIÓ LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLATA =====

A vizsgálat célja

Munkánk további részében az exponált problémákat - az önismeret és pályaaorientáció kérdését - egy vizsgálat tükrében kívánjuk bemutatni. Vizsgálatunk a következő kérdésekre irányult:

1. Az önismeret fejlődése 10-14 éves korban.
2. A pályaaorientáció jellemzői, a pályaaorientáció motívációs bázisa.
3. Az önismeret, pályaaorientáció és a pályaválasztási döntés összefüggése.

A témánk vizsgálatát a következő alapfeltételezésekre építettük:

1. Véleményünk szerint az önismeret fejlődése - tartalmi gazdagodása, realitásértékének növekedése - dinamikus orientációt eredményes.
2. Az optimális pályaválasztási döntéshez több irányú orientáció szükséges. Az orientáció-változás kedvezőbb, mint a korai pályakorrekció.
3. Az önismeret és pályaaorientáció megismerése longitudinális vizsgálati módszert igényel.

Vizsgálati hipotézisünk bizonyítására az alábbi összefüggéseket kellett feltárni:

1. Az önismeret jellemzői a pályaaorientációs szakaszban:
 - Az önismeret tartalmi komponenseinek és realitásértékének fejlődése.

- Pályaorientáció és pályamotiváció.
 - Pályaorientáció és önismeret kapcsolata.
 - Az érdeklődési struktúra jellemzői 10 éves korban.
 - Szakköri tevékenység és pályaorientáció.
2. Pályaorientáció és pályaválasztási döntés:
- Pályaorientáció-változás és a pályaválasztási döntés jellemzői.
 - A pályaválasztás motivumai.
 - Érdeklődés és pályaválasztás.

Vizsgálatunkat Hódmezővásárhelyen, a Szántó Kovács Általános Iskola 5. osztályában 1973-ban kezdtük el, s ezt 1974-ben, 1975-ben és 1976-ban megismételtük. A vizsgálatban 32 tanuló /18 fiu és 14 leány/ vett részt.

A vizsgálat módszere

Vizsgálati hipotézisünk szerint az önismeret fejlődési jellemzőit és a pályaorientáció-változást longitudinális vizsgálati módszerrel lehet nyomon követni.

Mi indokolja alapfeltételezésünk - a longitudinális vizsgálat - szükségességét?

A tudatos pályaválasztási döntés hosszú, folyamatos pályaorientációs tevékenység eredménye, amelyben alapvető fontosságu a tanuló személyiségének sokoldalú pszichológiai megismerése. A pályaválasztási jellemzőket /pályaorientációt, pályamotivációt, igényszintet, stb./ a személyiség fejlődésének folyamatában kell tanulmányozni.

A hazai szakirodalomban elsősorban Völgyesy P. /1967; 1975; 1976./ longitudinális vizsgálatai ismertek.

1966-ban Moszkvában megrendezett Nemzetközi Pszichológiai Kongresszuson R. Zazzo, vitaindító referátumában meghatározta a longitudinális vizsgálati metodika jellemzőjét, lényegét. Szerinte minden ugynevezett longitudinális vizsgálat közös jellemzője, hogy egy személyiséget, vagy egy és ugyanazon csoportot fejlődésének során több ízben vesznek szemügyre.

C.H. Hinley a longitudinális kutatások lényegét - Zazzo-hoz hasonlóan - abban látja, hogy az lehetőséget biztosít az egyéni változók pontos felmérésére, s az így nyert adatok szignifikanciája széles populációra is alkalmazható. /Völgyesy P. 1976./

A longitudinális megfigyelés, vizsgálati módszer nemcsak a fejlődépszichológia eredményesen használható vizsgálati módszere. Lehetővé teszi a fejlődési jellemzők, változók ismeretében a beavatkozást, nevelést, céltudatos személyiségfejllesztést.

Általunk alkalmazott longitudinális metodikának nemcsak diagnosztikai funkciója volt. Vizsgálati eredményekről folyamatosan tájékoztattuk az osztályfőnököket és a pályaválasztási felelőst, akik a vizsgálati eredmények figyelembevételével végezték pályaaorientációs tevékenységüket.

A longitudinális módszer lehetőséget biztosított több módszer egyidejű alkalmazására.

Alkalmazott vizsgálati /feltáró/ módszerek:

1. Megfigyelés /Tanítottunk az adott osztályban/.
2. Egyéni, csoportos exploráció.
3. Kérdőív /Lásd a mellékletet./
4. Önjellemzés és mások jellemzése:
 - önjellemzés,

- a névsorban következő személy jellemzése,
- szabadon választható személy jellemzése.

Feldolgozó /értékelő/ módszerek:

A különböző vizsgálati módszerekkel nyert adatokat minden évben értékeltük, s ez összehasonlítási alapot jelentett az önismeret fejlődése, valamint a pályaválasztási jellemzők változásának vizsgálatához.

1. Minőségi értékelés:

- az eredmények tartalmi csoportosítása,
- elemzés, összehasonlítás.

2. Mennyiségi értékelés:

- átlag,
- megoszlási viszonyszám,
- összehasonlító viszonyszám számítás.

Az önismeret tartalmi komponensei

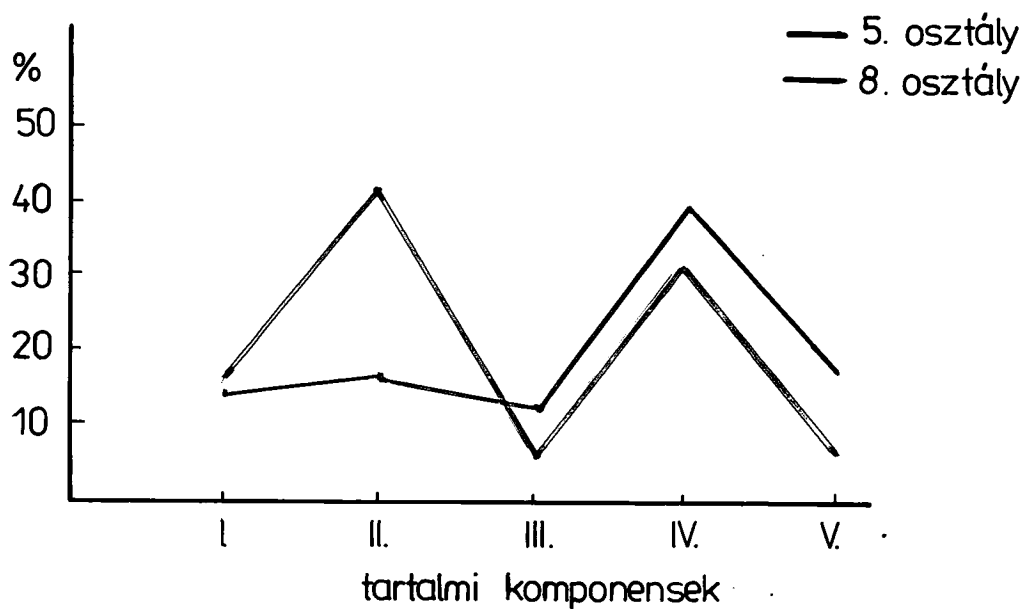
A vizsgálati cél és metodika ismertetése során exponáltuk azokat a területeket, melyekre vizsgálatunk kiterjedt, melyek fontos információt jelentettek az önismeret és pályorientáció összefüggéseinek feltárásához.

Az "önjellemzés és társak jellemzése" alapján nyert adatok segítségével először a vizsgálatban résztvevő tanulók /5. osztály/ önismereti szintjét /Lásd a mellékletet/, annak tartalmi komponenseit, majd a négyéves fejlődés eredményeit /8. osztály/ vizsgáljuk. /Lásd a mellékletet./ Az önismeret tartalmi komponenseinek változását a mellékletek alapján készült táblázat, illetve az 1. ábra szemlélteti.

Tanu- lók	Önértékelés tartalmi megoszlása 5. osztályban						Önértékelés tartalmi megoszlása 8. osztályban					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	-	1	-	2	-	3	2	3	1	3	1	10
2.	-	2	-	-	-	2	3	1	5	5	2	16
3.	-	1	-	-	-	1	1	1	-	8	5	15
4.	-	2	-	1	-	3	2	-	2	9	7	20
5.	1	4	-	3	-	8	-	2	-	7	3	12
6.	1	2	1	2	-	6	1	2	2	7	3	15
7.	-	4	-	1	-	5	2	3	3	7	4	19
8.	-	1	-	1	-	2	1	3	1	6	3	14
9.	2	1	-	-	-	3	2	3	3	5	-	13
10.	4	3	-	-	-	7	3	2	-	4	3	12
11.	2	2	1	2	-	7	2	3	3	7	2	17
12.	-	4	-	1	-	5	2	2	1	3	2	10
13.	-	6	1	-	-	7	4	1	1	2	1	9
14.	1	2	-	2	1	6	3	4	-	-	-	7
15.	-	-	-	3	1	4	-	3	2	8	3	16
16.	-	1	-	2	-	3	1	1	1	7	4	14
17.	-	2	-	5	-	7	4	-	2	5	3	14
18.	6	2	-	3	1	12	1	2	2	2	-	7
19.	-	2	-	-	1	3	3	2	1	10	2	18
20.	-	2	-	1	-	3	2	-	2	4	1	9
21.	-	1	2	1	-	4	-	3	1	5	2	11
22.	3	3	-	1	-	7	3	4	2	3	1	13
23.	-	6	-	2	1	9	1	2	3	5	5	16
24.	-	1	-	2	1	4	3	1	-	5	2	11
25.	-	1	-	3	1	5	2	2	3	2	1	10
26.	-	1	-	2	-	3	3	5	-	8	3	19
27.	3	2	1	1	-	7	3	4	6	9	3	25
28.	2	-	1	3	2	8	3	1	1	4	3	12
29.	-	-	-	1	-	1	2	4	1	5	3	15
30.	-	1	-	2	1	4	2	1	2	5	2	12
31.	-	1	2	-	-	3	-	3	2	6	2	13
32.	-	3	-	1	-	4	-	2	1	2	1	6
Össz.	25	64	9	48	10	156	61	70	54	168	77	430
Össz. %	16	41	5,8	30,8	6,4	100	14,2	16,3	12,5	39	18	100

Az önismeret tartalmi megoszlása

Önismeret tartalmi komponensei	5.osztály %	8. osztály %
I. Külső tulajdonságok	16,0	14,2
II. Belső tulajdonságok	41,0	16,3
III. Társas kapcsolatok	5,8	12,5
IV. Cselekvés	30,8	39,0
V. Érdeklődési körök	6,4	18,0



1. ábra

A grafikon adatai azt mutatják, hogy 10 éves életkorban aránylag kevés a tanulók önmagukra vonatkozó értéktétele, átlagosan egy tanulóra 5 értéktétele jut. Az összes értéktételek /165/ százalékos megoszlása /1.ábra/ alapján megállapítható, hogy a II. kategória - a belső tulajdonságok alapján értékelik legtöbbször önmagukat, ezt követi a cselekvésre, majd a külső tulajdonságok, érdeklődési körök és a társas kapcsolatokra vonatkozó értékelés.

A tanulók természetes megnyilvánulását, a cselekvésre vonatkozó értéktételek tartalmi megoszlását elemezve megállapítható, hogy a tanulók 56 %-a a kognitív, megismerési szektorban jellemzi önmagát. A fennmaradó 64 % a következő cselekvésekre vonatkozik:

1. Otthoni segítség,
2. sport,
3. gyakorlati foglalkozás,
4. csavargás,
5. szórakozás,
6. különböző feladatok elvégzése,
7. olvasás,
8. rendszeres iskolabajárás.

A cselekvések jellegéből az érdeklődés differenciálatlanságára következtethetünk. Közismert törvény, mely szerint az iránt érdeklődünk, amivel kapcsolatban sok ismeretünk van, az ismeretlen nem kelt vágyat, érdeklődést.

Az érdeklődésre vonatkozó 10 értékitélet /6,4 %/ megoszlása az érdeklődés irányára vonatkozóan:

- | | |
|------------|-------|
| 1. Sport | 4,6 % |
| 2. Olvasás | 1,2 % |
| 3. Szakkör | 0,6 % |

Vizsgálatunkat a 8. osztályban megismételve, tanulóink már 430 értékitélet alapján jellemezik önmagukat, egy tanulóra átlagosan 13,4 értékitélet jut.

Differenciált az önértékelés tartalmi megoszlása, legtöbben a cselekvés kategóriában értékelik önmagukat, ezt követik az érdeklődési körök, a belső tulajdonságok, külső tulajdonságok, s végül a társas kapcsolatokra vonatkozó kategóriák.

A cselekvésre vonatkozó kategória differenciált. A 168 értékitélet 33 különböző cselekvésre vonatkozik.

C s e l e k v é s e k	Előfordulás száma
1. Tanulás	27
2. Olvasás	16
3. Sport	16
4. Otthoni segítség	13
5. Tantárgyi teljesítmény	12
6. Általában feladatvégzés	11
7. Uttörőmunka	9
8. Zenehallgatás	7
9. Televíziónézés	6
10. Állatgondozás	5
11. Mozilátogatás	4
12. Kirándulás	4
13. Szerelés	3
14. Barkácsolás	3
15. Társadalmi munka	3
16. Csavargás	3
17. Varrás	2
18. Választott pályával kapcsolatos	2
19. Magatartás órán	2
20. Véleménynyilvánítás	2
21. Rendszeres iskolabajárás	2
22. Szakköri munka	2
23. Aktivitás órán	2
24. Felelés	2
25. Kézimunkázás	2
26. Főzés	1
27. Cigarettázás	1
28. Humorizálás	1
29. Tánc	1
30. Játék	1
31. Tárlatlátogatás	1
32. Rádióhallgatás	1
33. Szórakozás	1

Az önismeret tartalmi komponenseinek rangsorában a cselekvés után az érdeklődési körök megjelölése következik. Az érdeklődésre vonatkozó 77 értékitélet 23 különböző érdeklődési témát jelöl, melyből következtethetünk az érdeklődés differenciáltságára.

Érdeklődés témái 8. osztályban:

1. Olvasás
2. Zene
3. Természetjárás
4. Szerelés
5. Barkácsolás
6. Szakkör
7. Film
8. Televízió
9. Rádió
10. Sport
11. Kézimunka
12. Állatgondozás
13. Matematika
14. Fizika
15. Kémia
16. Rajz
17. Varrás
18. Biológia
19. Gyakorlati foglalkozás
20. Történelem
21. Kirándulás
22. Irodalom
23. Szórakozás

A fenti adatok alapján megállapítható a személyiség fejlődésének folyamatában az önismeret dinamikus fejlődése. Pályaválasztás szempontjából kedvező fejlődést mutat az önismeret tartalmi kategóriái közötti százalékos megoszlás alakulása. Fejlődés tapasztalható az érdeklődés differenciálódásában, a személyiség szociatív szektorára és a cselekvésre vonatkozó önismeretben, önértékelésben.

Az önismeret realitásértéke

Völgyesy P. /1976/ szerint "reális énkép csak a környezeti vélemény és a saját jellemzők viszonyított értéke ismeretében várható el. Ez teszi lehetővé a környezethez való helyes alkalmazkodást, a személy felé irányuló interakciók helyes értelmezését." /117.1./

A vizsgálati anyag lehetőséget biztosított az önismeret és az osztálytársak értékitéleteinek összehasonlítására, a kongruencia értékének megállapítására, melyből következtetünk az önismeret realitásértékére.

Az összehasonlítást három szempont szerint végeztük:

1. A referenciacsoport /osztálytársak/ értékitéleteinek tartalmi megoszlása.
2. Az önismeret megegyezése a referenciacsoport értékitéleteivel. /Viszonyítási alap az önismeret./
3. A referenciacsoport értékitéleteinek megegyezése az önismerettel. /Viszonyítási alap a referenciacsoport értékitélete./

Vizsgáljuk meg az osztálytársak értékitéleteinek tartalmi megoszlását 5. osztályban. Az értékitéletek összege 291, egy tanulóra átlagosan 9 értékitélet jut. Az értékitéletek százalékos megoszlása /táblázat/ alapján első helyen - hasonlóan az önismeret tartalmi komponenseinek értékéhez - a belső tulajdonságokat kifejező értékitéleteket találjuk, s ezt követik a külső tulajdonságokra, cselekvésre, társas kapcsolatokra és az érdeklődési körökre vonatkozó értékitéletek.

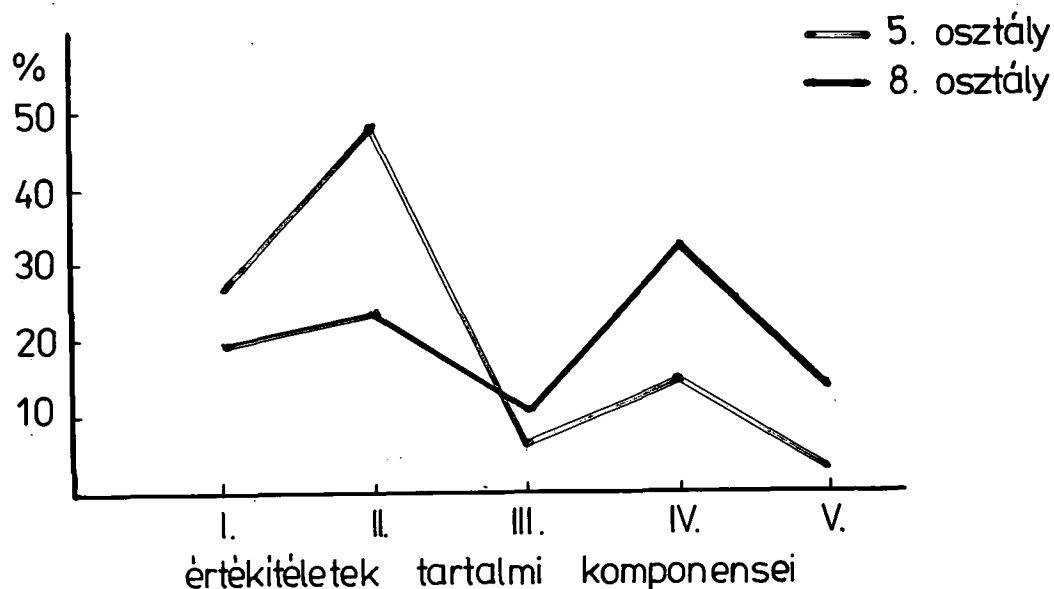
Az érdeklődésre vonatkozó értékitéletek /3,4 %/ alacsony értéke igazolja előbbieken az érdeklődésre tett megállapításunkat, a differenciálatlan jelleget.

A referenciacsoporth értékeitelleteinek megoszlása

Tanu- lő	Oszálytársak érté- itélete 5. osztályban						Oszálytársak érté- itélete 8. osztályban					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	-	4	-	-	-	4	5	10	1	5	2	23
2.	-	5	-	-	-	5	4	6	1	5	4	20
3.	-	4	-	1	-	5	10	13	6	14	7	50
4.	4	2	3	4	1	14	2	2	2	8	4	12
5.	-	2	1	1	1	5	2	2	-	8	3	15
6.	2	2	-	1	-	5	2	2	3	4	-	11
7.	1	3	-	1	-	5	3	6	-	2	-	11
8.	2	5	-	1	-	8	2	6	-	8	1	17
9.	4	2	-	-	-	6	2	3	1	3	1	10
10.	3	6	-	-	-	9	3	4	-	3	1	11
11.	4	6	1	3	-	14	3	4	1	6	1	15
12.	-	1	1	1	1	4	2	4	1	1	1	9
13.	5	7	-	2	-	14	6	7	3	5	-	21
14.	-	5	-	-	-	5	2	3	-	2	-	7
15.	2	2	-	1	1	6	6	7	1	5	1	20
16.	3	4	1	-	-	8	4	2	-	6	-	12
17.	2	-	-	-	-	2	4	1	2	7	1	15
18.	10	4	-	3	-	17	6	6	4	9	5	30
19.	4	5	1	5	1	16	2	3	5	6	3	19
20.	2	4	1	1	-	8	2	4	2	5	2	15
21.	-	20	2	3	-	25	9	8	5	12	4	38
22.	4	5	1	-	-	10	6	8	6	9	3	32
23.	3	9	4	1	-	17	11	10	11	30	25	87
24.	1	5	1	1	1	9	3	1	2	3	1	10
25.	-	1	-	2	1	4	5	7	1	8	5	26
26.	5	6	-	1	-	12	12	14	6	15	2	49
27.	8	10	-	1	1	20	8	5	6	9	3	31
28.	1	5	1	2	-	9	3	4	1	7	2	17
29.	3	3	-	3	2	11	8	12	1	17	11	49
30.	-	-	1	1	-	2	3	4	2	5	2	16
31.	4	5	-	2	-	11	3	5	-	7	3	18
32.	-	-	-	1	-	1	2	3	1	3	2	11
Össz.	77	142	19	43	10	291	145	176	75	237	100	733
%	26,5	48,8	6,6	14,7	3,4	100	19,8	24	10,2	32,3	13,7	100

Az önismeret tartalmi komponenseit elemezve megállapítottuk, 10-14 éves korban az önismeret dinamikusan fejlődik. A serdülőkor sajátossága, hogy az önnön képességeinek megismerésén túl, hasonló koruak magatartását is figyelemmel kíséri és nagyon kritikusan értékeli. Ezt a tendenciát mutatja a 8. osztályos tanulók értékitéleteinek mennyisége. Az osztály 32 tanulója egymás jellemzésére 733 értékitéletet fogalmazott meg, egy tanulóra átlagosan 22,9 értékitélet jut.

Az értékitéletek százalékos megoszlása /2. ábra/ alapján - hasonlóan az önértékeléshez - legtöbben a cselekvés kategóriában jellemezték osztálytársaikat. Ezt követi a belső tulajdonságok, külső tulajdonságok, az érdeklődési körök, majd a társas kapcsolatok kategóriája.



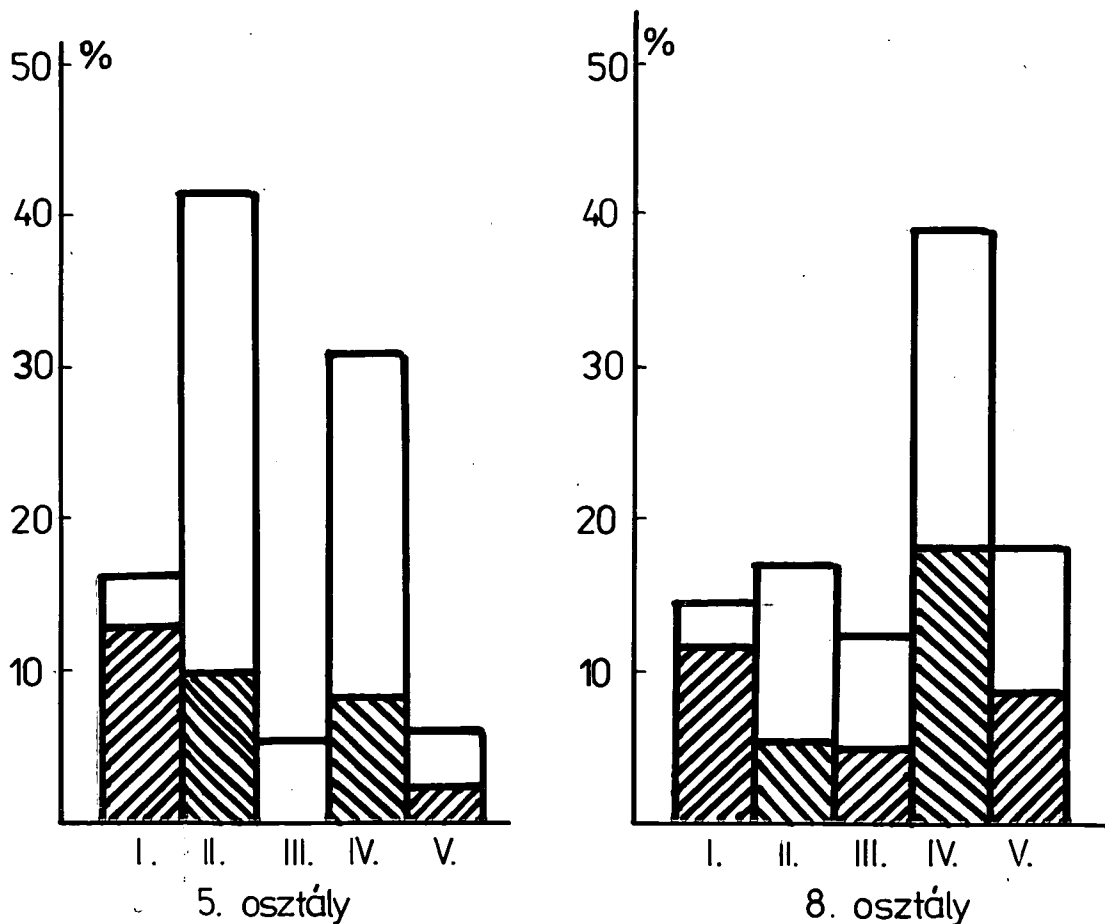
2. ábra

A következőkben vizsgáljuk meg az önismeret realitásértékének fejlődését, az előzőekben ismertetett önértékelés és a referenciacsoport értékitéleteinek megegyezése alapján.

/Lásd a mellékletet./

Kongruencia értéke az önértékelés tartalmi kategóriái és az osztálytársak értékitélete alapján

Tartalmi kategóriák	5.osztály %	8.osztály %
I. Külső tulajdonságok	84,0	78,7
II. Belső tulajdonságok	23,4	28,6
III. Társas kapcsolatok	-	38,9
IV. Cselekvés	27,0	45,8
V. Érdeklődési körök	40,0	46,8



3. ábra

A 3. ábra a 10 és 14 éves tanulók önértékeléséhez viszonyítva vizsgálja a kongruenciát, vagyis egy-egy konkrét értékitélet esetén van-e, vagy nincs megegyezés a referenciacsoport véleményével. Ilyen értelemben következtetünk az önismeret realitására, helyességére.

A 10 éves tanulók döntő többségénél /84 %/ a külső tulajdonságok megítélésében helyes az önismeret. Az érdeklődés kategóriáján belül 40 %-os a megegyezés, ez viszont csak a tanulók 6,4 %-át érinti. Néhány tanuló esetében felismerhetővé válik az érdeklődés iránya. A cselekvés kategórián belüli megegyezés 27 %, a belső tulajdonságok esetében 23 %-os. A társas kapcsolatokra /szociatív tulajdonságokra/ vonatkozóan nincs megegyezés. Ez a tény objektív tényezőkkel magyarázható, a 10 éves tanulók interperszonális kapcsolatai ez időben kialakulóban vannak.

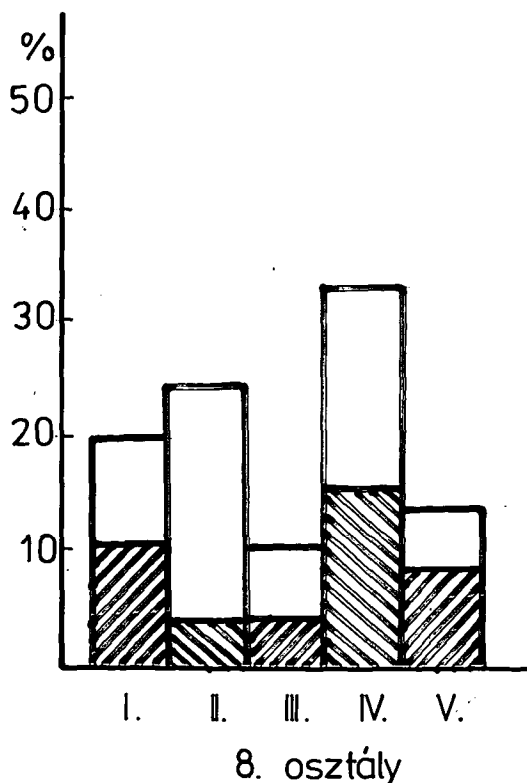
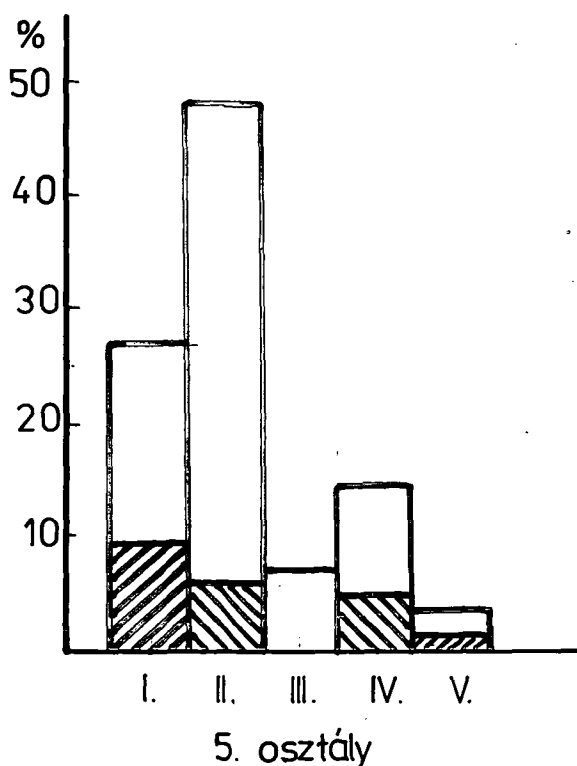
Melyek a jellemzői a helyes önismeretnek 14 éves korban? A kongruencia értéke - hasonlóan a 10 éves kor ezen értékéhez - a külső tulajdonságok esetében a legmagasabb /78,7 %/. A cselekvés és az érdeklődési kategóriában közel 47 %. Társas kapcsolatok - szociatív tulajdonságok - vonatkozásában az önismeret realitásértéke 39 %, s végül a belső tulajdonságok kategóriában 29 %.

A realitásérték más aspektusból is megközelíthető. Az alábbi százalékos érték az osztálytársak értékitéleteinek összegéhez viszonyítva a megegyezést, konkrétan a következőt jelenti: pl. ha a vizsgált osztályban hat tanuló jelzi a vizsgált ta-

nulóra vonatkozóan a "szorgalmas" személyiségjegyet, ez hat értékitéletet jelent. Ha az adott tanuló önértékelésében is szerepel a "szorgalmas" értékitélet, ez esetben szorosabb a megegyezés. Hat tanulótól kap megerősítést arra vonatkozóan, hogy az adott személyiség tulajdonságát helyesen ítélte meg. /Lásd a mellékletet./

Szorosabb kongruencia-érték a referenciacsoport értékitélete és az önértékelés alapján

Tartalmi kategóriák	5. osztály	8. osztály
I. Külső tulajdonságok	33,8	51,7
II. Belső tulajdonságok	12,0	14,2
III. Társas kapcsolatok	-	33,3
IV. Cselekvés	34,9	47,3
V. Érdeklődési körök	40,0	61,0



4. ábra

A szorosabb kongruencia-érték alapján az önismeret fejlődésének jellemzői 14 éves korban:

- Az önismeret realitásértéke legmagasabb 14 éves korban az érdeklődési körök megítélésében /61 %/. A vizsgálat eredménye igazolja az érdeklődésre vonatkozó elvi alapvetésünket, mely szerint a serdülőkorban megkezdődik az érdeklődési körök kialakulása, az érdeklődés kezd differenciálódni és specializálódni.

- A személyiség külső tulajdonságaira, megjelenésére vonatkozó kongruencia-érték alapján a tanulók értékitéleteinek fele kapott megerősítést az önismeret helyességére vonatkozóan.

- A tevékenységekre, cselekvésekre /tanulás, munka, sport, stb./ vonatkozó értékitéletek realitásértéke 47,3 %.

- Az önismeret tartalmi komponensei közül a személyiség belső tulajdonságaira vonatkozó értékitéletek realitásértéke a legalacsonyabb.

- A 10-14 éves korban legjobban a társas kapcsolatokra vonatkozó önismeret fejlődött /33 %-al/.

Pályaorientáció jellemzői

A tudatos pályaválasztási döntést előkészítő pályaorientációs tevékenység nem szűkíthető le önismereti vizsgálatra. A helyes pályaválasztás feltétele - mint már szóltunk róla - az adottságok, képességek, a pályakövetelmények és a népgazda-

ság munkaerőszükségletének megegyezése. Ahhoz, hogy optimális pályaválasztási döntéshez e tényezők megegyezése létrejöjjön, folyamatos információt kell kapnunk a tanulók pályorientációjáról.

Ennek megfelelően tájékozódunk az önismeret vizsgálatával egy időben a pályorientáció jellegéről, vizsgáltuk annak változását, fejlődését. Vizsgálatunk nyomon követi a pályorientáció alakulását 10-14 éves korig. Feltárjuk a pályorientáció motivációs bázisát, a pályorientáció és a pályaválasztási döntés összefüggéseit.

Pályorientáció 5. osztályban

Tanu- lő	Pályorientáció	Tanu- lő	Pályorientáció
1. viz-gázszerelő		17. autószerelő	
2. kereskedelmi eladó		18. gép- gyorsíró	
3. finommechanikai műszerész		19. autószerelő	
4. asztalos		20. autószerelő	
5. kőműves		21. gyermekorvos	
6. óvónő		22. tanár	
7. varrónő		23. viz-gázvezeték és	
8. tanár		készülékszerelő	
9. himző		24. gép- gyorsíró	
10. kereskedelmi eladó		25. óvónő	
11. tanár /tört.szakos/		26. gyermekorvos	
12. nem tudja		27. ápolónő	
13. tanár /biol.szakos/		28. televíziószerelő	
14. bohóc		29. öntő vagy gépszerelő	
15. óvónő		30. gépkocsivezető	
16. színész		31. varrónő	
		32. színész	

A pályaaorientáció jellege 10 éves korban széleskörű és változatos. A 32 tanuló 18 foglalkozást jelölt meg, egy tanuló még nem foglalkozott a pályaválasztás gondolatával. A tanulók 50 %-a szakmunkás pálya felé orientálódott.

A pályák, foglalkozások megoszlása, gyakorisága

A pálya megnevezése	A választás gyakorisága %-ban kifejezve
1. tanár	15,62
2. autószerelő	9,37
3. óvónő	9,37
4. víz- gázvezeték és készülék szerelő	6,25
5. kereskedelmi eladó	6,25
6. varrónő	6,25
7. gép- gyorsíró	6,25
8. orvos	6,25
9. finommechanikai műszerész	3,12
10. asztalos	3,12
11. kőműves	3,12
12. himző	3,12
13. televíziószerelő	3,12
14. öntő vagy gépszerelő	3,12
15. gépkocsivezető	3,12
16. bohóc	3,12
17. ápolónő	3,12
18. színész	3,12

A pályairányulás rangsora alapján a legnépszerűbb foglalkozások: tanár, autószerelő, óvónő, víz- gázvezeték és készülék szerelő, kereskedelmi eladó, varrónő, gép- gyorsíró és orvos.

Pályaorientáció 6. osztályban

Tanu- lő	Pályaorientáció	Tanu- lő	Pályaorientáció
1. televíziószerelő		17. <u>autószerelő</u>	
2. <u>kereskedelmi eladó</u>		18. egészségügyi dolgozó	
3. autószerelő		19. esztergályos	
4. <u>asztalos</u>		20. <u>autószerelő</u>	
5. szobafestő- mázoló		21. óvónő	
6. <u>óvónő</u>		22. <u>tanár</u>	
7. óvónő		23. vadász, vadtenyésztő	
8. <u>tanár</u>		24. egészségügyi dolgozó	
9. <u>himző</u>		25. könyvtáros	
10. fodrász		26. <u>gyermekorvos vagy ápolónő</u>	
11. <u>tanár</u> /tört.szakos/		27. óvónő	
12. kertész		28. szobafestő- és mázoló	
13. óvónő		29. rádió és televíziószerelő	
14. szobafestő- mázoló		30. rádió és televíziószerelő	
15. <u>óvónő</u>		31. <u>varrónő</u>	
16. televíziószerelő		32. asszisztens	

Az előző évhez viszonyítva csökkent a pályaorientáció köre, 32 tanuló 16 foglalkozást jelölt meg. A tanulók 56 %-a szakmunkás pályát jelölt meg, ez 6 %-kal több, mint az 5. osztályban.

A megjelölt foglalkozások megoszlása és gyakorisága %-ban

kifejezve

1. óvónő	18,75
2. televíziószerelő	12,5
3. autószerelő	9,37
4. szobafestő- mázoló	9,37
5. tanár	9,37
6. egészségügyi dolgozó	9,37
7. kereskedelmi eladó	3,12

8. asztalos	3,12
9. himző	3,12
10. fodrász	3,12
11. kertész	3,12
12. esztergályos	3,12
13. vadász	3,12
14. könyvtáros	3,12
15. gyermekorvos	3,12
16. varrónő	3,12

Változott a foglalkozások rangsora, illetve a pályaaorientáció jellege. Legnépszerűbb foglalkozások: óvónő, televízió-szerelő, autószerelő, szobafestő- mázoló, tanár, egészségügyi dolgozó. Előző évhez viszonyítva az óvónői pálya a második helyről az elsőre került. Csökkent a tanári pálya vonzása, első helyről a harmadik helyre került.

Ha tanulónként vizsgáljuk a pályaaorientáció-változást, megállapítható, hogy a tanulók 62,5 %-a változtatott pályaválasztási szándékán, s csak 37,5 % /az aláhuzott/ nem.

Pályaaorientáció 7. osztályban

Tanu- lő	Pályaaorientáció	Tanu- lő	Pályaaorientáció
1. viz- gázvezeték és készülékszerelő		11. óvónő	
2. egészségügyi dolgozó		12. <u>kertész</u>	
3. <u>autószerelő</u>		13. egészségügyi dolgozó	
4. autószerelő		14. <u>szobafestő- mázoló</u>	
5. <u>szobafestő- mázoló</u>		15. <u>óvónő</u>	
6. <u>óvónő</u>		16. autószerelő	
7. <u>óvónő</u>		17. kőműves	
8. <u>tanár</u>		18. <u>egészségügyi dolgozó</u>	
9. kötő- hurkoló		19. autószerelő	
10. <u>fodrász</u>		20. <u>autószerelő</u>	

Tanu- lő	Pályaorientáció	Tanu- lő	Pályaorientáció
21.	<u>óvónő</u>	28.	<u>szobafestő- mázoló</u>
22.	<u>tanár</u>	29.	<u>rádió és televízió</u>
23.	<u>vadász és vadtenyésztő</u>		<u>szerelő</u>
24.	<u>egészségügyi dolgozó</u>	30.	autószerelő
25.	óvónő	31.	ápolónő
26.	egészségügyi dolgozó	32.	<u>asszisztens</u>
27.	<u>óvónő</u>		

Összehasonlítva a 6. osztály és a 7. osztály pályaorientációjának jellemzőit, csökkent a pályaorientáció köre, 32 tanuló 15 foglalkozást jelölt meg. A szakmunkás pályát jelölők száma azonos az előző évfolyam értékéhez /56 %/.

A megjelölt foglalkozások megoszlása és gyakorisága
%-ban kifejezve

1.	óvónő	21,87
2.	autószerelő	15,62
3.	egészségügyi dolgozó	15,62
4.	szobafestő- mázoló	9,37
5.	tanár	6,25
6.	kötő- hurkoló	3,12
7.	fodrász	3,12
8.	kertész	3,12
9.	autószerelő	3,12
10.	kőműves	3,12
11.	vadász és vadteny.	3,12
12.	rádió és televízió- szerelő	3,12

13. ápolónő	3,12
14. asszisztens	3,12
15. víz- gázvezeték és készülék szerelő	3,12

A százaléérték alapján megállapított rangsorban ismét első helyen található az óvónői pálya, majd ezt követi az autószerelő, a szobafestő- mázoló szakma és a tanári pálya. A tanulók 56,25 %-a az előző évhez viszonyítva nem változtatta meg pályaválasztási szándékát.

Pályaorientáció és pályamotiváció

Sz. L. Rubinstein /1967/ a következő képpen határozta meg a motivum lényegét: "Az emberi tevékenység motivumai nem mások, mint az emberi magatartás objektív mozgatóerőinek a tudatos prizmáján többé-kevésbé adekvát módon történő tükröződései. A személyiség szükségletei és érdeklődése az embernek a környező világhoz fűződő változó és fejlődő kapcsolataiból származnak, és ennek alapján fejlődnek". /967.1./

A motivumok fejlesztése érdekében kell megismernünk a már kialakult szükségleteket, motivumokat. Csirszka J. /1965/ motivumoknak nevezi a pályaválasztás mélyén levő dinamikus tényezőket, s a pályalélektan legalapvetőbb kérdésének tekinti az indítékok forrásainak tanulmányozását.

A pályaorientációs folyamatban a szubjektív oldalon található a pályaorientáció, illetve annak indítékai. A pályaorientáció motivumai az egyéni szükségletek megnyilvánulásai, ezért feltárják a pályaorientáció rugóit.

Csirszka J. /1963/ megállapítása szerint a pályaválasztási döntés nem egyetlen indítékrendszer alapján történik. "Adekvátnak azt az indítékot nevezzük, amelyik tartalma és formális határozmányai szerint is közvetlen megfelelést mutat a szóban forgó pálya lehetőségkeretével. Ha már most a motiváció konstelláció lényegében megfelel a lehetőségkeretnek, továbbá a megfelelés a másik két tényezőcsoportban is fennáll, ezt alkalmasság szempontjából elégségesnek kell tartani". /353.1./

Tanuló	Pályaorientáció motivumai 5. osztályban	Pályaorientáció
1.	Tető alatt lehet dolgozni Sok kereset	viz-gázszerelő
2.	Szeretem a pályát	kereskedelmi eladó
3.	Tiszta munka Köpenybe lehet dolgozni Sok a kereset Nagy jövője van	finommechanikai műszerész
4.	Szeretek fával dolgozni	asztalos
5.	Sokat lehet keresni	kőműves
6.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
7.	Szeretek szabni, varrni	varrónő
8.	Nagyon szeretem a számtant	tanár
9.	Tetszik a szakma	himző
10.	Könnyű munka Tiszta munka	kereskedelmi eladó
11.	Szeretem a régi történelmet	tanár /tört.szakos/
12.	-	nem tudja
13.	Szeretem a gyerekeket Szeretem az állatokat	tanár /biol.szakos/
14.	Szeretek és jól tudok bohóckodni	bohóc
15.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
16.	Szeretek színészkedni	színész
17.	Tetszik a szakma	autószerelő

18. Szeretek gépelni	gép- gyorsíró
19. Szeretek bütykölni	autószerelő
20. Szeretek szerelni	autószerelő
21. Szeretném visszaadni sok gyermek egészségét, ez hiva- tást jelent	orvos
22. Szeretek gyerekekkel foglal- kozni	tanár
23. Tetszik a szakma Lehet maszekolni	viz- gázszerelő
24. Nagyon szeretek gépelni	gép- gyorsíró
25. Szeretem a gyerekeket	óvónő
26. Szeretem a gyerekeket	orvos
27. Szeretnék segíteni a betegeken és kisgyerekeken, ezért hiva- tásnak érzem	ápolónő
28. Jó kereset	televíziószerelő
29. Jó szakma	öntő, vagy gépszerelő
30. Szabadban lehet dolgozni Sok helyre lehet utazni	gépkocsivezető
31. Szeretek varrni	varrónő
32. Szeretek gyerekekkel foglal- kozni	tanár

A pályamotivációk csoportosítását a motívumok tudatossága és részben saját dinamizmusa alapján végeztük el.

Rókusfalvy P. /1969/ csoportosítását kiegészítettük a munka-
körülményre vonatkozó csoporttal.

M o t i v u m	Megoszlás %-ban
1. Hivatástudatra hivatkozik	5,26
2. A pálya erkölcsi, társadalmi értékére hivatkozik	2,63
3. Tantárgyi vonzódásra hivatkozik	5,26
4. Alkalmasságára, képességére "	2,63
5. Szubjektív, de szociális indokok alapján orientálódik	15,79
6. Konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján orientálódik	23,68
7. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján orientálódik	10,53
8. A pálya kereseti lehetőségeire hivatkozik	15,79
9. Munkakörülményekre hivatkozik	18,43

A motivumválasztás széles sávra terjed. Kiemelkedik a 6. kategória, a 8. és az 5. kategória, vagyis a szubjektív vonzódás, a munkakörülmény, kereseti lehetőség, és a szubjektív, de szociális vonzódás meghatározó jellege. Nagyon kevés azoknak a száma, akik önmagukra, alkalmasságra, képességekre, érdeklődésre hivatkoznak.

Tanu- lő	Pályaorientáció motivumai 6. osztályban	Pályaorientáció
1.	Jó szakma Szeretek szerelni Jók az idegeim	televíziószerelő
2.	Jó szakma	kereskedelmi eladó
3.	Szeretek bütykölni	autószerelő
4.	Szeretek fával dolgozni	asztalos
5.	Szeretek festeni	szobafestő- mázoló
6.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
7.	Szeretem a gyerekeket és ve- lük foglalkozni	óvónő
8.	Tetszik ez a munka Szeretem a matematikát	tanár
9.	Tetszik ez a munka	himző
10.	Kedvem van hozzá Tetszik a szakma	fodrász
11.	Szeretem a történelmet, a régí mondákat	tanár
12.	Jó kereset	kertész
13.	Tetszik ez a szakma, ehhez van kedvem	óvónő
14.	Otthon szoktam festeni	szobafestő- mázoló
15.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
16.	Szeretek szerelni	televíziószerelő
17.	Egyre több az autó, több mun- kás kell	autószerelő
18.	Szeretném gyógyítani a bete- geket	egészségügyi dolgozó
19.	Szeretem a szakmát	esztergályos
20.	Szeretem a gépeket	autószerelő
21.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
22.	Szeretek gyerekekkel foglal- kozni	tanár
23.	Sokat vagyok a természetben Szeretem az erdőt	vadász és vadtenyésztő
24.	Szeretem a kicsiket	egészségügyi dolgozó
25.	Szeretem a könyveket, sokat le- het belőlük tanulni	könyvtáros
26.	Szüleim is egészségügyi dolgo- zók	gyermekorvos

27. Édesanyám is óvónő, sokat segít nekik	óvónő
28. Nincs fizikai megterhelés	szobafestő- mázoló
29. Szép, jó munka	rádió és televízió-szerelő
30. Sok pénzt lehet keresni Sok ismeretlen dolgot lehet feltárni	rádió és televízió-szerelő
31. Nagyon szeretek varrni	varrónő
32. Szeretek gyerekekkel foglalkozni	asszisztens

M o t í v u m	Megoszlás %-ban
1. A pálya erkölcsi, társadalmi értékére hivatkozik	2,70
2. Szakmai ismerettel, tapasztalattal indokol	2,70
3. Tantárgyi vonzódásra hivatkozik	2,70
4. Alkalmasságra, képességeire hivatkozik	5,40
5. Alkotó-, kutatómunkára hivatkozik.	2,70
6. Érdeklődésre hivatkozik	8,10
7. Szubjektív, de szociális indokok alapján orientálódik	18,91
8. Konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján orientálódik	16,21
9. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján	27,02
10. Pálya kereseti lehetőségére hivatkozik	5,40
11. Családi hagyomány	5,40
12. Munkakörülményre hivatkozik	2,70

A motivumcsoportok köre bővült, kiemelkedik a 9. kategória. Nő azoknak a száma, akik alkalmasságra, érdeklődésre hivatkoznak. Hatodik osztályban jelentkezik először az alkotómunka igénye, a családi hagyomány szerepe a pályaaorientációban.

Tanu- lő	Pályaaorientáció motivumai 7. osztályban	Pályaaorientáció
1.	Ehhez van türelmem	viz- gázszerelő
2.	Szeretem az embereket és gondoskodni róluk	egészségügyi dolgozó
3.	Szeretek szerelni, javítani Megtetszett ez a szakma	autószerelő
4.	Szeretem az autókat szerelni és javítani, s megtetszett a szakma	autószerelő
5.	Szeretek festeni	szobafestő- mázoló
6.	Szeretem a gyerekeket, van hozzájuk türelmem	óvónő
7.	Szeretem a gyerekeket és őket tisztázni	óvónő
8.	Érdekes a gyerekeket tanítani Apukám is tanít Szeretem a gyerekeket Szeretek számolni	tanár
9.	Szeretek kézimunkázni Nagynéném is kötő a HODIKOT-ben	kötő- hurkoló
10.	Szeretem a haját ápolni és csinosítani	fodrász
11.	Szeretem a gyerekeket	óvónő
12.	Ehhez van türelmem és ez a hobbym	kertész
13.	Szeretném ápolni az embereket és gondoskodni róluk	egészségügyi dolgozó
14.	Szeretek festeni. Nem szédülök a magasban. Izgalmas a színkeverés	szobafestő- mázoló
15.	Szeretem a gyerekeket és velük foglalkozni	óvónő
16.	Szeretek szerelni	autószerelő

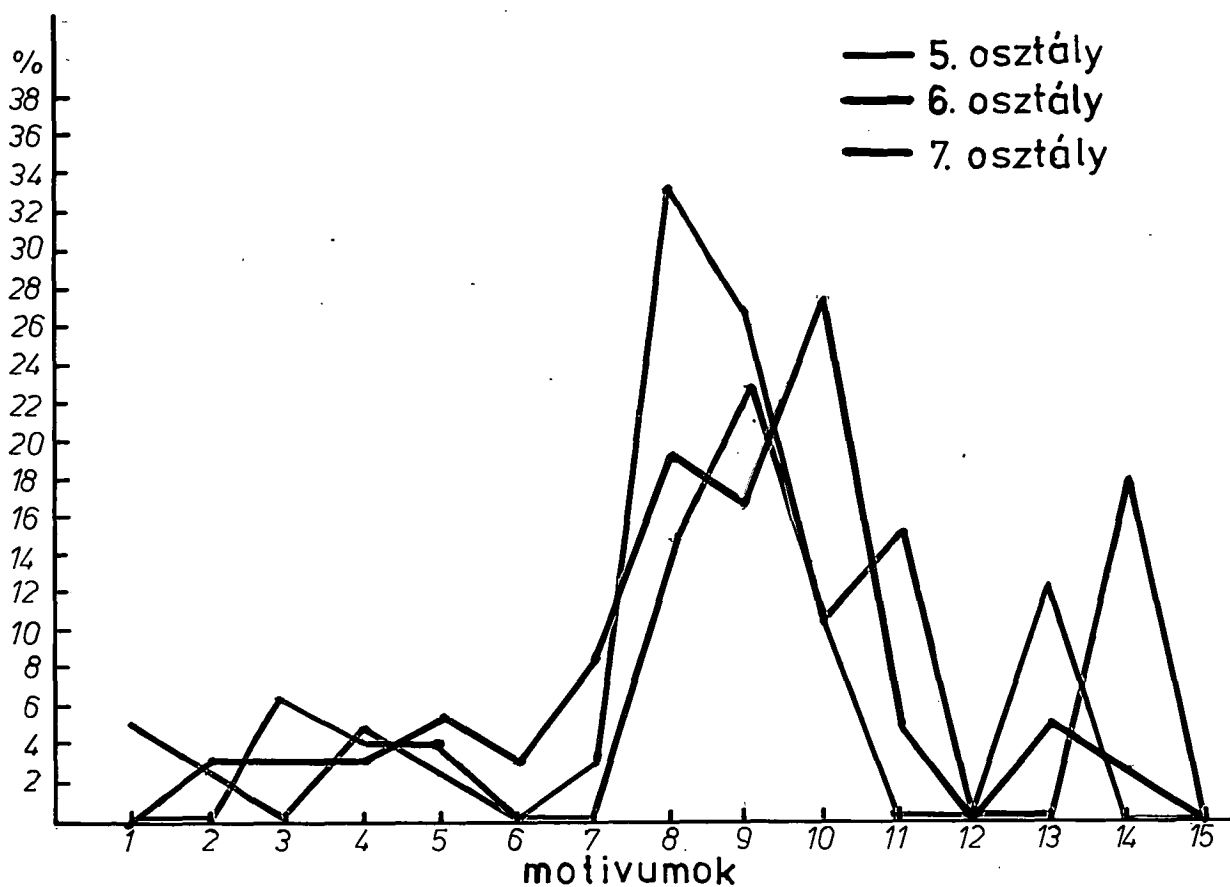
17. Szeretek ilyen munkát végezni	kőműves
18. Anyukám nem tudták meggyógyítani /Édesanyja meghalt/ Szeretném gyógyítani a betegeket	egészségügyi dolgozó
19. Szeretem ezt a szakmát Érdekel a villamosság és a szerelés	autószerelő
20. Szeretem a gépeket Szeretek szerelni Sok ismerősöm és rokonom is az	autószerelő
21. Szeretem a gyerekeket, jó velük foglalkozni	óvónő
22. Szeretek gyerekek között lenni Jó gyerekekkel foglalkozni	tanár
23. Szeretem a természetet, állatokat, erdőt Szeretném etetni az állatokat és vigyázni rájuk	vadász és vadtenyésztő
24. Szeretem a gyerekeket	egészségügyi dolgozó
25. Szeretem a gyerekeket	óvónő
26. A rokonságból többen a kórházban dolgoznak Örülök, ha egy beteg gyógyultan hagyja el a kórházat	egészségügyi dolgozó
27. Anyukám is óvónő Szeretek a gyerekekkel foglalkozni	óvónő
28. Fizikailag nem megterhelő Szeretek festeni	szobafestő- mázoló
29. Elég jó rajzos vagyok Végeztem ilyen munkát	rádió és televízió-szerelő
30. Szeretek szerelni, összerakni valamit	autószerelő
31. Sokat voltam kórházban Nagyon szeretem a gyerekeket	ápolónő
32. Szeretem a gyerekeket, s szeretném őket gyógyítani	asszisztens

M o t i v u m o k	Megoszlás %-ban
1. Szakmai ismerettel, tapasztalással indokol	6,25
2. Tanulmányi eredményre, tantárgyi vonzódás alapján orientálódik	4,16
3. Alkalmasságára, képességeire hivatkozik	4,16
4. Érdeklődésére hivatkozik	2,08
5. Szubjektív, de szociális indokok alapján orientálódik	33,33
6. Konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján orientálódik	27,08
7. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján orientálódik	10,41
8. Családi hagyomány és befolyás hatására orientálódik	12,50

A motivumcsoportok köre csökkent, a 6. osztályban 12 motivumcsoport szerepelt, s ez lecsökkent nyolcra. Jelentősen emelkedett a szubjektív, de szociális indokol alapján és a konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján történő orientáció. Kedvező jelenség a differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján történő orientáció csökkenése. Az előző évfolyamon már megjelent a család befolyásoló hatása, amely jelentősen emelkedett a 7. osztályban.

A következőkben vizsgáljuk meg az orientációs szakaszban a pályamotiváció-változás főbb jellemzőit.

Pályamotiváció az 5., 6., 7. osztályban



5. ábra

1. Hivatástudatra hivatkozik
2. A pálya erkölcsi, társadalmi értékére hivatkozik
3. Szakmai ismerettel v. esetleges tapasztalattal indokol
4. Tanulmányi eredmény v. tantárgyi vonzódás alapján orientálódik
5. Alkalmasságára, képességeire hivatkozik.
6. Alkotó-, kutatómunkára való igény alapján orientálódik
7. Érdeklődésére hivatkozik
8. Szubjektív, de szociális indokok alapján orientálódik
9. Konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján orientálódik
10. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján orientálódik
11. A pálya kereseti lehetőségeire hivatkozik
12. Konkrét elhelyezkedési lehetőségekre hivatkozik
13. Családi hagyomány, vagy befolyás hatására orientálódik
14. Munkakörülményre hivatkozik
15. Nem tudja indokolni választát

Az 5. ábra szerint 10-13 éves korban a pályaaorientáció leggyakoribb motivuma a diffúz érzelmi alapon történő szubjektív vonzódás.

Az önismeret tartalmi komponenseinek és realitásértékének fejlődésére következtethetünk a differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján történő indoklás csökkenése, valamint a szakmai ismeret-, tapasztalat, tanulmányi eredményre, tárgyi vonzódásra hivatkozás növekedése alapján.

Hetedik osztályban leggyakrabban a szociális érzelmi motívumok fordulnak elő. Ez nem véletlen, hiszen a tanulók 21,87 %-a óvónőnek, 15,62 %-a egészségügyi pályára, 6,25 %-a tanárnak, 3,12 %-a asszisztensnek készül.

Míg az ötödik osztályban a családi hagyomány és befolyás szerepe nem jelentkezett, addig a 7. osztályban - közeledve a pályaválasztási döntéshez - a tanulók 12,5 %-a családi hagyományra hivatkozik.

Az önismeret és pályaaorientáció

A.I. Lipkina /1975/ az önismeret és az önértékelés szoros kapcsolatát hangsúlyozza. Véleménye szerint a személyiség önismerete mindig tartalmaz bizonyos aspektusból történő értékelést. Az önismeret legtöbb vizsgálati módszere erre az elvi megállapításra épül, amikor az önértékelésen keresztül vizsgálja az önismeretet.

Rókusfalvy P. /1969/ is fontos módszertani elvnek tartja, hogy az önismeretfejlesztés problémáját az önértékelés

oldaláról közelítsük meg. Szerinte az önértékelésen keresztül lehet legjobban befolyásolni az önismeretet, éneszményképződést.

Az önértékelés vizsgálatának gazdag külföldi /C.H. Cooley 1902; 1922; O.J. Harvey 1953; G. Lindzey 1954; M. Sherif 1955; E.L. Hartley 1955; B. Zazzo 1958; Sz.M. Juldaseva 1966; E.I. Szavonyko 1969; I.T. Dolzsenkova, ismerteti Duró L. 1972; T.A. Polozova 1973; L. Szapozsnikova 1974./ és hazai irodalma van. /Radnai B. 1959; Petrikás Á. 1964; Harsányi I. 1965; Gáspárné, Zauner É. 1965; Harsányi I.-Gádorné, Donáth B. 1966; Forrai T.-né 1972; Rókusfalvy P. 1969; Kósáné, Ormai V.- Járó K.-Kalmár M. 1975./

Az önértékelés leggyakrabban alkalmazott vizsgálati módszere a rangsorolás, mondásválasztás, kérdőív, dolgozatírás. Mivel az önismeret szoros kapcsolatban van az önértékeléssel, gyakran az önértékelés módszereivel közelítik meg az önismeret problematikáját.

A hazai szakirodalomban a következő vizsgálati módszerekkel kutatják az önismeret különböző kérdéseit: kérdőív, dolgozatírás /Rókusfalvy P. 1969/, rangsorolás /Radnai B. 1959; Perczel T.-Völgyesy 1969/, karakterológiai szavazólap /Geréb Gy. 1967/, önjellemzés és társak jellemzése /Hunyady Gy. 1971; Harsányi I. 1971; Kósáné, Ormai V.-Járó K.-Kalmár M. 1975/, önjellemzés /Jakabné, Szilágyi K. 1974/.

Pszichológiai szaktanácsadásban gyakran alkalmazzák Mme Lavaegie önjellemzés tesztjének magyarra adaptált változatát

és a Skawran II. kérdőívet az önismeret vizsgálatára.

Általunk alkalmazott "önjellemezés és társak jellemzése" - mint szabad módszer - gazdag tényanyagot biztosított az önismeret tartalmi komponenseinek és realitásértékének tanulmányozásához.

Mi nemcsak az önismeretet, hanem az önismeret és a pályorientáció közötti összefüggést kívántuk elemezni, figyelemmel kísérni. Ezért szükíteniünk kellett az önismeret általános kérdésfeltevését. A korábbiakban bemutatott vizsgálati módszerrel kiegészítettük egy pályaválasztási kérdőívvel, mely a következő kérdések vizsgálatára irányult:

- A pályorientáció ismeretében hogyan ítélik meg tanulóink pályaalakmasságukat?
- Van-e összefüggés a tantárgyi érdeklődés és pályorientáció között?
- Van-e belső tárgyi összefüggés a pályorientáció és a választott szakköri tevékenység között?
- A szabadidős tevékenység és a pályorientáció között tapasztalható-e tartalmi összefüggés?

Surányi G. /1972/ az érdeklődést fontos személyiségjegynek tekinti, amely a személyiségnek az állandóan változó külső körülmények között is bizonyos állandóságot, tevékenységének határozott irányt szab. Az érdeklődés rendezi a személyiséget, vagyis hatására megnyilvánuló aktivitás nemcsak bizonyos élethelyzetekben, pl. az iskolában, hanem a legkülönbözőbb tevékenységi formákban tetten érhető.

Az érdeklődés csak fokozatosan, a személyiség fejlődésének folyamatában válik egyre határozottabbá és szilárdabbá. A fejlődő érdeklődés legjobb fokmérője, adekvát mutatója a tanulók tevékenysége.

Ahhoz, hogy a pályaorientációs tevékenység folyamatában a legeredményesebben diagnosztizálhassuk a tanulók egyéni képességeit és tájékozódhassunk a tanulók önismereti szintjéről, különös figyelmet kell fordítanunk a vizsgálatban résztvevő tanulók érdeklődésének jellemzőiről /tantárgyi, szakköri tevékenység, szabadidős tevékenység/, fejlődéséről.

Pályaorientáció és az önismeret kapcsolata 6. osztályban

Tanuló	Pályaalkalmasság indoklása
1.	Négyes, ötös vagyok gyakorlatiból, fizikából, kémiából.
2.	Nem tudja.
3.	Türelmes vagyok szereléskor.
4.	Pontosan tudok mérni, s ez fontos.
5.	Jól tudok festeni és nem szédülök.
6.	Van türelmem a kicsikhez.
7.	Szeretek kicsikkel foglalkozni.
8.	Szeretem és értem a matematikát és fizikát.
9.	Jól tudok himezni és a kezemre áll.
10.	Szeretek haját fésülni, a kezemre áll.
11.	Mindig ötösöm volt történelemből.
12.	Szeretek barkácsolni, kísérletezni, találékonyskodni.
13.	Szeretem a kicsiket.
14.	A szobánkat én festettem ki és sikerült.
15.	Szeretek gyerekekkel foglalkozni. Jól tudok tornázni.
16.	Mindig érdeklődtem a televízió iránt.

Tanu- Pályaalkalmasság indoklása
lő

17. Nagyon szeretem az autókat, szeretek büttykölni.
18. Többször voltam kórházban és úgy láttam, alkalmas vagyok, nincs fizikai terhelés.
19. Nem tudja.
20. Ügyes vagyok, jó kézügyességem van.
21. Kistestvéremmel jól el tudok játszani, jó látni, ahogy fejlődik, egyre ügyesedik.
22. Jó hangom van, elég türelmes vagyok.
23. Elég könnyen eligazodom az erdőben.
24. Sokat voltam kórházban, a doktorok azt javasolták, hogy orvos legyek.
25. Jól tudok olvasni. Szeretem és értem a nyelvtant és irodalmat.
26. Elég jó tanuló voltam eddig. Szeretem a biológiát.
27. Szeretem a gyerekeket, szeretek velük beszélgetni és játszani.
28. Szeretem a színeket.
29. Gyakorlati foglalkozáson szerelésből jó az eredményem.
30. Szeretek műszerekkel dolgozni, szerelni.
31. Van két babám, szép ruhákat szoktam nekik varrni.
32. Szeretem a gyerekeket.

Mielőtt az önismeret és a pályaorientáció kapcsolatát elemeznénk, vizsgáljuk meg az önértékelés tartalmi megoszlását.

Önismeret tartalmi komponensei	Megoszlás %-ban
I. Külső tulajdonság	2,1
II. Belső tulajdonság	12,2
III. Társas kapcsolatok	14,3
IV. Cselekvés	44,9
V. Érdeklődési körök	26,5

Pályaorientációnak megfelelő önismeretet feltáró kérdésre adott válaszok, értékitéletek elég differenciálatlanok. Átlagosan 1,5 értékitélet jut egy tanulóra. A kategóriákon belül legtöbbször a cselekvésre vonatkozóan értékelik önmagukat, majd az érdeklődési témák következnek. Ezt követik a társas kapcsolatokra vonatkozó tulajdonságok, belső tulajdonságok és végül a külső tulajdonságok megjelölése.

A tanulók válaszait ha a pályaorientációval való összefüggésben vizsgáljuk, a válaszok tartalmi differenciáltsága és szakmai vonatkozásai alapján a következő kategóriákat alapíthatjuk meg:

1. Nem tudott válaszolni.

2. Általános, differenciálatlan válasz.

Ilyen pl.: "Elég jó tanuló voltam eddig" /gyermekorvos/.

"Szeretem a gyerekeket" /asszisztens/.

3. Konkrét, a szakma eredményes gyakorlásához szükséges tulajdonságokat nevez meg. Az önértékelés ebben az esetben vonatkozhat tantárgyi teljesítményre, tantárgyak iránti érdeklődésre és a szakma szempontjából fontos tulajdonságok, képességek meglétére.

Tantárgyi teljesítményre vonatkozó, de szakmai jellegű értékitéletek pl.:

"Gyakorlatiból, fizikából, kémiából négyes, ötös vagyok" /televíziószerelő/.

"Gyakorlati foglalkozáson jó az eredményem szerelésből" /rádió- és televíziószerelő/.

"Mindig ötösöm volt történelemből" /történelem szakos tanár/.

Tantárgyi érdeklődés, szakmai vonatkozással:

"Szeretem és értem a matematikát" /matematika szakos tanár/.

"Jól tudok olvasni, szeretem és értem a nyelvtant és irodalmat" /könyvtáros/.

Szakmai szempontból fontos tulajdonságok és képességek megjelölése:

"Jól tudok festeni. Nem szédülök" /szobafestő- mázoló/.

"Ügyes vagyok, jó a kez ügyességem" /autószerelő/.

"Szeretem a gyerekeket, szeretek velük beszélgetni és játszani /óvónő/.

Pályaorientáció és az önismeret kapcsolata 7. osztályban

Tanu- Pályaalkalmasság indoklása
16

1. A szakmáról szerzett ismeretek alapján.
Tanulmányi eredményem alapján alkalmas vagyok.
2. Ugy érzem én is nagy odaadással tudnám gondozni a betegeket.
3. Sok ismeretem van az autóról. Otthon sokat szerelek.
4. Szeretek autókat szerelni.
5. Szeretek festeni.
6. Szeretem a gyerekeket. Van hozzá türelmem. Jó a kez ügyességem. Jó hangom van. Jól tudok szavalni.
Szeretek hangszeren játszani.
7. Szeretem a gyerekeket.
8. Mindig szerettem a matematikát.
9. Szeretek himezni.
10. Jól tudom elkészíteni a frizurákat.
11. Szeretem a gyerekeket.
12. Ehhez van türelmem.
13. Szeretem ápolni az embereket és gondoskodni róluk.
14. Szeretek festeni és nem szédülök sehol.
15. Jó a hallásom, jól tornázom.
16. Elég jó a gyakorlati jegyem.
17. Nyáron egy kőművesnél dolgoztam, ügyesnek, alkalmasnak tart.
18. Az osztályfőnököm is alkalmasnak tart erre a pályára.
19. Szeretem ezt a szakmát, s jobban is szeretném megismerni.
20. Mindig érdekelt a gép és a szerelés.

Tanu- Pályaalkalmasság indoklása
16

21. Szeretem a gyerekeket, jó velük foglalkozni.
22. Szerintem tudok gyerekekkel bánni. Szeretek gyerekek között lenni.
23. Szeretek lőni. Szeretem a természetet és gyalogolni. Ha sikerül a felvételi, megkapom az erdélyi kopókőlyköt.
24. Szeretnék a betegeken segíteni.
25. Anyáskodó a természetem. Akikre eddig vigyáztam, mind megszeretett. Elég jó a hangom, 4 évig zongoráztam.
26. Örülnék annak, ha a betegek gyógyultan hagynák el a kórházat.
27. Jó a kezügyességem. Jól tudok szavalni. Szeretek hangszeren játszani. Alkalmasnak tartom magam.
28. Szeretek festeni.
29. Elég jó rajzos vagyok, azt mondják jó eszem van.
30. Jól tudok szerelni. Érdekelnek az autók.
31. Sokat ápoltam öcsémet, s szívesen végeztem.
32. Szeretnék a betegeken segíteni.

Önismeret tartalmi komponensei	Megoszlás %-ban
I. Külső tulajdonság	-
II. Belső tulajdonság	20,0
III. Társas kapcsolatok	10,0
IV. Cselekvés	45,0
V. Érdeklődési körök	25,0

Ha pályaorientáció szempontjából vizsgáljuk az önértékelés tartalmi megoszlását, az előző évhez hasonlóan legtöb-
ben a cselekvés kategóriájában jellemzik önmagukat. A belső tulajdonságokat kifejező értékítéletek száma növekedett, s a pályaorientáció szempontjából lényeges tulajdonságokat eme-
lik ki, pl. jó hangu /óvónő/, nem szédül /szobafestő- mázoló/,

türelmes /óvónő/, stb.

A válaszok tartalmi differenciáltsága és szakmai vonatkozásai alapján a következő kategóriák jellemzik a 7. osztályos tanulók válaszait:

1. Általános differenciálatlan válasz.

Pl.: "Tanulmányi eredményem alapján alkalmas vagyok"
- /viz- gázszerelő/.

2. Tantárgyi teljesítmény jellegű, de szakmai vonatkozású önértékelés.

Pl.: "Elég jó jegyem van gyakorlatiból" /autószerelő/.

3. Tantárgyi érdeklődés, szakmai vonatkozással.

Pl.: "Mindig szerettem a matematikát" /tanár/.

4. Szakmai szempontból fontos tulajdonságok, képességek.

Pl.: "Szeretem a gyerekeket. Van hozzájuk türelmem.
- Jó a kez ügyességem. Jó a hangom. Jól tudok
szavalni. Szeretek hangszeren játszani" /óvónő/.

"Szeretek löni. Szeretem a természetet és gya-
- logolni" /vadász- és vadtenyésztő/.

"Jól tudok szerelni. Érdekelnek az autók" /autó-
- szerelő/.

"Anyáskodó a természetem. Akikre eddig vigyáztam,
- mind megszeretett. Elég jó a hangom, 4 évig
zongoráztam" /óvónő/.

Érdeklődési struktúra jellemzői 10 éves korban.

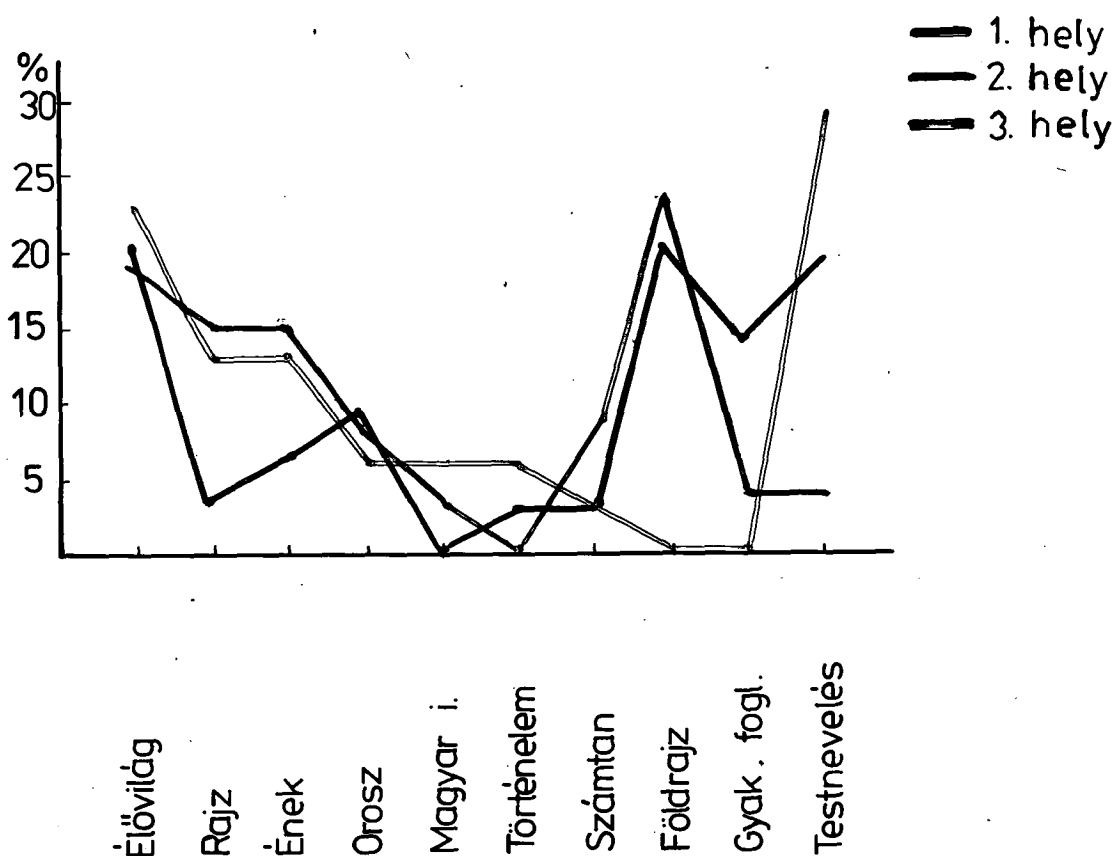
Tantárgyi érdeklődés és pályaeorientáció az 5. osztályban

Tanu- 16	T a n t á r g y a k	Tanu- 16	T a n t á r g y a k
1.	1. Testnevelés 2. Gyakorlati foglalk. 3. Ének.	13.	1. Élővilág
2.	1. Rajz 2. Testnevelés 3. Orosz	14.	1. Élővilág 2. Földrajz
3.	1. Gyakorlati fogl. 2. Testnevelés 3. Matematika	15.	1. Testnevelés 2. Élővilág 3. Földrajz
4.	1. Testnevelés 2. Orosz 3. Ének	16.	1. Rajz 2. Orosz 3. Élővilág
5.	1. Testnevelés 2. Élővilág 3. Földrajz	17.	1. Ének 2. Matematika 3. Élővilág
6.	1. Élővilág 2. Földrajz 3. Rajz	18.	1. Testnevelés 2. Ének 3. Rajz
7.	1. Orosz 2. Testnevelés 3. Rajz	19.	1. Élővilág 2. Földrajz
8.	1. Matematika 2. Földrajz 3. Élővilág	20.	1. Testnevelés 2. Gyakorlati fogl. 3. Ének
9.	1. Testnevelés 2. Rajz 3. Ének	21.	1. Rajz 2. Élővilág 3. Földrajz
10.	1. Magyar irod. 2. Ének 3. Orosz	22.	1. Orosz 2. Élővilág 3. -
11.	1. Történelem 2. Testnevelés 3. Matematika	23.	1. Magyar irod 2. Élővilág 3. Földrajz
12.	1. Élővilág 2. Gyakorlati fogl. 3. -	24.	1. Élővilág 2. Földrajz 3. Testnevelés

Tanu- lő	T a n t á r g y a k	Tanu- lő	T a n t á r g y a k
25.	1. Rajz 2. Élővilág 3. Földrajz	29.	-
26.	1. Ének 2. Testnevelés 3. Rajz	30.	1. Testnevelés 2. Földrajz 3. Magyar irod.
27.	1. Élővilág 2. Gyakorlati fogl. 3. Földrajz	31.	1. Ének 2. Orosz 3. Élővilág
28.	1. Testnevelés 2. Történelem 3. Élővilág	32.	1. Történelem 2. Testnevelés 3. Gyakorlati fogl.

Választott tárgyak rangsora 5. osztályban

1. helyen választott tárgyak	Tanu- lő %	2. helyen választott tárgyak	Tanu- lő %	3. helyen választott tárgyak	Tanu- lő %
Testnevelés	29	Testnevelés	29	Földrajz	23
Élővilág	23	Élővilág	20	Élővilág	19
Rajz	13	Földrajz	20	Ének	15
Ének	13	Gyakorlati	13	Rajz	15
Orosz	6	Orosz	10	Orosz	8
Magyar irod.	6	Ének	6	Matematika	8
Történelem	6	Matematika	3	Testnevelés	4
Matematika	3	Rajz	3	Magyar irod.	4
		Történelem	3	Gyak.fogl.	4



6. ábra

Mivel az érdeklődés alakulása és megszilárdítása tevékenység folyamatában történik, kerestük azokat a fő tevékenységi formákat, amelyek az érdeklődési körök kialakulását, az érdeklődés fejlődését biztosítják. Ebből a szempontból lényeges az iskolai oktatáson belüli tantárgyak rendszere.

Ötödik osztályban a tanulók tantárgyi érdeklődését elemezve megállapítható, hogy legtöbbször az élővilág tárgyat, testnevelést és földrajz tárgyakat választották. Természetesen ebből a tényből nem lehet lényeges következtetéseket levonni, hiszen ebben az időszakban még csak ismerkednek a

tantárgy ismeretanyagával, s a tárgyat oktató pedagógussal. Figyelemre méltó az a tény, hogy a testnevelés tárgyat első és második helyen is legtöbbször választották, ezzel magyarázható az érdeklődésben domináló sport megjelölése.

Szabad idő felhasználás otthon /5. osztály/

Tanuló	1.helyen megjelölt tevékenység	2.helyen megjelölt tevékenység	3.helyen megjelölt tevékenység
1.	Olvasás	Játék	Otthoni munka
2.	Játék	Gyomlálás	-
3.	TV-nézés	Foci	Fürdés
4.	Foci	Horgászás	-
5.	Csuszlizás	Foci	Mozi
6.	Játék	Otthoni segítség	-
7.	Olvasás	TV-nézés	Játék
8.	Olvasás	Játék a szabadban	-
9.	Játék	Olvasás	-
10.	Olvasás	-	-
11.	Olvasás	Kerti munka	Játék
12.	Kerti munka	-	-
13.	Olvasás	Játék	TV-nézés
14.	Foci	-	-
15.	Tollasozás	Kerékpározás	-
16.	Játék	TV-nézés	-
17.	Játék	-	-
18.	Játék	Olvasás	-
19.	Játék	-	-
20.	Foci	Olvasás	-
21.	Játék csikókkal	Olvasás	Rajzolás
22.	Olvasás	Játék	-
23.	Olvasás	-	-

Tanu- lő	1.helyen meg- jelölt tevé- kenység	2.helyen megje- lőlt tevékeny- ség	3.helyen meg- jelölt tevékeny- ség
24.	Otthoni segítség	Játék	Sport
25.	Olvasás	Tollasozás	Labdázás
26.	Olvasás	Játék	Otthoni segítség
27.	Játék	Otthoni segítség	Olvasás
28.	Foci	Strandolás	Mozi
29.	Játék	-	-
30.	Sport	Játék	-
31.	Olvasás	Labdázás	Varrás
32.	Játék	Tollasozás	Olvasás

A tanulók érdeklődésének fejlődését nemcsak a tantárgyi érdeklődésen keresztül követhetjük, hanem a családi környezet által biztosított tevékenységi formákat is vizsgálhatjuk. A szabadidős tevékenységekre utaló kérdéssel az érdeklődés témáit, terjedelmét és a pályaaorientációval való összefüggését vizsgáltuk.

A táblázat tanulónként jelzi az első, második és a harmadik helyen megjelölt érdeklődési témákat. Az életkorra jellemző érdeklődési irányokat az érdeklődési témák gyakorisági rangsora szemlélteti.

<u>Szabadidős tevékenységek</u>	<u>Előfordulás száma</u>
1. Játék	20
2. Olvasás	17
3. Focizás	6
4. Otthoni segítség	5
5. Televíziónézés	4
6. Tollaslabdázás	3
7. Kerti munka	3
8. Sport	2
9. Strandolás	2
10. Labdázás	2
11. Rajzolás	1
12. Varrás	1

Az előfordulási gyakoriság rangsora pályaaorientáció szem-

pontjából közömbös témákat jelöl, de ha ezeket az otthoni kedvelt szabadidős tevékenységeket figyelemmel kísérjük, hasznos információt nyerhetünk a pályaeérdeklődés kialakulásáról, fejlődéséről.

Szakköri tevékenység 5. osztályban

Tanuló	Iskolai szakkörök	Városi szakkörök
1.	-	-
2.	-	-
3.	matematika	-
4.	modellező	-
5.	modellező	tájékoztató futó
6.	matematika	-
7.	matematika	-
8.	matematika	-
9.	matematika	-
10.	matematika	-
11.	-	-
12.	rajz	-
13.	matematika	-
14.	-	-
15.	báb, rajz	-
16.	modellező	-
17.	modellező	-
18.	matematika, báb	-
19.	modellező	-
20.	modellező	tájékoztató futó
21.	rajz	-
22.	matematika	-
23.	báb; sportkör	-
24.	rajz	-
25.	matematika	-
26.	báb; matematika	-
27.	matematika	-
28.	-	tájékoztató futó
29.	-	tájékoztató futó
30.	matematika	-
31.	rajz	-
32.	-	-

A szakköri tevékenység megválasztását több tényező befolyásolta. Elsősorban azok az objektív lehetőségek, amelyet az iskola, illetve a városi uttorház szakkörei biztosítottak. Számtalan szubjektív tényező is motiválta a választást:

a tanár személye, barát, érdeklődés, stb.

Az 5. osztályos tanulók 10 iskolai szakkör közül választhattak. Legtöbb tanuló matematika szakkörre, modellező szakkörre, rajz és báb szakkörre jelentkezett.

A szakköri tevékenységnek sokrétű feladata van: munkára nevelés, iskolai tanulmányok elmélyítése, a tanulók pályaismeretének bővítése, képességek fejlesztése, önmaguk kipróbálása egy bizonyos tevékenység típusban, mely fontos önismerteti tényezőt jelent.

A téma kifejtése szempontjából fontos annak megállapítása, hogy milyen összefüggés tapasztalható a szakköri tevékenység és a pályaeorientáció között. Van-e egyáltalán belső tárgyi összefüggés?

Az adatok elemzése során 12,5 %-os megfeleléssel találkoztunk, vagyis 4 tanuló esetében szoros, belső tárgyi összefüggés állapítható meg.

Tanuló	Szakkör megnevezése	Pályaeorientáció
4.	modellező	asztalos
8.	matematika	tanár /matematika szakos/
10.	matematika	kereskedelmi eladó
11.	báb és rajz	óvónő

Szakköri tevékenység 6. osztályban

Tanuló	Iskolai szakkörök	Városi szakkörök
1.	-	-
2.	-	-
3.	matematika	-
4.	modellező	-
5.	modellező	tájékozódási futó
6.	matematika	-
7.	matematika, rajz	-
8.	matematika	-
9.	matematika	-
10.	matematika	-
11.	matematika	-
12.	rajz	-
13.	rajz	báb
14.	-	báb
15.	-	-
16.	modellező	-
17.	-	-
18.	matematika, rajz	báb
19.	modellező	-
20.	modellező	tájékozódási futó
21.	rajz	-
22.	-	báb
23.	Sport	báb
24.	matematika	báb
25.	matematika	-
26.	matematika	báb
27.	magyar irodalom	-
28.	-	tájékozódási futó
29.	-	báb
30.	-	tájékozódási futó
31.	matematika	-
32.	-	tájékozódási futó

A szakköri tevékenységet pályaaorientáció szempontjából elemezve, fejlődést állapíthatunk meg az előző évhez viszonyítva. A tanulók 28,12 %-a a pályaaorientációnak megfelelő szakköri tevékenységet választott.

Tanuló	Szakkör megnevezése	Pályaorientáció
4.	modellező	asztalos
7.	rajz	óvónő
8.	matematika	tanár /matematika sz/
13.	rajz és báb	óvónő
21.	rajz	óvónő
27.	magyar irodalom	óvónő

Szakköri tevékenység 7. osztályban

Tanuló	Iskolai szakkörök	Városi szakkörök
1.	-	-
2.	-	-
3.	gépjárműbarát	üvegtechnika
4.	gépjárműbarát	-
5.	gépjárműbarát	-
6.	helytörténeti	-
7.	-	-
8.	matematika	-
9.	-	-
10.	-	-
11.	magyar irodalom	-
12.	gépjárműbarát	-
13.	helytörténeti	-
14.	gépjárműbarát	-
15.	-	-
16.	gépjárműbarát	-
17.	modellező	-
18.	gépjárműbarát	-
19.	gépjárműbarát	-
20.	gépjárműbarát	tájékozódási futó
21.	matematika	-
22.	-	-
23.	sport és gépjárműbarát	-
24.	-	-
25.	matematika	-
26.	magyar irodalom	-
27.	magyar irodalom, matematika	-
28.	-	-
29.	rajz, gépjárműbarát	-
30.	gépjárműbarát	-
31.	-	-
32.	helytörténeti	-

Hetedik osztályban a pályorientáció szempontjából ismét növekedett azoknak a tanulóknak a száma, akik érdeklődésüknek, pályaválasztási szándékuknak megfelelően választottak, vagy változtattak szakköri tevékenységet. A pályorientáció és a szakköri tevékenység megfelelése 34,4 %-os.

Tanuló	Szakkör megnevezése	Pályorientáció
3.	gépjárműbarát	autószerelő
4.	gépjárműbarát	autószerelő
6.	helytörténeti	óvónő
8.	matematika	tanár /matematika sz/
11.	magyar irodalom	óvónő
16.	gépjárműbarát	autószerelő
19	gépjárműbarát	autószerelő
20.	gépjárműbarát	autószerelő
27.	magyar irodalom	óvónő
29.	rajz, gépjárműbarát	rádió- és televízió-szerelő
30.	gépjárműbarát	autószerelő

III. ÖNISMERET ÉS PÁLYAVÁLASZTÁSI DÖNTÉS

=====

Az iskolai pályaorientációs tevékenység legfontosabb feladata, minden tanulót képessé tenni a tudatos pályaválasztásra, illetve tanulmányválasztásra.

A pályára találás folyamata a tanulók személyiségfejlődésének aktív folyamata. Minél érettebbé válik a serdülő a személyiségfejlődése folyamatában, önismeretében, önmegvalósításában, annál felismerhetőbbé, kifejezettebbé válik pályaválasztási képessége is.

Az iskolai pedagógiai pályaorientációs tevékenységben két szakaszt különböztetünk meg: előkészítő szakaszt /a tanuló személyiségének, adottságainak, képességeinek megismerése, a pályaorientáció tanulmányozása, pályaválasztási felvilágosítás, irányítás/, mely hosszabb időn keresztül, az oktató-nevelő munka alkotórésze.

A pályaorientációs tevékenység második szakasza: a megvalósítási szakasz, mely közvetlen segítséget jelent a pályaválasztási döntést megelőzően egy-egy foglalkozás kiválasztásában.

Vizsgálatunk mindkét szakaszra kiterjedt, vagyis a pályaválasztást előkészítő és megvalósítási szakaszra. Az eddigiek során a pályaválasztást előkészítő szakaszban vizsgáltuk az önismeret és a pályaorientáció jellemzőit. Munkánk további részében a pályaorientáció és a pályaválasztási döntés összefüggéseit, a pályaválasztási döntés motivumait, az érdeklődés és a pályaválasztási döntés összefüggéseit vizsgáljuk.

A 8. osztályos tanulók pályaválasztási döntése

Tanu- lő	Az I. helyen megjelölt foglalkozás /iskola/	A II. helyen megjelölt foglalkozás /iskola/
1.	disznővénykertész	szabó
2.	gép- gyorsíró /szakközép- iskola/	vendéglátóipari eladó
3.	autószerelő	géplakatos
4.	autószerelő	géplakatos
5.	szobafestő- mázoló	kőműves
6.	gimnázium /könyvtáros/	kereskedelmi eladó
7.	kötő- hurkoló	konfekciós
8.	gimnázium /mat.tagozat/	gimnázium /ált. tagozat/
9.	kötő- hurkoló	konfekciós
10.	gép- gyorsíró /szakközép- iskola /	korongos
11.	óvónő	gimnázium /ált. tagozat/
12.	-	-
13.	finommechanikai műszerész /szakközépisk./	gépészeti szak /szakkö- zépisk./
14.	szobafestő- tapétázó	porcelánkorongozó
15.	ügyviteli szak /szakközép- isk./	élelmiszer eladó
16.	autószerelő	villanyszerelő
17.	gépészeti szak /szakközép- isk./	villanyszerelő
18.	finommechanikai műszerész /szakközépiskola/	egészségügyi szak /szakkö- zépiskola/
19.	gépészeti szak /szakközép- isk./	erősáramu szak /szakkö- zépiskola/
20.	autószerelő	gépszerelő
21.	óvónő	mezőgazdasági szakközépisk.
22.	gimnázium /ált.tagozat/	mezőgazdasági szakközépisk.
23.	vadász és vadtenyésztő	mezőgazdasági gépész
24.	ügyviteli szak /szakközép- isk./	egészségügyi szak /szakkö- zépisk./
25.	kötő- hurkoló	konfekciós
26.	egészségügyi szak /szak- középisk./	ügyviteli szak /szakközép- isk./
27.	óvónő	gimnázium /ált.szak./
28.	szabó	víz- és gázvezeték szerelő

Tanuló	Az I. helyen megjelölt foglalkozás /iskola/	A II. helyen megjelölt foglalkozás /iskola/
29.	szobafestő- mázoló	asztalos
30.	porcelánkorongozó	asztalos
31.	egészségügyi szak /szak-középisk./	ügyviteli szak /szakközépisk./
32.	egészségügyi szak /szak-középisk./	számviteli szak /szakközépisk./

A pályaválasztási döntés négyéves pályaorientációt lezáró aktus. Az előbbi táblázat tanulónként mutatja be azt a szakmát és iskolát, amelyet a tanulók továbbtanulási lapjukon /1976. március hóban/ megjelöltek. Konkrét szakmát azok a tanulók választottak, akik szakmunkásképző intézetekbe és szakközépiskolákba jelentkeztek. A gimnáziumba jelentkezők elhatalasztották a pályaválasztási döntést, de a jelölt tagozat utal a tanuló pályaorientációjának jellegére.

Az első helyen megjelölt foglalkozás a tanulók százalékában

F o g l a l k o z á s /iskola/

%

Szakmunkásképző iskola

Autószerelő	12,5
Szobafestő- mázoló	9,4
Kötő- hurkölő	9,4
Disznővénykertész	3,1
Vadász és vadtenyésztő	3,1
Szabó	3,1
Porcelánkorongozó	3,1

Szakközépiskola

Óvónő	9,4
Egészségügyi szak	9,4
Gép- gyorsíró	6,3
Finommechanikai műszerész	6,3
Ügyviteli szak	6,3
Gépészeti szak	6,3

Gimnázium

Általános tagozat /könyvtá- ros, történelem tanár/	6,3
Matematika tagozat /matemati- ka tanár/	3,1
Nem tanul tovább	3,1

Az első helyen megjelölt szakmák, iskolák megoszlása alapján a tanulók 43,7 %-a készül szakmunkás pályára, 44 %-a szak-
középiskolába, 9,4 %-a gimnáziumba és 1 tanuló /3,1 %/ nem
tanul tovább. A szakmát választó 14 tanuló /43,7 %/ 7 szakmát
jelölt meg, legnépszerűbb az autószerelő szakma, szobafestő-
mázoló, valamint a kötő- hurkoló szakma.

A szakközépiskolába jelentkező 14 tanuló /44 %/ szintén 7 sza-
kot jelölt meg. Legnépszerűbb az óvónői, egészségügyi pálya.

A második helyen megjelölt foglalkozás a tanulók százalékában

F o g l a l k o z á s /iskola/	%
--------------------------------	---

Szakmunkásképző iskola

Kereskedelmi eladó	9,4
Konfekciós	9,4
Géplakatos	6,3
Korongos	6,3
Villanyszerelő	6,3
Asztalos	6,3
Szabó	3,1
Kőműves	3,1
Gépszerelő	3,1
Víz- gázszerelő	3,1
Mezőgazdasági gépész	3,1

Szakközépiskola

Egészségügyi szak	6,3
Mezőgazdasági szakközépisk.	6,3
Ügyviteli szak	6,3
Gépészeti szak	3,1
Erősáramu szak	3,1
Számviteli szak	3,1

<u>Gimnázium</u> Általános tagozat	9,4
------------------------------------	-----

Nem tanul tovább	3,1
------------------	-----

Pályaaorientáció és pályaválasztási döntés

Tanu- lő	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
1. viz-gázszer.	televíziószer.	viz-gázszer.	disznővényker- tész	
2. keresk.eladó	keresk.eladó	eü.dolgozó	gép- gyorsíró	
3. fin.mech.műsz.	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	
4. asztalos	asztalos	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	
5. kőműves	<u>szobafestő- mázoló</u>	<u>szobafestő- mázoló</u>	<u>szobafestő- mázoló</u>	
6. óvónő	óvónő	óvónő	könyvtáros /gimn./	
7. varrónő	óvónő	óvónő	kötő- hurkoló	
8. <u>tanár/mat./</u>	<u>tanár /mat./</u>	<u>tanár /mat./</u>	<u>tanár/mat./</u>	
9. himző	himző	<u>kötő- hurkoló</u>	<u>kötő-hurkoló</u>	
10. keresk.eladó	fodrász	fodrász	gép- gyorsíró	
11. tanár/tört./	tanár/tört./	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	
12. nem tudja	kertész	kertész	-	
13. tanár/biol./	óvónő	eü.dolgozó	finommech.műsz.	
14. bohóc	<u>szobafestő- mázoló</u>	<u>szobafestő- mázoló</u>	<u>szobafestő- mázoló</u>	
15. óvónő	óvónő	óvónő	ügyviteli szak	
16. színész	televíziószer.	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	
17. autószerelő	autószerelő	kőműves	gépészeti szak	
18. gép-gyorsíró	eü.dolgozó	eü.dolgozó	fin.mech.műsz.	
19. autószerelő	esztergályos	autószerelő	gépészeti szak	
20. <u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>	
21. gyermekorvos	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	
22. <u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár /gimn./</u>	
23. gáz- vizszer.	<u>vadász</u>	<u>vadász</u>	<u>vadász</u>	
24. gép-gyorsíró	eü.dolgozó	eü.dolgozó	ügyviteli szak	
25. óvónő	könyvtáros	óvónő	kötő- hurkoló	
26. gyermekorvos	gyermekorvos	<u>eü.dolgozó</u>	<u>eü.szak</u>	
27.ápolónő	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	
28. televíziószer.	<u>szobafestő- mázoló</u>	<u>szobafestő- mázoló</u>	szabó	
29. öntő v.gép- szerelő	rádió-televi- ziószerelő	rádió-televi- ziószerelő	szobafestő- mázoló	

30. gépkocsivezető	rádió-televíziószerelő	autószerelő	porcelánkorongozó
31. varrónő	varrónő	ápolónő	eü.szak
32. tanár	asszisztens	asszisztens	eü.szak

A pályaaorientáció és a választott pálya /pályaválasztási döntés/ kapcsolata

Tanuló	Pályaaorientáció száma 5.-7. osztályban	Pályaválasztási döntés
1.	2	+
2.	2	+
3.	2	→
4.	2	→
5.	2	→
6.	1	+
7.	2	+
8.	1	→
9.	2	→
10.	2	+
11.	1	nem tanul tovább
12.	2	→
13.	3	+
14.	2	→
15.	1	+
16.	3	→
17.	2	+
18.	2	+
19.	2	+
20.	1	→
21.	2	→
22.	1	→
23.	2	→
24.	2	+
25.	2	+
26.	2	→
27.	2	→
28.	2	+
29.	2	+
30.	3	+
31.	2	→
32.	2	→

Jelölések: → pályaaorientációnak
adekvát pályaválasztási döntés

 + pályaaorientációtól eltérő pályaválasztási döntés

A pályaaorientáció és a pályaválasztási döntés kapcsolata, ennek főbb típusai:

1. Egy pályaaorientáció és azzal megegyező pályaválasztási döntés /9,37 %/

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
8.	<u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár</u> /gimnázium/
20.	<u>autószer.</u>	<u>autószer.</u>	<u>autószer.</u>	<u>autószerelő</u>
22.	<u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár</u>	<u>tanár</u> /gimnázium/

2. Két pályaaorientáció, s az egyik orientációval megegyező pályaválasztási döntés

A 6., 7. osztályos orientációval megegyező pályaválasztási döntés /21,87 %/.

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
3.	finommech. műszerész	<u>autószer.</u>	<u>autószer.</u>	<u>autószer.</u>
5.	kőműves	<u>szobafestő</u>	<u>szobafestő</u>	<u>szobafestő</u>
14.	bohóc	<u>szobafestő</u>	<u>szobafestő</u>	<u>szobafestő</u>
21.	orvos	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>
23.	gáz- víz- szerelő	<u>vadász</u>	<u>vadász</u>	<u>vadász</u>
27.	ápolónő	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>
32.	tanár	<u>asszisztens</u>	<u>asszisztens</u>	<u>asszisztens</u> /eü.szak/

A 7. osztályos pályaaorientációval megegyező pályaválasztási döntés /15,62 %/

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
4.	asztalos	asztalos	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>
9.	himző	himző	<u>kötő- hurkoló</u>	<u>kötő- hurkoló</u>
11.	tanár	tanár	<u>óvónő</u>	<u>óvónő</u>
26.	orvos	orvos	<u>eü.dolgozó</u>	<u>eü.szak</u>
31.	varrónő	varrónő	<u>ápolónő</u>	<u>eü.szak</u>

3. Egy pályaeorientáció és attól eltérő pályaválasztási döntés
/6,25 %/

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
15.	óvónő	óvónő	óvónő	ügyviteli szak gimnázium /könyvtá- ros/
16.	óvónő	óvónő	óvónő	

4. Egy pályaeorientáció, nem tanul tovább /3,12 %/

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
12.	nem tudja	kertész	kertész	nem tanul tovább

5. Két pályaeorientáció, s ahhoz hasonló pályaválasztási
döntés /12,48 %/

Tanuló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
7.	<u>varrónő</u>	óvónő	óvónő	<u>kötő- hurkoló</u> <u>gépészeti szak</u> <u>gépészeti szak</u> <u>ügyviteli szak</u>
17.	<u>autószer.</u>	<u>autószer.</u>	kőműves	
19.	<u>autószer.</u>	<u>eszterg.</u>	<u>autószer.</u>	
24.	<u>gép-gyors- író</u>	eü.dolg.	eü.dolg.	

6. Két pályaaorientáció, s attól eltérő pályaválasztási döntés

/21,87 %/

Tanu- ló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
1.	viz-gáz-szerelő	televízió-szerelő	viz- gáz-szerelő	disznővénykertész
2.	kereskedelmi eladó	kereskedelmi eladó	eü.dolg.	gép-gyorsíró
10.	ker.eladó	fodrász	fodrász	gép-gyorsíró
18.	gép-gyorsíró	eü.dolg.	eü.dolg.	finommech.műsz.
25.	óvónő	könyvtáros	óvónő	kötő- hurkoló
28.	TV-szer.	szobafestő	szobafestő	szabó
29.	öntő v. gépszerelő	rádió-TV-szerelő	rádió-TV-szerelő	szobafestő- mázoló

7. Három pályaaorientáció és az egyik orientációval megegyező

pályaválasztási döntés /3,12 %/

Tanu- ló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
16.	színész	TV-szer.	<u>autószerelő</u>	<u>autószerelő</u>

8. Három pályaaorientáció, s attól eltérő pályaválasztási

döntés /6,25 %/

Tanu- ló	P á l y a o r i e n t á c i ó			Pályaválasztási döntés
	5.osztály	6.osztály	7.osztály	
13.	tanár	óvónő	eü.dolg.	finommech.műszerész
30.	gépkocsi-vezető	rádió-TV-szer.	autószer.	porcelánkorongozó

Az önismeret elvi kérdéseinek kifejtése során szoltunk arról a fontos követelményről, mely szerint az iskolai pályaaorientációnak folyamatosnak és dinamikusnak kell lennie az általános iskola 5.-8. osztályaiban. A vizsgálati anyag longitudinális elemzése ezt a dinamikus jelleget fejezi ki.

Természetesen a jelzett pályaaorientáció-változás száma nem zárja ki annak a valószínűségét, hogy a tanulók a négy év folyamán többször is változtatták pályaválasztási szándékukat. Általunk elvégzett felmérés ezt a ténytet nem rögzitheti, csupán számol ezzel a lehetőséggel.

Ha a pályaaorientáció és a pályaválasztási döntés összefüggés alapján létrehozott típusokat vizsgáljuk, szembetűnő az a tény, hogy a tanulók 50 %-a esetében a pályaaorientációnak adekvát pályaválasztási döntés alakult ki. Azzal a ténynyel is kell számolnunk, hogy a tanulók 50 %-a esetében nem valósult meg a pályaválasztási szándék. Ebből az 50 %-ból 3,1 % /1 tanuló/ nem tanult tovább. A helyzet mégsem ilyen kedvezőtlen. A pályaaorientációtól eltérő döntés is differenciált. Az 5. típus jól érzékelteti, a pályaaorientációtól eltérő pályaválasztási döntésben is felfedezhető bizonyos tartalmi összefüggés. Ez esetben pályaaorientáció segíthette a pályaválasztási döntés kialakulását. Ebbe a kategóriába a tanulók 12,5 %-a tartozik.

Kedvezőtlenebb képet mutat a 3., 6. és a 8. típusba tartozó tanulók /34,37 %/ pályaválasztási döntése, ahol is a pályaaorientációtól eltérő pályaválasztás történt.

A harmadik típusra jellemző, hogy mindkét tanuló esetében /6,25 %/ csak egy-egy pályaaorientáció volt. A 6. típus esetében két pályaaorientáció-változás, a 8. típus esetében 3 pályaaorientáció-változás volt.

Pályaválasztási döntés motivumai

Tanu- lő	M o t i v u m	Pályaválasztási döntés
1.	Gyenge fizikumú vagyok. Szeretem a virágokat.	disznóvénny kertész
2.	Tetszik a szakma, sok érdekes- séget találok benne. Irodában le- het dolgozni.	gép- gyorsíró
3.	Szeretek barkácsolni és szerelni.	autószerelő
4.	Szeretek motorokat és autókat szerelni.	autószerelő
5.	Szép szakma és változatos. Sze- retek festeni. Testalkatomnak megfelel.	szobafestő- és mázoló
6.	Szeretek olvasni. Szeretek embe- rek között lenni.	könyvtáros /gimn/
7.	Szeretek kötni. Néném is a HÓDIKÖT- ben tanult. Nem zavar a zaj. Ki- tartó vagyok. Szeretek gépen dol- gozni.	kötő- hurkoló
8.	Nagyon szeretem a matematikát.	tanár /matematika szakos/
9.	Szeretek kötni, s már kötöttem gépen.	kötő- hurkoló
10.	Szeretek írni, és szeretnék iro- dában dolgozni. Szépen írok.	gép- gyorsíró
11.	Szeretek gyerekekkel foglalkozni.	óvónő
12.	-	-
13.	Szeretem a fizikát. Érdekelnek a műszerek és a szakmával kapcso- latos dolgok.	finommechanikai műszerész
14.	Szeretek színeket keverni. Sze- retek festeni. Ügyes kezem van. Nem szédülök.	szobafestő- és má- zó

Tanu- lő	M o t i v u m	Pályaválasztási döntés
15.	Szeretnék ügyviteli munkával foglalkozni. Szeretek számolni.	ügyviteli szak
16.	Szeretek szerelni. Jó a kéz- ügyességem és megfelelő a test- alkatom.	autószerelő
17.	Tanáraim és szüleim javasolták. Szeretem a gépeket és érdekel is.	gépészeti szak
18.	Édesapám akaratára döntöttem, azt mondja jó a kézügyességem.	finommechanikai műsz.
19.	Érdekesnek tartom, szeretem a gépeket, van türelmem.	gépészeti szak
20.	Érdekelnek az autók. Van kéz- ügyességem. Szeretek gépeket sze- relni. Van türelmem.	autószerelő
21.	Szeretek gyerekekkel foglalk.	óvónő
22.	Szeretem a történelmet és a gyerekeket.	tanár /gimnázium/
23.	Szeretem az állatokat és a ter- mészetet. Szeretem az erdőt, a szabad életet.	vadász és vadte- nyésztő
24.	Nagyon szeretek gépelni, ira- tokkal dolgozni. Többször gépeltem.	ügyviteli szak
25.	Szeretem ezt a pályát. Van ked- vem hozzá.	kötő- hurkoló
26.	Szeretem a biológiát, ötös va- gyok belőle. Szeretek emberek- kel foglalkozni.	egészségügyi szak
27.	Szeretem a gyerekeket. Érdekel az óvónői pálya. Óvodában la- kunk, sokat foglalkozom a gyere- kekkel. Van tehetségem.	óvónő
28.	Ülő munka. Szeretek szabni, varr- ni. Ruhákat akarok készíteni.	szabó
29.	Jó szakma.	szobafestő- mázoló
30.	Szeretném folytatni ezt a régi foglalkozást. Szeretek formálni, anyagot megmunkálni, festeni.	porcelánkorongozó
31.	Szeretem a gyerekeket, Bölcső- dében szeretnék dolgozni.	egészségügyi szak
32.	Szeretem a gyerekeket. Van tü- relmem hozzájuk. Bölcsődében szeretnék dolgozni.	egészségügyi szak

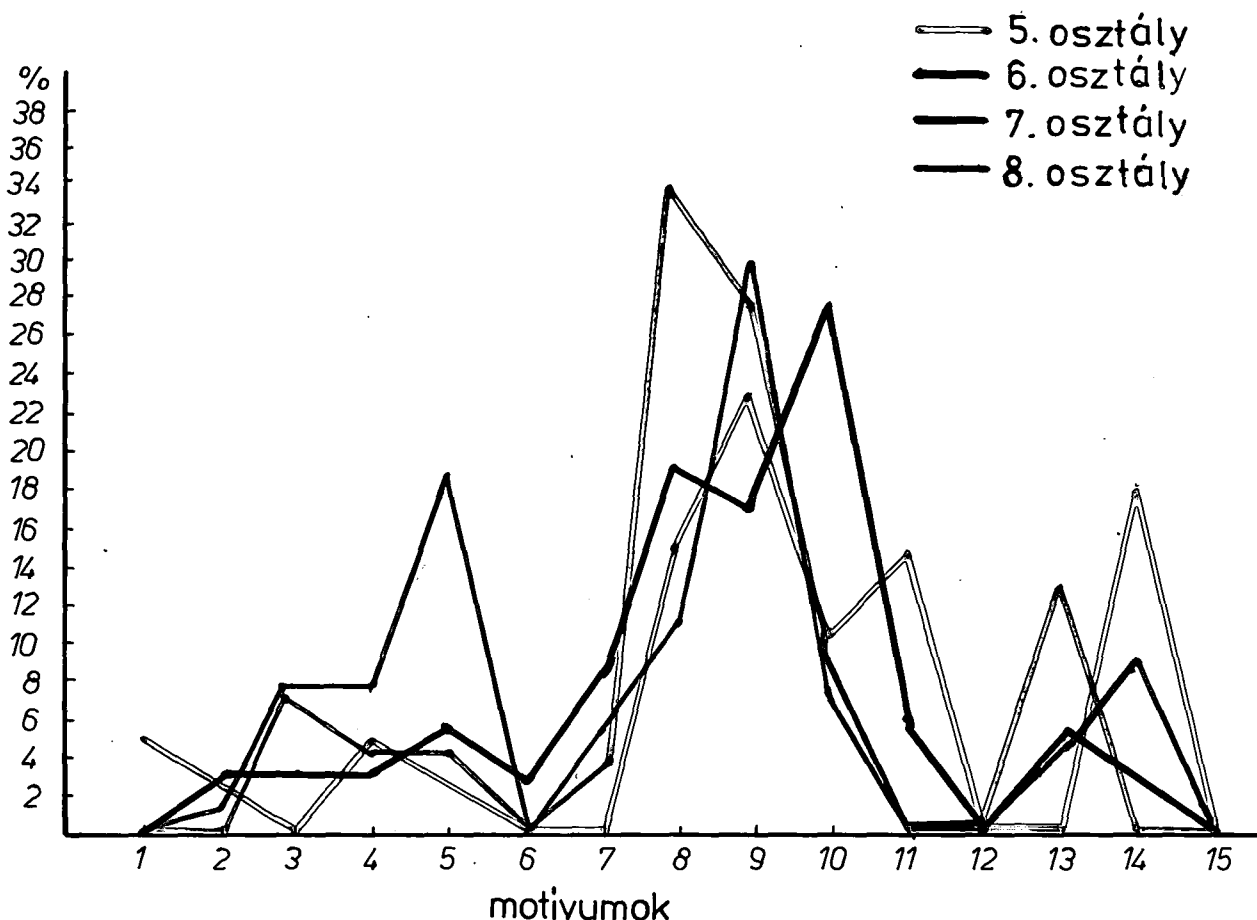
A pályaválasztási döntés nemcsak a pályaaorientáció szakaszát, hanem egyuttal a motivumok, indítékok harcának folyamatát is lezárja. Rókusfalvy P. /1969/ szerint: "Az elhatározás cselekvés-lélektani szempontból mindig választást jelent, valamely tettre serkentő motivum választását".

/188.1./ A pályaaorientálódás folyamatában a pályaismeretnek és az önismeretnek fontos szerepe van a motivumok kialakulásában.

A pályaválasztási döntés motivumai a következő csoportokra bonthatók:

M o t i v u m	Megoszlás %-ban
1. A pálya erkölcsi, társadalmi értékére hivatkozik	1,38
2. Szakmai ismeretekre, tapasztalatokra hivatkozik	6,94
3. Tanulmányi eredményre, tantárgyi vonzódásra hivatkozik	6,94
4. Alkalmasságára, képességeire hivatkozik	19,44
5. Érdeklődésére hivatkozik	5,55
6. Szubjektív, de szociális indokok alapján dönt	11,11
7. Konkrétabb, de szubjektív indokok alapján dönt	29,16
8. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján dönt	6,94
9. Családi befolyás hatására dönt	4,16
10. Munkakörülménnyel indokol	8,33

Pályaorientáció és a pályaválasztási döntés
motivumai



7. ábra

1. Hivatástudatra hivatkozik.
2. A pálya erkölcsi, társadalmi értékére hivatkozik
3. Szakmai ismerettel, vagy esetleges tapasztalattal indokol.
4. Tanulmányi eredmény, vagy tantárgyi vonzódás alapján indokol.
5. Alkalmasságára, képességeire hivatkozik.
6. Alkotó-, kutatómunkára való igény alapján dönt.
7. Érdeklődésére hivatkozik.
8. Szubjektív, de szociális indokok alapján dönt.
9. Konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján dönt.
10. Differenciálatlanul szubjektív vonzódás alapján dönt.
11. A pálya kereseti lehetőségeire hivatkozik.
12. Konkrét elhelyezkedési lehetőségekre hivatkozik.
13. Családi hagyomány, vagy befolyás hatására dönt.
14. Munkakörülményeire hivatkozik.
15. Nem tudja indokolni választát.

Ha a pályaválasztási döntés motívumcsoportjait összehasonlítjuk a pályaaorientáció motívumcsoportjaival, a következő hasonlóság, illetve változás állapítható meg:

- A pályaválasztási döntést előkészítő pályaaorientáció motívumainak döntő többsége érzelmi jellegű /8., 9. és 10. kategória/.

- Az érzelmi alapon történő szubjektív vonzódás megtartotta vezető szerepét a pályaválasztási döntés szakaszában is. Ez a tény azzal magyarázható, hogy a tanulók 50 %-a esetében a pályaaorientációnak adekvát pályaválasztási döntés alakult ki és a tanulók 12,5 %-a a pályaaorientációhoz hasonló pályát választott.

- A pályaválasztási döntés érzelmi jellegű motívumait az erős differenciáció jellemzi. Erősen lecsökkent a differenciálatlan szubjektív vonzódást kifejező motívumok értéke, s kiemelkedik a konkrétabb, de szubjektív vonzódás alapján történő pályaválasztási döntés.

- A pályaaorientációs szakaszban rendkívül kevesen hivatkoztak alkalmasságukra, képességeikre. A pályaválasztási döntés motívumainak rangsorában ez a motívum a második helyre került. Ez a körülmény, valamint az érzelmi jellegű motívumok differenciációja jelzik az önismeret fejlődését, hiszen a pályaaalkalmazkodás folyamatában az önismeret is motívummá alakul.

- Növekvő tendenciát mutat a tanulmányi eredményre, tantárgyi érdeklődésre és a munkakörülményre utaló motívumok száma.

Érdeklődés és a pályaválasztási döntés

A tanulók érdeklődésének vizsgálatát az 5. osztályban alkalmazott kérdések alapján végeztük. Feltártuk a tantárgyi érdeklődés, az otthoni szabadidős tevékenységek és a szakköri tevékenységek jellegét. A vizsgálatot kiegészítettük a tanítási órán kívüli iskolai tevékenységek felmérésével.

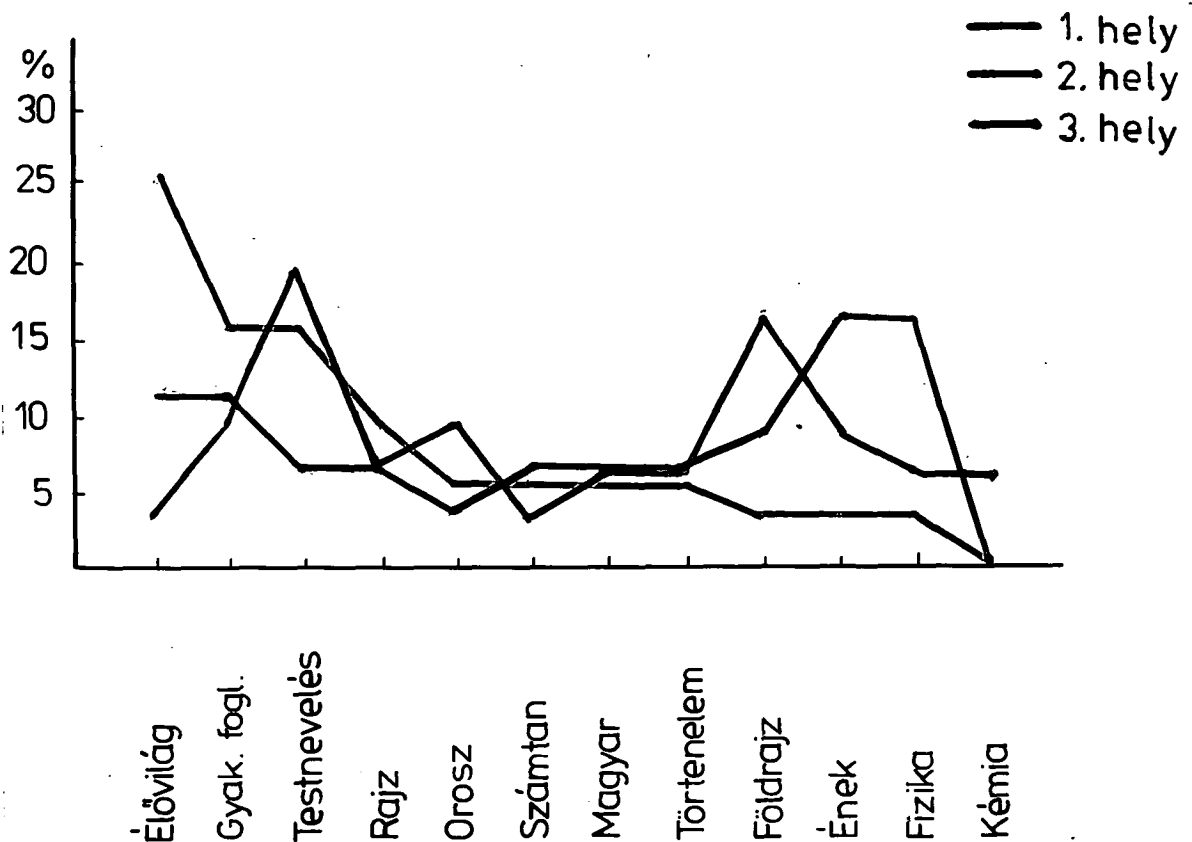
Tantárgyi érdeklődés és pályaválasztási döntés

Tanuló	T a n t á r g y a k	Tanuló	T a n t á r g y a k
1.	1. Rajz 2. Fizika 3. Ének	9.	1. Ének 2. Gyakorlati fogl. 3. Orosz
2.	1. Élővilág 2. Matematika 3. Magyar	10.	1. Testnevelés 2. Ének 3. Gyakorlati fogl.
3.	1. Gyakorlati 2. Fizika 3. Kémia	11.	1. Magyar 2. Élővilág 3. Orosz
4.	1. Földrajz 2. Élővilág 3. Történelem	12.	1. Gyakorlati fogl. 2. Testnevelés 3. Fizika
5.	1. Testnevelés 2. Ének 3. Rajz	13.	1. Élővilág 2. Földrajz 3. Ének
6.	1. Orosz 2. Gyakorlati fogl. 3. Magyar	14.	1. Rajz 2. Ének 3. Testnevelés
7.	1. Orosz 2. Történelem 3. Ének	15.	1. Testnevelés 2. Ének 3. Orosz
8.	1. Matematika 2. Fizika 3. Kémia	16.	1. Gyakorlati fogl. 2. Testnevelés 3. Fizika

Tanu- ló	T a n t á r g y a k	Tanu- ló	T a n t á r g y a k
17.	1. Gyakorlati fogl. 2. Fizika 3. Rajz	25.	1. Élővilág 2. Ének 3. Testnevelés
18.	1. Gyakorlati fogl. 2. Magyar 3. Ének	26.	1. Matematika 2. Orosz 3. Történelem
19.	1. Fizika 2. Gyakorlati fogl. 3. Testnevelés	27.	1. Élővilág 2. Fizika 3. Földrajz
20.	1. Testnevelés 2. Élővilág 3. Földrajz	28.	1. Történelem 2. Számtan 3. Élővilág
21.	1. Élővilág 2. Gyakorlati fogl. 3. Földrajz	29.	1. Rajz 2. Élővilág 3. Földrajz
22.	1. Magyar 2. Történelem 3. Testnevelés	30.	1. Élővilág 2. Rajz 3. Gyakorlati fogl.
23.	1. Élővilág 2. Földrajz 3. Testnevelés	31.	1. Történelem 2. Magyar 3. Földrajz
24.	1. Testnevelés 2. Rajz 3. Gyakorlati fogl.	32.	1. Élővilág 2. Földrajz 3. Testnevelés

Választott tárgyak rangsora 8. osztályban

1. helyen választott tárgyak	Tanu- lók %	2. helyen választott tárgyak	Tanu- lók %	3. helyen választott tárgyak	Tanu- lók %
Élővilág	25	Ének	16	Testnevelés	19
Gyakorlati f.	16	Fizika	16	Földrajz	16
Testnevelés	16	Élővilág	12	Gyak.fogl.	9
Rajz	9	Gyak.fogl.	12	Orosz	9
Orosz	6	Földrajz	9	Ének	9
Matematika	6	Rajz	6	Rajz	6
Magyar	6	Testnevelés	6	Magyar	6
Történelem	6	Magyar	6	Fizika	6
Földrajz	3	Történelem	6	Történelem	6
Ének	3	Matematika	6	Kémia	6
Fizika	3	Orosz	3	Élővilág	3
				Matematika	3



8. ábra

A 8. ábra jól érzékelteti az első, második és harmadik helyen megjelölt tantárgyi érdeklődés jellegét. Ha a tanulók mindhárom válasza alapján vizsgáljuk a kedvelt tárgyak sorrendjét, a következő rangsort kapjuk /százalékban/:

Választott tárgyak	Megoszlás %-ban
Testnevelés	13,54
Élővilág	13,54
Gyakorlati foglalkozás	12,50
Ének	10,41
Földrajz	9,37
Fizika	8,33
Rajz	7,29
Magyar	6,25
Orosz	6,25
Történelem	6,25
Matematika	4,17
Kémia	2,09

A tantárgyi érdeklődés fenti adatai alapján vizsgáltuk a pályaválasztási döntés és a tantárgyi érdeklődés közötti kapcsolatot. A tanulók jelentős része választott ipari szakmát, s ennek megfelel a gyakorlati foglalkozás, fizika, kémia, matematika tárgyakat választók száma.

A tanulók 15 %-a egészségügyi és mezőgazdasági pályát választott, ennek szintén megfelel az élővilág tárgyat /12 %/ jelölő tanulók száma. A tantárgyi érdeklődés és a pályaválasztási döntés közötti pontosabb összefüggés feltárását a tanulónkénti elemzés biztosítja.

Tantárgyi érdeklődés és a pályaválasztási döntés

Tanu- lő	Pályaválasztási döntés	Tantárgyi ér- deklődés	Tanulm.eredmény 8. o-ban /félévi/	
			tantárgyi	t.átl.
3.	Autószerelő	gyakorlati f. fizika	4 4	1,00
4.	Autószerelő	fizika	3	3,25
5.	Szobafestő- mázoló	rajz	4	2,66
6.	Könyvtáros	magyar	5	4,75
8.	Mat.szakos tanár	matematika	5	4,75
9.	Kötő- hurkoló	gyakorlati f.	5	3,16
10.	Finommechanikai műszerész	gyakorlati f.	3	3,33
14.	Szobafestő- mázoló	rajz	5	1,00
16.	Autószerelő	gyakorlati f. fizika	4 4	3,58
17.	Gépészeti szak	gyakorlati f. rajz fizika	3 5 4	3,33
18.	Finommechanikai műszerész	gyakorlati f. matematika	5 3	3,91
19.	Gépészeti szak	fizika gyak.fogl.	4 4	3,75
22.	Tört.szakos tanár	történelem	5	4,08
23.	Vadász és vadtenyésztő	élővilág földrajz	5 3	3,16
25.	Kötő- hurkoló	gyakorlati f.	4	3,83
27.	Óvónő	magyar	4	4,16
29.	Szobafestő- mázoló	rajz	5	3,41
30.	Szobafestő- mázoló	rajz gyakorlati f.	5 3	3,33
32.	Egészségügyi szak	élővilág	4	3,58

A tantárgyi érdeklődés és a pályaválasztási döntés közötti megfelelés 61,2 %-os, vagyis 19 tanuló jelölt meg olyan tantárgyat, amely közel esik a választott pálya ismeretköréhez.

A következő kérdés, hogy ezek a tanulók a választott tárgyakból milyen eredményt értek el, vagyis a tantárgyi érdeklődésnek van-e teljesítményfedezete? Összehasonlításra felhasználtuk a 8. osztályos félévi tanulmányi átlagot és a legkedveltebb tantárgyból elért osztályzatot. A 19 tanuló összesen 27 tantárgyat jelölt meg, 20 tantárgy esetében jobb a tanulmányi eredmény az átlagnál, s csak 7 tantárgy esetében van az átlag alatt a tantárgyi teljesítmény. A jelzett tanulók félévi tanulmányi átlaga 3,36 volt, s pályának megfelelő legkedvesebb tantárgyak átlaga 4,29. Azon tanulók esetében, akiknél megfelelés van a tantárgyi érdeklődés és a pályaválasztás között igen kedvező a teljesítményfedezet alakulása.

Szakköri tevékenység 8. osztályban

Tanuló	Iskolai szakkörök	Városi szakkörök
1.	-	-
2.	-	-
3.	gépjárműbarát	-
4.	gépjárműbarát	-
5.	gépjárműbarát	-
6.	helytörténeti	-
7.	-	-
8.	matematika	-
9.	-	-
10.	-	-
11.	magyar	-
12.	gépjárműbarát	-
13.	helytörténeti	-
14.	gépjárműbarát	-
15.	-	-
16.	gépjárműbarát	-
17.	-	-
18.	gépjárműbarát	-
19.	gépjárműbarát	tájékoztató futó
20.	gépjárműbarát	-

Tanu- ló	Iskolai szakkörök	Városi szakkörök
21.	Matematika	-
22.	-	-
23.	sportkör, gépjárműbarát	-
24.	-	-
25.	matematika	-
26.	magyar	-
27.	magyar, matematika	-
28.	-	-
29.	rajz, gépjárműbarát	-
30.	gépjárműbarát	-
31.	-	-
32.	helytörténeti	-

Szakköri tevékenység és a pályaválasztási döntés
összefüggése

Tanu- ló	Szakkör megnevezése	Pályaválasztási döntés
3.	gépjárműbarát	autószerelő
4.	gépjárműbarát	autószerelő
5.	helytörténeti	könyvtáros
8.	matematika	matematika sz.tanár
11.	magyar	óvónő
16.	gépjárműbarát	autószerelő
18.	gépjárműbarát	finommechanikai műszerész
19.	gépjárműbarát	gépészeti szak
20.	gépjárműbarát	autószerelő
27.	magyar	óvónő
29.	rajz	szobafestő- mázoló

A szakköri tevékenység fontos feladatot tölt be a pályaválasztási szakaszban, hiszen jelenlegi általános iskolai tanterv óratervében nem érvényesül a differenciálás elve. A tanterv nem nyújt lehetőséget fakultatív tárgyak választására, melyek jelentős önismereti forrást jelenthetnének.

Jelenleg a szakköri tevékenység szerepet vállal az érdeklődés felkeltésében, az adottságok, képességek kipróbálásában /önismeret kérdése/, megerősítésében.

Vizsgálati adataink alapján tekintsük végig a négyéves pályaaorientációs szakasz, a pályaválasztási döntés és a szakköri tevékenység belső tárgyi összefüggését, hiszen ez alapján is következtethetünk az önismeret helyességére.

A szakköri tevékenység és a pályaaorientáció

megyezése:

5. osztály	12,50 %
6. osztály	18,75 %
7. osztály	34,40 %

A szakköri tevékenység és a pályaválasztási

döntés megegyezése:

8. osztály	37,50 %
------------	---------

A szakköri tevékenység és a pályaaorientáció, valamint a pályaválasztási döntés közötti összefüggés, megfelelés fejlődése kedvező, de nem kielégítő. Rókusfalvy P. /1969/ szerint ma még a tanulók 1/3-ánál található csak összefüggés a szakkör és a pálya jellege között. Ez az adat azonos saját vizsgálataink eredményeivel is.

Természetesen a szakköri tevékenység és pályaaorientáció, pályaválasztási döntés kapcsolatát tágabb értelemben is vizsgálhatjuk, ez esetben a megegyezés értéke magasabb. Ez a megközelítés azt jelenti, hogy megfelelőnek tartjuk 5., 6. és 7. osztályban a szakmunkás pályára készülő tanulók modellező szakköri tevékenységét, mivel fémipari szakkör azokban az években nem működött az iskolában. Ebben az esetben a megegyezés értéke kedvezőbb:

5. osztályban	23 %
6. osztályban	31,25 %
7. osztályban	37,5 %
8. osztályban	38,7 %.

Szabad idő felhasználása otthon /8. osztály/

Tanu- lő	1.helyen megje- lőlt tevékeny- ség	2.helyen megje- lőlt tevékeny- ség	3.helyen megje- lőlt tevékeny- ség
1.	Rádiózás	Segítés	Virággondozás
2.	Tévézés	Rádiózás	Lemezhallgatás
3.	Barkácsolás	Motorozás	Tévézés
4.	Magnózás	Rádiózás	Tévézés
5.	Olvasás	Tévézés	Rádiózás
6.	Olvasás	Segítés	Tévézés
7.	Olvasás	Rádiózás	Kézimunkázás
8.	Olvasás	Rádiózás	Tévézés
9.	Zenehallgatás	Tévézés	Takarítás
10.	Tanulás	Zenehallgatás	Olvasás
11.	Olvasás	Himzés	Lemezhallgatás
12.	Barkácsolás	Olvasás	-
13.	Olvasás	Tévézés	Rádiózás
14.	Focizás	Tanulás	Pihenés
15.	Takarítás	Tévézés	Rádiózás
16.	Magnózás	Rádiózás	Tévézés
17.	Barkácsolás	Tévézés	-
18.	Zenehallgatás	Beszélgetés	Kézimunkázás
19.	Olvasás	Zenehallgatás	Olvasás
20.	Olvasás	Focizás	Tévézés
21.	Tévézés	Rádiózás	Olvasás
22.	Magnózás	Olvasás	Segítés
23.	Olvasás	Focizás	Természetjárás
24.	Magnózás	Segítés	Tanulás
25.	Segítés	Olvasás	Udvaroltatás
26.	Olvasás	Rádiózás	Tévézés
27.	Lemezhallgatás	Kötés	Olvasás
28.	Rádiózás	Tévézés	-
29.	Segítés	-	-
30.	Olvasás	Segítés	-
31.	Tévézés	-	-
32.	Rádiózás	Olvasás	Tévézés

A tanulók érdeklődési strukturájának feltárásához - az 5. osztályhoz hasonlóan - felhasználtuk a családi környezet által nyújtott tevékenységi formák vizsgálatát.

Az otthoni szabadidős tevékenység gyakorisági rangsora

Szabadidős tevékenység	Előfordulás száma
1. Olvasás	18
2. Tévezés	17
3. Rádiózás	13
4. Otthoni segítés	7
5. Magnózás	4
6. Zenehallgatás	4
7. Tanulás	3
8. Barkácsolás	3
9. Focizás	3
10. Lemezhallgatás	3
11. Takarítás	2
12. Kézimunka	2
13. Himzés	1
14. Motorozás	1
15. Beszélgetés	1
16. Kötés	1
17. Pihenés	1
18. Természetjárás	1
19. Udvaroltatás	1
20. Virággondozás	1

Az érdeklődés témái széleskörűek, elsősorban irodalmi, szórakoztató témákra /62,6 %/ és gyakorlati tevékenységre /21,4 %/ irányul. Ha pályaválasztási döntés szempontjából vizsgáljuk az érdeklődési témákat, hat tanuló esetében /19 %/ állapíthatunk meg szorosabb tartalmi kapcsolatot. Természetesen a többi tevékenységek /olvasás, tévezés, stb./ esetében is lehet tartalmi kapcsolat.

Tanu- ló	Pályaválasztási döntés	Szabadidős tevékenység
1.	Disznővénykertész	- virággondozás
3.	Autószerelő	- barkácsolás
6.	Könyvtáros	- olvasás
7.	Kötő- hurkoló	- kézimunkázás
17.	Gépészeti szak	- barkácsolás
23.	Vadász és vadtenyésztő	- természetjárás

Iskolai szabadidős tevékenységek /kedveltségi
sorrendben./

Tanu- ló	T e v é k e n y s é g e k				
	1. hely	2.hely	3. hely	4.hely	5.hely
1.	Könyvtár	-	-	-	-
2.	Szakkör	Klubfogl.	Rendezvények	Kiránd.	-
3.	Szakkör	Klubfogl.	Kirándulás	-	-
4.	Sport	Szakkör	Klubfogl.	-	-
5.	Sport	Klubfogl.	Könyvtár	-	-
6.	Könyvtár	Szakkör	Uttörő	Klubfogl.	-
7.	Szakkör	Uttörő	Könyvtár	-	-
8.	Isk.bolt	Szakkör	-	-	-
9.	Könyvtár	-	-	-	-
10.	Sport	Klubfogl.	Uttörő	Társ.m.	Szakkör
11.	Szakkör	Kirándulás	-	-	-
12.	Kirándulás	Szakkör	Könyvtár	-	-
13.	Kirándulás	Szakkör	Rendezvények	-	-
14.	Uttörő	Sport	Szakkör	Klubfogl.	Társ.m.
15.	Sport	Klubfogl.	Kirándulás	Rendezv.	-
16.	Sport	Szakkör	Klubfogl.	-	-
17.	Klubfogl.	Uttörő	Kirándulás	-	-
18.	Klubfogl.	Uttörő	Kirándulás	Szakkör	Sport
19.	Sport	Szakkör	Kirándulás	-	-
20.	Sport	Szakkör	Klubfogl.	-	-
21.	Kirándulás	Klubfogl.	Szakkör	Rendezv.	-
22.	Isk.bolt	Sport	Uttörő	-	-
23.	Könyvtár	Sport	Klubfogl.	Társ.m.	-
24.	Sport	Uttörő	Klubfogl.	Kirándulás	-
25.	Könyvtár	Sport	Kirándulás	Uttörő	-
26.	Sport	Rendezv.	Klubfogl.	Uttörő	Kiránd.
27.	Uttörő	Kiránd.	Rendezv.	-	-
28.	Klubfogl.	Kiránd.	Sport	-	-
29.	Sport	Szakkör	Társ.m.	Rendezv.	Kiránd.
30.	Sport	Klubfogl.	Kiránd.	Szakkör	-
31.	Uttörő	Ujságárusít.	Szakkör	-	-
32.	Sport	Kiránd.	Szakkör	-	-

Ahhoz, hogy a tanulók megismerhessék általános és speciális képességeiket, az oktató-nevelő munka folyamatában tudatosan biztosítani kell azokat a tevékenységi formákat, amely kapcsán a tanulók megismerhetik önmagukat, saját lehetőségeiket. Vizsgálatunk során feltártuk azokat a tanuláson kívüli iskolai tevékenységi formákat, amelyek jelentős önismereti forrást jelentenek.

Iskolai szabadidős tevékenységek gyakorisági rangsora

Szabadidős tevékenység	Előfordulás száma
1. Szakkör	19
2. Sport	17
3. Klubfoglalkozás	17
4. Kirándulás	15
5. Uttörőfoglalkozás	11
6. Könyvtár	8
7. Iskolai rendezvények	8
8. Társadalmi munka	8
9. Iskolabolt-vezetés	2
10. Ujságárusítás	1

A rangsorban első helyen található az iskolai szakköri tevékenység, amely a pályaorientáció folyamatában eredményesen járult hozzá a tanulók pályaismeretének fejlődéséhez, pályaeérdeklődés felkeltéséhez, szakmai alapkészségek-képességek fejlesztéséhez. A kirándulás, sport, klubrendezvények, uttörő mozgalom, a társadalmi munka, az iskolai közösség, az osztályközösség különböző rendezvényeit jelzik.

A következőkben a tanuláson kívüli iskolai tevékenység és a választott pálya belső, tartalmi összefüggését elemezzük.

Tanuló	Pályaválasztási döntés	Szabadidős tevékenység
3.	Autószerelő	- szakkör
4.	Autószerelő	- szakkör
6.	Könyvtáros	- könyvtár
8.	Tanár	- szakkör
11.	Óvónő	- szakkör, uttörő
16.	Autószerelő	- szakkör
17.	Gépész szak	- szakkör
18.	Finommechanikai mű- szerész	- szakkör
19.	Gépész szak	- szakkör
20.	Autószerelő	- szakkör
22.	Tanár	- uttörő
23.	Vadász és vadtenyésztő	- uttörő, kirándulás
27.	Óvónő	- uttörő
29.	Szobafestő- mázoló	- szakkör
30.	Porcelánkorongos	- szakkör

A tanulók 48,38 %-a jelölt meg olyan iskolai szabadidős tevékenységet, amely tartalmi kapcsolatban van a pályaválasztási döntéssel. Ilyen aspektusból is megközelíthető az önismeret realitása.

Az iskolai szabadidős tevékenység jellege jelentős tényező az érdeklődés és pályaérdeklődés fejlődésében is, hiszen a tevékenység és érdeklődés között kölcsönös összefüggés van. Az érdeklődés motiválja a tevékenységet, mely újabb érdeklődési irányok keletkezését, vagy a már kialakult érdeklődés elmélyítését, megszilárdítását szolgálja. A személyiség harmonikus fejlődését az érdeklődés mélysége és széles skálája biztosítja.

ÖSSZEFoglaló Következtetések =====

Vizsgálati anyagunk tényszerű elemzése után úgy véljük, hogy szükségszerű összefoglalni, megfogalmazni a legfontosabb tapasztalatokat, pszichológiai és pedagógiai következtetéseket.

Longitudinális vizsgálati módszerrel a személyiségfejlődés azon szakaszát követtük - a serdülőkort megelőző prepubertás és a serdülőkor éveit - melyben megvalósul a jövőendő tevékenységre való tájékozódás, a pályaaorientáció, illetőleg a pályaválasztási döntés.

Az optimális pályaválasztási döntést előkészítő pályaaorientációs tevékenység - mint az oktató-nevelő munka szerves része - mindig feltételezi a személyiségelv figyelembevételét. R. Gal /1967/ szerint az orientációnak azt a feladatot kell betöltenie, hogy egybehangolja a lehető legsokoldalubb nevelés egyéni követelményeit az egyéni értékek lehető legésszerűbb társadalmi felhasználásával. Alapjában az orientációtól függ az a kielégülés és boldogság, melyet minden egyén számára az igényeinek és képességeinek megfelelő tevékenység választása jelent, de attól függ a közösségi szükségletek kielégítése is.

Az eredményes orientációs tevékenység alapvető feltétele, hogy a tanulók személyiségét mindig fejlődésük folyamatában vizsgáljuk. A pályaaorientációs tevékenységben a tanulók személyiségének semmiféle statikus szemlélete nem engedhető meg. Erre hívja fel a figyelmet R. Gal /1967/ is, amikor

megállapítja, hogy a vizsgált egyén más és más adottságai jönnek felszínre különböző életkorban, az érettség különböző fokán, ezért fenntartással kell fogadnunk a keresztmetszeti vizsgálatok eredményeit.

Vizsgálatunk a fejlődő személyiség önismeretére, pályairányulására, pályaválasztási szándék motivumaira, s az érdeklődés jellemzőire irányult. Célunk nemcsak a tanulók személyiségének diagnosztizálása volt, hanem - a tudatos pályaválasztás érdekében - a személyiségfejlődés irányítása.

W. Friedrich /1962/ szerint a marxista személyiségkutatás lényege abban van, hogy nemcsak diagnosztizál, hanem változtatásra, viselkedés irányítására és fejlesztésére törekszik.

Gáspárné, Zauner É. /1969/ a személyiségfejlesztés céljának az egyén boldogságát jelöli meg, melynek egyik forrása a hivatás megtalálása és eredményes betöltése. A hivatást jelentő pályaratalálás egyik alapvető feltétele a reális önismeret és adekvát önreguláció.

Vizsgálati eredményeink alapján 10-14 éves korban az önismeret fejlődésének főbb jellemzői:

- Az önértékelésen keresztül feltárt önismeret tartalmi komponensei rendkívül dinamikusan fejlődtek. A dinamikus fejlődés természetesen differenciáltan jelentkezett a személyiség különböző szektoraiban.

- Legdinamikusabban a személyiség irányultságára, érdeklődésére vonatkozó önismeret fejlődött. A személyiség e szektorára vonatkozó értékítéletek száma nyolcszorosára emelkedett.

dett. A fejlődésben nemcsak a kvantitativ jellemző a lényeges, hanem annak kvalitatív jellege is. Az érdeklődés iránya, köre differenciálódott. Az érdeklődés, a pályae érdeklődés és a pályaválasztási döntés kapcsolatát vizsgálva megállapítottuk, legszorosabb az összefüggés a tantárgyi érdeklődéssel /61 %/. Az iskolai szabadidős tevékenységek és a pályaválasztási döntés közötti megfelelés 48 %, ebből a szakköri tevékenység /37,5 %/ a legjelentősebb. Az otthoni szabadidős tevékenység és a pályaválasztási döntés között 19 %-os meg egyezést állapítottunk meg.

- Fejlődött a szociatív szektorra vonatkozó önismeret is. Jelentőségét többek között a következő körülmény indokolja: a társadalomba való beilleszkedés lényeges feltételét jelentik azok a szociális kapcsolatok, amelyek egy-egy közösséghez, emberekhez fűződnek. Tehát a tanuló kapcsolatai, annak sajátosságai, kontaktuskészsége lényeges pályaválasztás szempontjából. A tanuló társas kapcsolatai jelzik azokat a referencia-csoportokat, referencia személyeket, akiknek értékeit ő is orientálják a fejlődő személyiség értékeit.

- Fejlődött a tevékenységre, cselekvésre vonatkozó önismeret. Ez a tény szoros kapcsolatban van az érdeklődés dinamikus fejlődésével. A serdülő érdeklődésére jellemző, hogy mielőtt az ismeretek és tapasztalatok megszerzése után csatlakoznak abban, ami számukra előbb vonzó volt, más tevékenységfajta iránt érdeklődnek. A tevékenység-változás kedvező feltételt jelent az önmegismerésre, a tanulók a tevékenységek folyamataiban ismerik meg pszichikai lehetőségeiket, adottságaikat, képességeiket.

Változott a tevékenységi formák differenciáltsága, a tevékenységek 23,21 %-a vonatkozik kognitív szektorra, a többi tevékenység differenciált /uttörő, sport, szakköri tevékenység, társadalmi munka, stb./ A tevékenységek jellege - mely egyben az önismeret forrása is - bizonyítja, a tevékenységek körét nem lehet leszűkíteni intellektuális tevékenységre, mivel a személyiség fejlődés nem redukálható az oktatásra, de az oktatás teszi lehetővé a belső képességek realizálását. Ugy véljük, a pályaaorientációs tevékenység közben egyre jobban figyelembe kellene venni azokat a tanuláson kívüli tevékenységi formákat, amelyek a pályaválasztás szempontjából fontos információt jelentenek az általános és speciális képességek felismeréséhez, tudatos fejlesztéséhez.

- Fejlődést tapasztaltunk a személyiség külső tulajdonságaira vonatkozó önismeretben. Serdülőkorban szükségszerűen megnő a személyiség külső tulajdonságainak jelentősége, e vonatkozásban fokozottabban figyeli, elemzi, értékeli önmagát.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a vizsgált életkorban /10-14 év/ az életkor növekedésével együtt fejlődött a tanulók önismerete, s az önértékelés mint viselkedés-szabályozó egyre nagyobb szerepet kapott.

Az önismeret fejlődésében mindig figyelembe kell venni az önismeret realitásértékét. Vizsgálati anyagunk alapján megállapítható, hogy az önismeret realitásértékét növeli, ha a referenciacsoportok értékitéleteinek kvantitatív és kvalitatív jellemzőihez viszonyítjuk a tanuló önismeretét kifejező értékitéletet. A csoport-közvélemény objektív jellegű viszo-

nyitási alapot jelent az egyes vizsgálati személyek önismeretének megítéléséhez. Különböző tevékenységeket folytató, eltérő összetételű közösségek, csoportok közös és megkülönböztető vonásai egyaránt fontos információt jelentenek az önismeret realitása szempontjából. Minél magasabb a referenciacsoport és a vizsgálati személy értékítéletei között a kongruencia értéke, annál jobban nő az önismeret realitásértéke.

Vizsgálataink alapján egyértelműen megállapítható az a serdülőkori sajátosság, mely szerint az életkorral nő az önismeret realitása, az önértékelés adekvációja, növekszik az ítéletekben való önállóság. Természetesen a külső értékelés nem veszi el jelentőségét, mivel az adekvát önértékelés a környezetből /referencia group-tól/ kapott külső értékelés talaján fejlődik ki.

A rangsorolt kongruencia-érték alapján 14 éves korban az önismeret realitása legmagasabb az érdeklődési körökre vonatkozó értékítéletekben /61 %/, hiszen az életkor az érdeklődések és képességek kibontakozásának igazi időszaka. Pályaválasztás szempontjából különösen fontos az érdeklődési struktúra felszínre kerülése, hiszen a pályaválasztás egyik legfontosabb motivációs tényezője. /Csirszka J. 1961./ A serdülőkor értékes sajátossága az érdeklődés "bifokális" vagy "többfókuszos jellege", mely szélesíti a pályaválasztás lehetőségét.

A vizsgált korosztályban /14 év/ a külső tulajdonságokra vonatkozó önismeret realitása 51,7 %, ezt követi a tevékeny-

ségekre, cselekvésekre, a társas kapcsolatokra és a belső tulajdonságokra vonatkozó kongruencia-érték.

Ha az önismeret realitásának vizsgálata során eltekintünk a tartalmi komponensek értékeitől, s az összes értékeitet kongruencia-értékét vizsgáljuk, ebben az esetben a 10 éves korosztály önismeretének realitásértéke 21,3 %, a négyéves fejlődés eredményeképpen 14 éves korra a kongruencia-érték 40,7 %-ra emelkedett. Természetesen számoltunk azaz a körülménnyel, mely szerint "szabad" vizsgálati módszerünk tág határokat biztosít az önjellemzésre és más személyek jellemzésére, ezért egészítettük ki egyéb vizsgálati módszerrel, az érdeklődés /tantárgyi, szakköri, szabadidős tevékenység/ és pályaválasztás, illetve a pályaválasztási döntés közötti tartalmi kapcsolatok elemzésével. A feltárt összefüggések - a tantárgyi érdeklődés, szakköri tevékenység, szabadidős tevékenység és a pályaválasztás közötti tartalmi kapcsolat elemzése - az önismeret realitásértékére vonatkozó fenti megállapításainkat igazolták.

Az empirikus tapasztalataink és a vizsgálataink eredményei egyaránt felhívják a figyelmet az önismeret realitására, mely a vizsgált korosztályban /14 év/ nem mondható megfelelőnek. A négy év során jelentősen bővült azoknak az állandó és időleges közösségeknek, csoportoknak a száma, melyek fontos önismereti forrást jelentettek. A tevékenységek változása, fejlődése szintén lehetőséget biztosított az önmegismerésre. Mint már megállapítottuk az önismeret, az önértékelés két fő forrásból táplálkozik. Egyrészt saját tevékeny-

ség sikere, eredményei, másrészt a társak és felnőttek értékelő magatartása. Az oktató-nevelő munka gyakorlatában megtörténik a visszajelzés, az értékelés, de ez még mindig egysíku, elsősorban a személyiség kognitív szektorára irányul. Ezt a tényt bizonyítják vizsgálati eredményeink is, mely szerint a 14 éves tanulók tantárgyi érdeklődése és pályaválasztási döntése között a legmagasabb a kongruencia /61 %/.

A pedagógusoknak arra kell törekedniük, hogy a személyiség egészéről - az integrált személyiség strukturális összetevőiről - adjanak megbízható értékelést. A hiteles, alapos elemzés vonatkozzon a személyiség kognitív, szomatikus, affektív, konatív és szociatív szektoraira. A tanulók értékelésére vonatkozóan K. Zehner /1966/ megállapítja, hogy a szocialista iskolában a pszichodiagnosztikának, és egyben a tanulók értékelésének is elvitathatatlan alapja a személyiség strukturájának és pszichikai fejlődésének marxista elmélete. Ennek megfelelően a pedagógus értékelésében mindig érvényesülni kell a tevékenységelemző, strukturaelemző és fejlődéselemző szempontoknak is.

Az iskolai pályaaorientációs tevékenység abban az esetben tudja irányítani, előkészíteni a tudatos pályaválasztási döntést, ha nemcsak az önismeret fejlődését, realitásértékét követi figyelemmel, hanem a pályaaorientáció jellegét és annak motivációs bázisát is. A pályaaorientáció ismerete alapján lehetséges meghatározni az individuális pályaaorientálási célkitűzéseket.

Az orientációs szakaszban is három tényező megegyezésére kell törekedni /pályakövetelmények, egyéni adottságok, képességek és a népgazdaság munkaerő szükséglete/, s ez alapján meghatározni az individuális pályaaorientálási feladatokat. Sajnos jelenleg az iskola az orientációs szakaszban nem ismeri a népgazdasági munkaerőszükségletek perspektivikus alakulását, így tulajdonképpen ebben a szakaszban a pályakövetelmények és a szubjektív adottságok, képességek elemzése, egyeztetése dominál.

A pályaaorientációra vonatkozó vizsgálatunk közben találoztunk a jelzett problémával. A pályaválasztási döntés előtt néhány hónappal ismerkedhetett meg a pályaválasztást irányító pedagógus és a tanuló a népgazdaság munkaerőigényével. A jelzett körülménnyel számoltunk, amikor a pályaaorientáció alakulását vizsgáltuk.

Vizsgálati adataink alapján 10-14 éves korban a pályaaorientáció dinamikusán fejlődött, a tanulók 91 %-a változtatott pályaválasztási szándékán. Az orientáció-változás a vizsgált korcsoportban igen differenciáltan jelentkezett. A dinamikus jelleg szoros kapcsolatban van a személyiség fejlődésével, illetve a személyiség dinamikus szektorának, az önismeret fejlődésével. Az önismeret fejlődése - tartalmi gazdagodása, realitásértékének növekedése - dinamikus pályaaorientáció-változást eredményezett. Vizsgálatunk igazolta hipotézisünket, mely szerint az optimális pályaválasztási döntés kialakulását többirányú pályaaorientációnak kell előkészítenie. Csak a többirányú pályaaorientáció biztosíthatja a

pályaválasztási döntés időszakában a pályakövetelmények, egyéni adottságok, képességek és a népgazdaság munkaerő-szükségletének megfelelését, másrészt az orientáció-változás sokkal kedvezőbb, mint egy megalapozatlan döntés utáni pályakorrekció.

A pályaválasztási döntés és a pályaorientáció összefüggéseit elemezve megállapítottuk, hogy a tanulók 50 %-a a pályaorientációnak adekvát pályát választott. Ezen tényből következtethetünk a tanulók önismeretének szintjére, helyességére. Az önismeret realitásértéke /40,7 %/, és a pályaorientációnak megfelelő pályaválasztási döntés /50 %/ jelzi a 14 éves kor problémáját. Jelenlegi iskolarendszerünk strukturája 14 éves korban pályaválasztási döntés elé állítja a tanulókat. Az általános iskolai képzés, képzési strukturájánál fogva nem biztosít megfelelő lehetőséget az egyéni képességek felderítésére, s az adottságoknak, képességeknek megfelelő orientálásra. Gyakorlatban a pályaválasztási tevékenység sok esetben leszűkül a döntés aktusára, ez esetben felkészületlenül, esetlegesen dönt a tanuló élete nagy fontosságu kérdéséről.

A pályaválasztási döntést feltétlenül pályaorientációs tevékenységnek kell megelőznie, melynek legfontosabb feladatai:

1. A tanuló ismerje meg az objektíven adott társadalmi és szakmai követelményeket, valamint adottságait, képességeit /ismereti szempont/.

2. Ezeket a követelményeket el kell fogadnia /beállítotttsági szempont/.
3. Akarnia kell, hogy megfeleljen ezeknek a követelményeknek /motivációs szempont/.
4. Igyekeznie kell, hogy képességeit a pályakövetelményeknek megfelelően fejlessze /képességi szempont/.

Nyilvánvaló, hogy e feladatok megvalósításáért, a tanulók pályaválasztását előkészítő folyamat pedagógiai irányításáért elsősorban az általános iskola, illetve a pedagógusok a felelősök, természetesen szoros kapcsolatot tartva a szülőkkel. A tudatos pályaválasztásra nevelés hosszantartó folyamat, amely - a mindenkori életkori specifikumok figyelembevételével - a 8 osztályos iskola egészére kiterjed és az oktató-nevelő munka összes lényeges területével összefonódik.

M E L L É K L E T E K

1. Név: Osztály:
2. Milyen pályát szeretnél választani?
.....
3. Miért éppen ezt a pályát jelölted meg?
.....
.....
4. Milyen tulajdonságaid alapján tartod magad alkalmasnak
a megjelölt pályára?
.....
.....
5. Mely tárgyakkal foglalkozol a legszivesebben?

tantárgy:	félévi osztályzat:
.....
.....
.....
.....
.....
6. Milyen szakkörökben dolgozol? /iskolai, városi szakkör/
.....
.....
7. Mivel foglalkozol legszivesebben az otthoni szabad időd-
ben?
.....
.....

8. Mivel töltöd legszivesebben az iskolában a szabad idődet?

.....

.....

.....

9. Milyen pályát /iskolát/ jelöltél meg első és második helyen a továbbtanulási lapodon?

.....

.....

10. Miért döntöttél így? Indokold mindkét döntésedet!

.....

.....

.....

.....

AZ ÖNISMERET TARTALMI KOMPONENSEI 5. OSZTÁLYBAN

1. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	-	-
II. Belső tulajdonságok	1. Nem veszekedős	1. Nem szorgalmas 2. Csendes 3. Nem ijedős 4. Hetesi feladát jól végzi
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 2. Szereti a gyakorlati foglalkozást	-
V. Érdeklődési körök	-	-

2. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajdonság	1. Néha szeles 2. Nem mindig figyel órán	1. Szeret saját feje után menni 2. Nem szereti, ha más parancsolgat 3. Jószivű 4. Segítőkész 5. Vicces
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	-	-
V. Érdeklődési kör	-	-

3. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajdonság	1. Verekedős	1. Az órán figyelmetlen 2. Nagyon élénk 3. Visszabeszél a tanároknak
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	-	1. Nem tanul rendszeresen
V. Érdeklődési körök	-	-

4. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Középmagas 2. Barnahaju 3. Barnaszemű 4. Jól öltözik
II. Belső tulajdonság	1. Szófogadó 2. Jószivű	1. Kedves 2. Jókedvű
III. Társas kapcsolat	-	1. Hü barát 2. Áldozatkész a barátságért 3. Szereti a társaságot
IV. Cselekvés	-	1. Szeret sportolni 2. Szeret vitatkozni 3. Sok szakköre jár
V. Érdeklődési kör	-	1. Szeret tanulni 1. Sport

5. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdon-ság	1. Magas termetű	-
II. Belső tulajdon-ság	1. Rossz 2. Nagyhangu 3. Veszekedős 4. Szórakozott	1. Figyelmetlen 2. Jószívű
III. Társas kapcsolat	-	1. Barátait kedveli
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 2. Szeret csavarni 3. Szeret szórakozni	1. Szeret sportolni
V. Érdeklődési körök	-	1. Sport

6. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdon-ság	1. Tisztán, rendesen jár iskolába	1. közepes termetű
II. Belső tulajdon-ság	1. Szorgalmas 2. Elveihez hű	1. Csendes 2. Szerény
III. Társas kapcsolat	1. Nem nagyon tud barátkozni	-
IV. Cselekvés	1. Jól tanul 2. Feladatait mindig ellátja	1. Kitűnően tanul
V. Érdeklődési körök	-	-

7. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitéte
I. Külső tulajdonság	-	1. Mindig tisztán jár iskolába
II. Belső tulajdonság	1. Jó magatartásu 2. Kicsit hanyag 3. Jószivü	1. Figyelmes 2. Szorgalmas
	1. Igyekező	
III. Társas kapcs.	-	-
IV. Cselekvés	1. Nem nagyon szeret tanulni	1. Elég jól tanul
V. Érdeklődési körök	-	-

8. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Közepes magas 2. Tisztán jár iskolába
II. Belső tulajdonság	1. Nem szorgalmas	1. Rendes 2. Jó magatartásu 3. Segítőkész 4. Szorgalmas 5. Kényes
III. Társas kapcs.	-	-
IV. Cselekvés	-	-
	1. Jól tanul	
V. Érdeklődési körök	-	-

9. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Haja szőke 2. Magas	1. Szeme zöldes 2. Tiszta
II. Belső tulajdonság	1. Nem nagyon szorgalmas	1. Rendes 2. Vidám
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	-	-
V. Érdeklődési körök	-	-

10. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Közepes magas 1. Kék a szeme 2. Barnahaju 3. Tiszta	
II. Belső tulajdonság	1. Nem nagyon szorgalmas 2. Beszélgetős	1. Jó uttorő 2. Segítőkész 3. Szorgalmas 4. Rendes 5. Magatartása jó
	1. Vidám	
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	-	-
V. Érdeklődési kör	-	-

11. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Tiszta 2. Rendszeren öltözködik	1. a haja szőke 2. Szeme barna
II. Belső tulajd.	1. Szeles 2. Nagyszájú	1. Szorgalmas 2. Nem felvágós 3. Jó uttörő 4. Segítőkéssz 5. Jó magatartásu 6. Vidám
III. Társas kapcs.	1. Szeret gyerekekkel foglalkozni	1. Gyengébb tanulókkal is barátkozik
IV. Cselekvés	1. Nem nagyon szeret tanulni 1. Nem szereti, ha parancsolnak neki	1. Otthon segít szüleinek 2. Kitűnően tanul
V. Érdeklődési kör	-	-

12. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	-	-
II. Belső tulajd.	1. Dolgos 2. Ügyes 3. Találékony 4. Okos	1. Csendes
III. Társas kapcs.	-	1. Nem barátkozó
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul	1. Szeret állatokkal foglalkozni
V. Érdeklődési kör	-	1. Állatgondozás

13. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Tiszta 2. Rendesen öltözködik 3. Középmagas 4. Haja barna 5. Szeme barna
II. Belső tulajdonság	1. Figyelmetlen 2. Szófogadó 3. Jószívű 4. Nem veszekedős 5. Segítőkész	1. Segítőkész 2. Veszekedős 3. Jó uttörő 4. Szorgalmas 5. Jókedvű 6. Könnyen megharagszik
		1. Szeles
III. Társas kapcsolat	1. Szereti barát-nőjét	-
IV. Cselekvés	-	1. Közepesen tanul 2. Jól tanul
V. Érdeklődési körök	-	-

14. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Haja barna	-
II. Belső tulajd.	1. Segítőkész	1. Komolytalan 2. Hanyag 3. Hülyéskedő 4. Kötozködő
		1. Szeles
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Jól sportol 2. Rendszeresen jár iskolába	-
V. Érdeklődési körök	1. Sport	-

15. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Alacsony 2. Haja barna
II. Belső tulajdonság	-	1. Kicsit kényes 2. Jószándéku
III. Társas kapcs.	-	-
IV. Cselekvés	1. Szeret sportolni 1. Elég jól tanul 2. Otthon sokat segít	
V. Érdeklődési körök	1. Sport	

16. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Közepes magas 2. Haja barna 3. Szeme barna
II. Belső tulajdonság	1. Jó a magatartása -	1. Segítőkész 2. Szorgalmas 3. Hamar sértődik
III. Társas kapcsolat	-	1. Sok a barátja
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 2. Szeret otthon segíteni	-
V. Érdeklődési körök	-	-

17. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Kicsit kövér 2. A haja fekete
II. Belső tulajdonság	1. Figyelmes 2. Lusta	-
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Elég jól tanul 2. Feladatait mindig ellátja 3. Nem szeret veszekedni 4. Nem nagyon szeret tanulni 5. Szeret szüleinek segíteni	-
V. Érdeklődési körök	-	-

18. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Középmagas 2. Kék szeme van 3. Barnahaju 4. Tiszta 5. Rendesen öltözik 6. Szorgalmas + 3 1. Csinos	
II. Belső tulajdonság	1. Jó magatartásu 2. Segítőkész	1. Hamar sértődik 2. Mindig figyel
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 1. Szereti az uttörő munkát 2. Közepesen tanul	1. Elég jól tanul
III. Érdeklődési körök	1. Szakkör	-

19. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Tiszta, rendes +1 2. Középmagas 3. Barnás-szőke a haja
II. Belső tulajd.	1. Elég jó a magatartása 2. Nem nagyon szorgalmas	1. Jószivű +1 2. Segítőkész +1 3. Csendes
III. Társas kapcsolat	-	1. Jó barát
IV. Cselekvés	-	1. A fiuk közül a legjobb tanuló 2. Jó futó és tornázó 3. Elég beszédes 4. Nem szeret jelelnkezn 5. Jó sportoló
V. Érdeklődési körök	1. Sport	

20. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Jól öltözött 2. Közepes termetű
II. Belső tulajd.	1. Engedelmes 2. Segítőkész	1. Szeles 2. Figyelmetlen 3. Kicsit csintalan 4. Jókedvű
III. Társas kapcsolat	-	1. Hü barát
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul	
V. Érdeklődési körök	-	-

21. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajdonság	1. Szorgalmas + 2	1. Nagyon komoly +1 2. Határozott +1 3. Megértő +1 4. Segítőkész +1 5. Jószivű +1 6. Akaratos 7. Szófogadó 8. Ügyes 9. Megbízható 10. Kedves 11. Csendes 12. Barátságos
III. Társas kapcs.	1. Nagyon szereti édesanyját 2. Nagyon szereti öccsét	1. A tanárok szeretik 2. Jó barát
IV. Cselekvés	1. Jól tanul + 2	
V. Érdeklődési körök	-	-

22. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Magas 2. Szőke 3. Szeme barna	1. Tiszta
II. Belső tulajd.	1. Nem elég szorgalmas 2. Lusta 1. Hamar sértődik	1. Segítőkész 2. Szorgalmas 3. Rendes 4. Jószivű
III. Társas kapcs.	-	1. Szünetben mindig a fiukkal játszik
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul	-
V. Érdeklődési kör	-	-

23. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Elég magas 2. Haja fekete 3. Szeme barna
II. Belső tulajdonság	1. Titoktartó 2. Barátkozó	
	1. Kissé kötekedő	1. Jószivű +1
	2. Szeles	2. Segítőkész +1
	3. Csintalan	3. Szófogadó
	4. Közepes szorgalmu	4. Nem veszekedő
		5. Figyelmes
III. Társas kapcsolat	-	1. Jó barát +1 2. Jó osztálytárs 3. Sokan kedvelik
IV. Cselekvés	1. Szeret olvasni 2. Szeret jelentkezni	1. Otthon szeret segíteni
V. Érdeklődési körök	1. Olvasás	-

24. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	-	1. Kicsit sovány
II. Belső tulajd.	1. Megbízható	1. Kedves 2. Szorgalmas 3. Kissé önző 4. Ügyes 5. Jószivű
III. Társas kapcs.	-	1. Jó osztálytárs
IV. Cselekvés	1. Elég jól tanul	-
	1. Szeret sportolni	
V. Érdeklődési kör	1. Sport	

25. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajd.	1. Jószivü	
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Jól tanul 2. Jól sportol 1. Otthon sokat segít	
V. Érdeklődési körök	1. Sport	

26. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Tiszta 2. Magas 3. Fekete haja van 4. Csinosan öltözik 5. Szeme barna
II. Belső tulajdonság	1. Rendetlen	1. Szorgalmas +1 2. Ügyeskező 3. Jószivü 4. Kicsit szeles
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 2. Csak akkor véggez szívesen valamilyen munkát, ha magától végzi	1. Sokat veszekszik a fiúkkal
V. Érdeklődési kör	-	-

27. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Alacsony +1 2. Tiszta + 1 3. Rendesen jár	1. Helyes 2. Haja barna 3. Szeme kék
II. Belső tulajdonság	1. Szorgalmas 1. Magatartása elég jó	1. Érdeklődő 2. Jószívű +2 3. Néha kiabálós 4. Szeret parancsolgatni 5. Segítőkész 6. Ügyes 7. Sokszor figyelmetlen
III. Társas kapcs.	1. Szereti a gyermekeket	-
IV. Cselekvés	1. Szeret tanulni	1. Sokat olvas
V. érdeklődési körök	-	1. Olvasás

28. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Haja fekete 1. Közepes magas	
II. Belső tulajd.	-	1. Eszes 2. Adakozó 3. Rendes 4. Nagyoskodó 5. Szélhámos, huli- gán
III. Társas kapcs.	1. Közösséget nem szereti	1. Mindég a lányok- kal szórakozik
IV. Cselekvés	1. Szeret sportolni 2. Szeret olvasni 1. Közepesen tanul	1. Szereti a test- nevelést
V. Érdeklődési körök	1. Sport 2. Olvasás	-

29. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Jól öltözik 2. Haja szőke 3. Szeme barna
II. Belső tulajdonság	-	1. Hamar sértődik 2. Bőbeszédű 3. Jószívű
III. Társas kapcs.	-	-
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul	1. Szeret vitatkozni 2. Szeret olvasni 3. Jól sportol
V. Érdeklődési körök	-	1. Olvasás 2. Sport

30. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajd.	1. Jókedvű	-
III. Társas kapcsolat	-	1. Szereti barátait
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 2. Jól sportol	1. Szeret játszani
V. Érdeklődési körök	1. Sport	-

31. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Haja hosszú, barna 2. Közepes termetű 3. Jól öltözik 4. Magas
II. Belső tulajdonság	1. Nem nagyon jó a magatartása	1. Szorgalmas 2. Magatartása jó 3. Rendes 4. Jószivű 5. Segítőkéssz
III. Társas kapcsolat	1. Nem szeretnek a tanárok 2. Anyuék sem szeretnek	-
IV. Cselekvés	-	1. Jól tanul +1
V. Érdeklődési kör	-	-

32. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	-
II. Belső tulajdonság	1. Csendes 2. Kitartó 3. Figyelmes	-
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Elég jól tanul	-
V. Érdeklődési körök	-	-

AZ ÖNISMERET TARTALMI KOMPONENSEI 8. OSZTÁLYBAN

1. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
<hr/>		
I. Külső tulajdonság	1. Alacsony + 1 2. Haja szőke + 1	1. Szeme kék
II. Belső tulajdonság	1. Rendes	1. Verekedős + 1 2. Vidám 3. Sértődős 4. Befolyásolható 5. Komolytalan 6. Szerény 7. Jószivű
	1. Gyorsan beszél 2. Segítőkész	
III. Társas kapcsolat	1. Szereti barátját	
IV. Cselekvés	1. Sokat olvas 2. Közepesen tanul + 1	
	1. Sokat segít szüleinek	1. Az órán sokat beszélget 2. Szeret galambokkal foglalkozni
V. Érdeklődési körök	1. Olvasás	1. Galambász

2. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Magas 2. Haja barna 3. Szeme barna	1. Jól öltözött
II. Belső tulajdonság	1. Akarata gyenge	1. Figyelmes 2. Csendes 3. Sértődős + 2 4. Önállótlan 5. Nem irigy
III. Társas kapcsolatok	1. Szereti a gyerekeket 2. Szereti az osztályközösséget 3. Szereti szüleit 4. Szereti testvéreit	1. Szereti barátnőjét
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 1. Szereti a természetet, az erdőben sétálni 2. Nem nagyon szeret tanulni 3. Az elvállalt feladatokat mindig teljesíti 4. Szüleinek segít	1. Szereti az éneket 2. Szereti az orosz 3. Szereti a magyart 4. Szereti a testnevelést
V. Érdeklődési körök	1. Modern zene 2. Természet	1. Ének 2. Orosz 3. Magyar 4. Testnevelés

3. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Magas + 2	1. Haja barna + 2 2. Szeme barna + 2 3. Testes
II. Belső tulajdonság	1. Figyelmetlen	1. Modortalan 2. Szentelen + 2 3. Tudálékoskodó + 1 4. Befolyásolható 5. Segítőkész + 1 6. Érzékeny 7. Veszekedős + 1 8. Meggondolatlan
III. Társas kapcsolat	-	1. Az öccsével goromba + 4 2. Tanárai nem szeretik
IV. Cselekvés	1. Szeret szerelni 2. Szeret barkácsolni + 2 3. Szeret olvasni 4. Az órán szeret beszélgetni + 3	1. Csunyan eszik 2. Sok társadalmi munkát végez 3. Közepes tanuló 4. Szeret magnózn 5. Szeret kerékpározni
V. Érdeklődési	1. Szerelés 2. Barkácsolás + 2 3. Olvasás	1. Magnózás 2. Kerékpározás
	1. Szakkör 2. Film	

4. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Magas 2. Haja barna	
	-	1. Megbízható 2. Lelkiismeretes
III. Társas kapcsolat	-	
	1. Szereti barátait 2. Szereti az osztályközösséget	
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 2. Szeret olvasni 3. Szereti a zenét 4. Szereti a sportot	
	1. Otthon rábizott feladatát elvégzi 2. Szeret tévézni 3. Szeret rádiózni 4. Szeret moziba járni	1. Szeret csavarogni 2. Nem szereti a házi munkát 3. Autószerelő akar lenni, van hozzá ér- zéke
V. Érdeklődési körök	1. Tévézés 2. Rádiózás 3. Film	-
	1. Olvasás 2. Zene 3. Sport 4. Szerelés	

5. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Magas 2. Haja barna
II. Belső tulajdonság	1. Elég rossz 1. Verekedős	1. Jószivü
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 2. Szeret szórakozni 3. Szeret csavarogni 4. Szereti a sportot	
	1. Közepes tanuló 2. Szeret moziba járni 3. Szeret cigarettázni	1. Órákon beszélget, játszik 2. Este későn jár haza 3. Otthon nem segít 4. Szeret olvasni
V. Érdeklődési körök	1. Film 1. Szórakozás 2. Sport	1. Olvasás

6. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Közepes termetű	1. Rendesen öltözik
II. Belső tulajdonság	1. Csendes 2. Szerény	
III. Társas kapcsolatok	1. Szereti szüleit 2. Szereti nevelőit	1. Az örs tagjai szeretik, jó örsvezető
IV. Cselekvés	1. Szeret tanulni 2. Jól tanul 3. Kötelességeit mindig teljesíti	
	1. Szeret kézi-munkázni 2. Szeret olvasni 3. Otthon sokat segít 4. Szeret állatokkal foglalkozni	1. Rendszeresen tanul
V. Érdeklődési körök	1. Kézimunkázás 2. Olvasás 3. Állatgondozás	

7. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Alacsony 2. Haja szőke	1. Szemüveges
II. Belső tulajdonság	1. Jó magatartásu 1. Szorgalma lehetne jobb 2. Segítőképz	1. Csendes 2. Szorgalmas 3. Figyelmes 4. Nincs vitakészsége 5. Jó kezűgyes-sége van
III. Társas kapcsolat	1. Szereti szüleit 2. Szereti testvéreit 3. Szereti barát-nőjét	
IV. Cselekvés	1. Sokat segít szüleinek 2. Sokat segít testvérének 1. Szeret olvasni 2. Szeret főzni 3. Szeret TV-t nézni 4. Szeret rádiót hallgatni 5. Nem szereti a sportot	
V. Érdeklődési körök	1. Olvasás 2. TV 3. Rádió 4. Sport	

8. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Középmagas	1. Jól öltözött
II. Belső tulajdonságok	1. Makacs 2. Szeret veszekedni 3. Haragtartó	1.- Kicsit beképzelt 2. Jó a magatartása 3. Csempés 4. Jószivű 5. Segítőkész 6. Becsületes
III. Társas kapcsolatok	1. Társaságot nem szereti	-
IV. Cselekvés	1. Nem szeret véleményt mondani 2. Legjobban szereti a matematikát /Városi versenyen 2. lett/ + 2 3. Rábizott feladatát lelkiismeretesen teljesíti	1. Jól tanul 2. Iskolabolt felügyeletét jól látja el. 3. Tornából nem a legjobb
V. Érdeklődési körök	1. Fizika 2. Kémia	1. Matematika

9. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Közepes tanuló 2. Hosszu, szőkehajú	
II. Belső tulajdonság	1. Elég rossz a természete 2. Sértődős 3. Hibáit nem látja be	1. Csendes 2. Szerény 3. Jószivü
III. Társas kapcsolatok	1. Nincs baráti köre 1. Tiszteli szüleit 2. Tiszteli az idősebbeket	-
IV. Cselekvés	1. Szeret szórakozni 2. Szeret játszani 3. Szeret vitatkozni 4. Házi munkában segít 5. Ha elvégzi az iskolát, szeretni fogja a munkáját	1. Munka alól szereti kihuzni magát 2. Nehezen tud felelni 3. Szeret kézimunkázni
V. Érdeklődési körök	-	1. Kézimunka

10. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Magas 2. Haja barna 1. Szeme szürke	1. Szeme kék
II. Belső tulajdonságok	1. Jókedvű 2. Barátkozó	1. Szigorú 2. Segítőképz 3. Jóságú 4. Csendes
III. Társas kapcsolatok	-	-
IV. Cselekvés	1. Szabad időben legszívesebben sportol 1. Sokat olvas 2. Legjobban szereti a testnevelést 3. Szereti a rajzot	1. Szüleinek sokat segít 2. Tanulmányi munkája elég jó
V. Érdeklődési körök	1. Olvasás 2. Rajz 1. Sport	-

11. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Magas 2. Haja szőke	1. Tisztán, rendszeren öltözik
II. Belső tulajd.	1. Akarata gyenge 2. Sok rossz tulajdonsága van 3. Makacs	1. Jókedvű 2. Segítőkész 3. Barátságos 4. Betegeskedő
III. Társas kapcsolatok	1. Szereti a gyerekeket, ezért akar óvónő lenni 2. Szereti szüleit 3. Szereti testvéreit	1. Közösségbe jól beilleszkedik
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 2. Nem szeret iskolába járni 3. Szeret dolgozni 4. Szeret varrni 5. Szereti a zenét 6. Otthon segít édesanyjának 7. Parancsra nem szívesen végzi a munkáját	1. Nagyon jól tanul 2. Órára mindig készül 3. Sokat olvas 4. Sok társadalmi munkát végez 5. Osztálytitkári feladatát jól végzi 6. Szívesen végzi rábízott feladatot
V. Érdeklődési körök	1. Varrás 2. Zene	1. Olvasás

12. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Alacsony 2. Haja barna	
II. Belső tulajdonságok	1. Csendes 2. Dolgos	1. Szerény 2. Félénk
III. Társas kapcsolatok	1. Tiszteli szüleit	1. Nem barát- kozó
IV. Cselekvés	1. Szeret humo- rizálni 2. Szeret olvas- ni 3. Szereti az állatokat gondozni	1. Szeret ker- tészkedni
V. Érdeklődés	1. Olvasás 2. Állatgondozás	1. Kertészkedés

13. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Középtermetű + 1 2. Szeme barna + 1 3. Haja barna 1. Molett	
II. Belső tulajd.	1. Változó hangulatu	1. Segítőkész 2. Jószivű + 1 3. Szeleburdi 4. Komolytalan 5. Ingerlékeny+1
III. Társas kapcsolatok	1. Nem tud beilleszkedni a társaságba	1. Osztálytársai szeretik + 1 2. Szüleivel nem értik meg egymást
IV. Cselekvés	1. Nagyon szereti a biológiát 2. Biológus szeretne lenni, de szülei nem engedik	1.Őrsvezetői munkáját jól végzi 2.Órán sokat beszélget 3.Szünetben sokat veszekszik 4. Négyes tanuló 5. Az osztályközösség munkáját előreviszi
V. Érdeklődés	1. Biológia	-

14. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Szeme barna 1. Alacsony 2. Haja barna	
II. Belső tulajdonság	1. Szeles 1. Sértődös 2. Haragtartó 3. Sok hibája van	1. Bohóckodó 2. Uralkodó típus
III. Társas kapcsolat	-	-
IV. Cselekvés	-	1. Nem szeret tanulni 2. Semmi sem érdekli
V. Érdeklődési körök	-	-

15. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	-	1. Középmagas 2. Haja barna+ 2 3. Jól öltözött 4. Szeme barna
II. Belső tulajdonságok	1. Akarata gyenge 2. Nem sértődékeny 3. Vidám természetű	1. Kicsit kényes 2. Jó felfogóképessége van 3. Barátságos 4. Segítőkész 5. Jószivű 6. Kicsit szeles 7. Sértődős
III. Társas kapcsolatok	1. Barátnőihez ragaszkodik 2. Szereti osztálytársait	1. Osztálytársai nem nagyon szeretik
IV. Cselekvés	1. Szereti az uttörőmunkát 2. Néha szeret tanulni, néha nem 3. Minden munkában szívesen vesz részt 4. Otthon sokat segít édesanyjának	
	1. Szeret sportolni /kézilabda/ 2. Szeret TV-t nézni 3. Szeret rádiót hallgatni 4. Néha olvas	1. Kedvenc tárgya az orosz
V. Érdeklődési körök	1. Sportolás 2. TV-zés 3. Rádiózás	1. Orosz

16. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Haja barna	
	-	1. Közepes termetű 2. Haja elég hosszú 3. Szeme szürke
II. Belső tulajd.	1. Erős karata van	1. Figyelmes 2. Alamuszi
III. Társas kapcsolat	1. Barátait szereti	-
IV. Cselekvés	1. Szeret olvasni 2. Nem nagyon szeret tanulni	
	1. A rábizott feladatot mindig elvégzi	1. Cigarettázik 2. Sokat csavarog 3. Közepes tanuló
	2. Szeret zenét hallgatni	4. Sohasem sug, de ő elvárja.
	3. Szeret TV-t nézni	
	4. Szeret sportolni	
	5. Szeret szerelni	
V. Érdeklődési körök	1. Zene 2. TV-nézés 3. Sport 4. Szerelés	

17. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Rövid a haja 2. Tisztán, rendszeren öltözik 1. Középmagas 2. Van pár felesleges kilója	1. Elég magas 2. A szeme sötét 1. Ügyeskező
II. Belső tulajdonság	-	
III. Társas kapcsolat	1. Tiszteli szüleit 2. Tiszteli az öregeket	1. Sok barátja van 2. Osztályközösség szereti
IV. Cselekvés	1. Közepesen tanul 2. Szeret szakkörre járni 1. Legjobban a gyakorlati szerei 2. Szereti a rajzot 3. Segíteni szokott az öregeknek	1. Sokat segít társadalmi munkában 2. Nem cigarettazik 3. Nem jár moziba 4. Nem szokott rosszkodni 5. Feladatát jól és pontosan elvégzi
V. Érdeklődési körök	1. Gyakorlati foglalkozás 2. Rajz	-
	1. Szakkör	

18. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Középmagas - 1. Barnahaju + 1 2. Jól öltözött +2	
II. Belső tulajdonság	1. Nincs akarat- ereje 2. Sértődős volt, de megpróbál javítani	1. Megbízható 2. Becsületes 3. Sértődős 4. Jószivű 5. Szorgalmas 6. Vigkedélyű
III. Társas kapcsolat	1. Édesapjával ne- hezen jön ki, mert apja gyak- ran iszik 1. Jól beilleszkedik az osztályközös- ségbe	1. Sok barátja van 2. Szereti a fiukat, s a fiuk őt + 1
IV. Cselekvés	1. Elég jól tanul 2. Tornát most nem nagyon szereti	1. Közepesen tanul 2. Szeret moziba járni + 2 3. Bélyeget gyűjt 4. Nagyon szeret órán beszélget- ni 5. Sokat olvas 6. Szereti a beat_ zenét 7. Szeret táncolni
V. Érdeklődési körök	-	1. Film 2. Bélyegygyűjtés 3. Olvasás 4. Zene 5. Tánc

19. tanuló

G		
Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Magas 2. Haja barna 1. Szeme zöld	
II. Belső tulajd.	1. Jó felfogó- képességű 1. Van akarat- ereje	1. Befolyásolható 2. Szerény
III. Társas kapcsolatok	1. Barátai mellett mindig kitart	1. Minden fiúnak barátja + 1 2. Lányoknak igen szimpatikus 3. Jó közösségi ember
IV. Cselekvés	1. Szeret sportolni + 1 2. Szereti a gyakorlati foglalkozást 3. Tanulmányi eredménye nem a legjobb 4. Uttörőtanács tagja, feladatát jól teljesíti 5. Az órákon nem jelentkezik	
	1. Kevés társadalmi munkát végez 2. Szeret egy kicsit csavarogni 3. Nem szeret tanul- ni 4. Egyesületi szinten sportol, kézilabdázik 5. Feleléskor mindig izgul	
V. Érdeklődési körök	1. Sport + 1 2. Gyakorlati fogl.	

20. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Középmagas 2. Haja barna	
II. Belső tulajd.	-	1. Figyelmetlen 2. Megértő 3. Harcias természetű 4. Segítőkész
III. Társas kapcsolat	1. Sok barátja van 1. Szereti barátait és megbecsüli őket	1. A lányok kedvence
IV. Cselekvés	1. Nem szeret tanulni 2. Közepesen tanul 3. Sokat olvas 1. Őrsi munkáját elvégzi, de nem szívesen	1. Az órán sokat beszélget 2. Szeret sportolni
V. Érdeklődési körök	1. Olvasás -	1. Sport

21. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	-	1. Középtermetű + 1 2. Hosszujáru + 1 3. Szeme barna +1 4. Öltözete rendes, tiszta 5. Elég jóképű
II. Belső tulajdonság	1. Sértődős + 2	
	1. Akarata lehetne több	1. Vidám 2. Jószívű
	2. Haragtartó	3. Okos 4. Makacs 5. Csendes
III. Társas kapcsolat	1. Szereti a kisgyerekeket	1. Az őrssel nem igen tud bánni, mert nem szereti ha valakivel ellenvéleménye van 2. Nem szereti a fiukat 3. Az osztályban általában tisztelik 4. Barátkozó, barátaival jóban van
IV. Cselekvés	1. Szeret tanulni 2. Szeret uttorőmunkát végezni, jó őrsvezető + 2 3. Szeret állatokkal foglalkozni 4. Otthon sokat segít 5. Szeret olvasni	1. Néha szeret vitatkozni 2. Szereti a zenét 3. Szeret moziba járni 4. Jól tornázik 5. Sok társadalmi munkát végez
V. Érdeklődési körök	-	1. Olvasás 2. Állatokkal foglalkozás 1. Zene 2. Film

22. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság		1. Jól öltözött
	1. Magas + 1 2. Szeme barna 3. Haja szőke + 1	
II. Belső tulajdonság	1. Könnyen sir, érzékeny + 1	
	1. Nincs akaratereje 2. Elég jó felfogó- képessége van 3. Összeférhetetlen- nek tartják, so- kat változott	1. Vigkedélyű 2. Jóságú 3. Sértődős 4. Makacs 5. Igazságos 6. Nem irigy
III. Társas kapcsolat	1. Fiukkal sokat barátkozik + 2 2. Mindenkiel ba- rátkozik	1. Családjához nagyon ra- gaszkodik +1
IV. Cselekvés	1. Sok társadalmi munkát vállal 2. Szereti a beatzenét 3. Sok uttörőmunkát végez + 1	1. Nem szeret- tanulni 2. Órán sokat beszélget 3. Szeret vitat- kozni, jó a vitakészsége 4. Elég sokat olvas 5. Érdeklődése a történelem felé irányul
V. Érdeklődési körök	1. Zene	1. Olvasás 2. Történelem

23, tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Magas + 3	1. Haja barna göndör + 4 2. Jó megjelenésű 3. Öltözeke rendes, tiszta
II. Belső tulajd.	1. Makacs	1. Bőbeszédű 2. Jókedvű 3. Lelkiismeretes 4. Türelmes 5. Segítőképz 6. Jőszivű + 1 6. Magatartása nem kiváló 7. Titoktartó 8. Őszinte
III. Társas kapcsolatok	1. Sok barátja van 2. Nagyon szereti a bátyját + 1 3. Szereti szüleit + 1	1. Jó barát + 3 2. Jó viszonyban van a lányokkal 3. Hallgatnak rá a fiuk
IV. Cselekvés	1. Szereti nagyon az állatokat és azokat gondozni, ezért akar vadász, vadtenyésztő lenni + 6 2. Szereti a természetet + 3 3. Szeret olvasni + 6 4. Szeret sportolni /kézilabda/ 5. Szereti a zenét + 1	1. Közepesen tanul 2. Szeret táncolni+1 3. Keveset tanul, de tud + 2 4. Otthon nem segít 5. Cigarettazik 6. Szeret csavarogni barátai társaságában.
V. Érdeklődési körök	1. Állatok + 6 2. Természet + 6 3. Olvasás + 6 4. Sport /kézilabda, futás/ 5. Zene + 1	1. Tánc

24, tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Középmagas 2. Szőke 1. Szeme szürke	1. Szeme kék
II. Belső tulajd.	1. Makacs	1. Jó magatartásu
III. Társas kapcsolatok	-	1. Elég jó közösségi ember 2. Szereti a társaságot
IV. Cselekvés	1. Szereti a sportot 2. Szereti az uttörőmunkát, őrsvezetőhelyettesi feladatát jól ellátja 1. Szeret TV-t nézni 2. Szeret tanulni, de eredménye jobb is lehetne 3. Szeret iskolába járni	1. Az órákon jelentkezik
V. Érdeklődési körök	1. Televízió 1. Sport	

25. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Szeme barna 2. Haja barna	1. Középmagas + 1 2. haja göndör + 2
II. Belső tulajd.	1. Makacs 1. Sértődékeny	1. Segítőkész 2. Néha beképzelt 3. Szorgalmas 4. Titoktartó 5. Befolyásolható 6. Kicsit feledékeny
III. Társas kapcsolat	1. Szeret fiukkal udvaroltatni 2. Jóbarát 3. Mindenkiel barátkozik	1. Hugával sokat veszekszik
IV. Cselekvés	1. Szeret moziba járni 1. Tanulmányi eredményén szeretne változtatni	1. Testnevelésben a legjobbak között van. 2. Az órákon beszélget 3. Közepes tanuló 4. Legkedvesebb tárgya az ének, testnevelés 5. Szereti a történelmet is. 6. Társadalmi munkája is jó 7. Plakátot, cigarettásdobozt gyűjt
V. Érdeklődési körök		1. Film 1. Ének 2. Testnevelés 3. Történelem 4. Gyűjtés /plakát/

26. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Haja barna + 3 2. Szeme barna + 3 1. Tisztán, rendesen öltözködik	1. Magas + 3
II. Belső tulajdonság	1. Sértődékeny 1. Jó a felfogóképessége 2. Akaratereje van, de nem elég 3. Elég szófogadó 4. Egy kicsit szemtelen	1. Megértő 2. Nem hazudik 3. Becsületes 4. Nem kényes 5. Jóságos 6. Segítőkéz+1 7. Csendes 8. Figyelmes 9. Jókedvű 10. Igazságszerető 11. Makrancos 12. Vidám
III. Társas kapcsolat		1. Jól békülkedik a közösségbe 2. Osztálytársai szeretik + 2 3. Szereti a fiukat 4. Szereti a gyerekeket
IV. Cselekvés	1. Négyesnél jobb tanuló 2. Sok társadalmi munkát végez az órszobában és osztályban 3. Amit elvállal, az teljesíti 4. Nagyon szeret könyvet olvasni + 2 5. Otthon nem sokat segít 1. Szeret sportolni 2. Szereti a beatzenét 3. Nem szeret táncolni	1. Rendesen tanul+ 2 2. Otthon segít + 2 3. Kedvelt tárgya az orosz 4. Könnyen tanul 1. Orosz
V. Érdeklődési körök	1. Sport 2. Zene	1. Olvasás

27. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Szeme szürke 1. Alacsony + 3 2. Haja barna + 2 1. Jól öltözött	
II. Belső tulajdonságok	1. Mozgékony 2. Szorgalma változó 3. Jószívű 4. Titoktartó	1. Jókedvű 2. Intelligens 3. Segítőképz 4. Szorgalmas 5. Nincs hangja
III. Társas kapcsolatok	1. Szereti osztálytársait 2. Szereti a gyerekeket, óvónő akar lenni 3. Az osztályban mindenkivel barátkozik 1. Szereti, tiszteli szüleit 2. Szereti, tiszteli nevelőit 3. Szereti osztálytársait	1. Egész osztálykedveli 2. Jó barátnő + 1
IV. Cselekvés	1. Őrsvezetői munkáját ügyesen végzi 2. Szüleinek szokott segíteni 3. Aktivabb lehetne órán 4. Szeret furulyázni 5. Szeret az állatokról gondoskodni 6. Szeret olvasni + 2 1. Szeret tárlatokat nézni 2. Szereti az erdőt, kirándulást 3. Szeret könyvtárba járni	1. Nem szeret vitatkozni
V. Érdeklődési körök		1. Zene /furulya/ 2. Olvasás 3. Állatok

28. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonságok	1. Középmagas 2. Haja barna 1. Hosszuhaju	1. Jól öltözött
II. Belső tulajdonságok	1. Váltakozó hangulatu	1. Komolytalan 2. Jószivü 3. Rendetlen 4. Hanyag
III. Társas kapcsolatok	1. Szeret osztálytársaival barátkozni	1. Szereti a lányokat
IV. Cselekvés	1. Szereti a történelmet 2. Nem szeret tanulni 1. Szereti a TV-t nézni 2. Szereti a rádiót hallgatni	1. Cigarettázik 2. Iszik 3. Szórakozik 4. Éjszaka is csavarog 5. Az órákon bohóckodik
V. Érdeklődési körök	1. Történelem 1. Tévézés 2. Rádió	1. Szórakozás

29. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdonság	1. Magas + 2 2. Szőke + 2	1. Erős testalkatu 2. Jól öltözött
II. Belső tulajdonság	1. Makacs 2. Sértődékeny + 2	
	1. Van akaratereje, de nem iskolai dolgokhoz 2. Bőbeszédű	1. Rendes 2. Mozgékony 3. Jószívű 4. Vidám 5. Bátor 6. Jó a logikája 7. Beképzelt 8. Jó magatartásu
III. Társas kapcsolat	1. Tanárok nem szeretik a bőbeszédű miatt	1. Kedveli a lányokat
IV. Cselekvés	1. Szeret barkácsolni 2. Szereti a rajzot + 2 3. Szeret sportolni + 1	
	1. Amit rábiznak a feladattól függően teljesíti 2. Igyekszik tanulni, most akar	1. Szeret vitatkozni + 3 2. Szereti a zenét 3. Sokat olvas + 3 4. Közepes tanuló + 1
V. Érdeklődési körök	1. Barkácsolás 2. Rajz + 2 3. Sport + 1 /kézilabda, foci/	1. Zene 2. Olvasás + 3

30. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	1. Haja szőke 1. Szeme barna	1. Középmagas 2. Sovány
II. Belső tulajd.	1. Szorgalma változó	1. Igyekvő 2. Szorgalmas 3. Gyenge ideg- zetü 4. Jószivü
III. Társas kapcsolatok	1. Megbecsüli osztálytársait 1. Megbecsüli barátait	1. Jó barát
IV. Cselekvés	1. Otthon szeret barkácsolni 2. A rábizott feladatot szívesen elvégzi 1. Közepesen tanul 2. Igyekszik hibáit kijavítani 3. Szeret kirándulni	1. Szüleinek szívesen segít 2. Tanulni nem nagyon szeret 3. Szeret sportolni főleg atlétikát
V. Érdeklődési körök	1. Kirándulás 1. Barkácsolás	1. Sport

31. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajd.	-	1. Szerény az öltö-zete 2. Haja barna 3. Közepes termetű
II. Belső tulajd.	1. Sértőkékeny 2. Segítőkész	
	1. Szókimondó	1. Rendes magatar-tásu 2. Egy kicsit ide-ges 3. Csendes
III. Társas kapcsolatok	1. Kevés barát-nője van 2. Tiszteli az idősebbeket	-
IV. Cselekvés	1. Szeret ujságot árulni az isko-lában	
	1. Nehezen tud tanulni 2. Nem szeret sportolni 3. Szereti a történelmet 4. Szereti az irodalmat 5. Otthon segít	1. Közepes tanu-ló + 2 2. Szereti az éneket 3. Szereti az élővilágot 4. Levelezést folytat egy orosz lánnyal
V. Érdeklődési körök	1. Történelem 2. Irodalom	1. Ének 2. Élővilág 3. Orosz

32. tanuló

Tartalmi kategóriák	Önértékelés	Osztálytársak értékitélete
I. Külső tulajdon- ságok	-	1. Magas 2. Haja szőke
II. Belső tulajdon- ságok	1. Nincs mindig erős akarata 2. Nem mindig türelmes	1. Elég mogorva 2. Csendes 3. Szerény
III. Társas kapcsola- tok	1. Gyermekkel sze- ret foglalkozni	
IV. Cselekvés	1. Szeret sportolni	
	1. Szeret tanul- ni	1. Szeret rajzolni 2. Elég jól tanul
V. Érdeklődési körök	1. Sport	1. Rajzolás

Az önismeret megegyezése a referenciacsoport
értékitételeivel

Tanu- ló	Önértékelés tartalmi megoszlása 5.osztályban						Az osztálytársak véleményével megegyező érték- ítélet					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	-	1	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-
2.	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
3.	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1
4.	-	2	-	1	-	3	-	-	-	1	-	1
5.	1	4	-	3	-	8	-	-	-	-	-	-
6.	1	2	1	2	-	6	1	-	-	-	-	1
7.	-	4	-	1	-	5	-	1	-	-	-	1
8.	-	1	-	1	-	2	-	-	-	1	-	1
9.	2	1	-	-	-	3	2	-	-	-	-	2
10.	4	3	-	-	-	7	3	1	-	-	-	4
11.	2	2	1	2	-	7	2	-	-	1	-	3
12.	-	4	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-
13.	-	6	1	-	-	7	-	1	-	-	-	1
14.	1	2	-	2	1	6	-	1	-	-	-	1
15.	-	-	-	3	1	4	-	-	-	1	1	2
16.	-	1	-	2	-	3	-	1	-	-	-	1
17.	-	2	-	5	-	7	-	-	-	-	-	-
18.	6	2	-	3	1	12	6	2	-	2	-	10
19.	-	2	-	-	1	3	-	-	-	-	1	1
20.	-	2	-	1	-	3	-	-	-	1	-	1
21.	-	1	2	1	-	4	-	1	-	1	-	2
22.	3	3	-	1	-	7	3	1	-	-	-	4
23.	-	6	-	2	1	9	-	2	-	-	-	2
24.	-	1	-	2	1	4	-	-	-	1	1	2
25.	-	1	-	3	1	5	-	1	-	2	1	4
26.	-	1	-	2	-	3	-	1	-	-	-	1
27.	3	2	1	1	-	7	3	1	-	-	-	4
28.	2	-	1	3	2	8	1	-	-	1	-	2
29.	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
30.	-	1	-	2	1	4	-	-	-	-	-	-
31.	-	1	2	-	-	3	-	-	-	-	-	-
32.	-	3	-	1	-	4	-	-	-	1	-	1
Össz.	25	64	9	48	10	156	21	15	-	13	4	53
Össz.	16,0		5,8	6,4		39,6				7,6		
%		41,0		30,8		100		28,3		24,5		100

Az önismeret megegyezése a referenciacsoport
értékitéleteivel

Tanu- ló	Önértékelés tartalmi megoszlása 8. osztályban						Az osztálytársak véleményé- vel megegyező értékitélet					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	2	3	1	3	1	10	2	2	1	2	1	10
2.	3	1	5	5	2	16	3	1	1	1	-	6
3.	1	1	-	8	5	15	1	-	-	4	3	8
4.	2	-	2	9	7	20	2	-	2	5	4	13
5.	-	2	-	7	3	12	-	1	-	4	2	7
6.	1	2	2	7	3	15	1	2	2	3	-	8
7.	2	3	3	7	4	19	2	1	-	2	-	5
8.	1	3	1	6	3	14	1	-	-	3	1	5
9.	2	3	3	5	-	13	2	-	1	-	-	3
10.	3	2	-	4	3	12	2	-	-	1	1	4
11.	2	3	3	7	2	17	2	-	-	-	-	2
12.	2	2	1	3	2	10	2	2	-	-	-	4
13.	4	1	1	2	1	9	3	-	-	-	-	3
14.	3	4	-	-	-	7	2	1	-	-	-	3
15.	-	3	2	8	3	16	-	-	-	4	-	4
16.	1	1	1	7	4	14	1	-	-	2	-	3
17.	4	-	2	5	3	14	2	-	-	2	1	5
18.	1	2	2	2	-	7	1	-	1	-	-	2
19.	3	2	1	10	2	18	2	1	1	5	2	11
20.	2	-	2	4	1	9	2	-	1	3	1	7
21.	-	3	1	5	2	11	-	1	1	5	2	9
22.	3	4	2	3	1	13	3	1	2	3	1	10
23.	1	2	3	5	5	16	1	1	3	5	5	15
24.	3	1	-	5	2	11	2	-	-	2	1	5
25.	2	2	3	2	1	10	-	1	-	1	1	3
26.	3	5	-	8	3	19	2	1	-	5	1	9
27.	3	4	6	9	3	25	2	-	3	6	3	14
28.	3	1	1	4	3	12	2	-	-	2	1	5
29.	2	4	1	5	3	15	2	2	-	3	3	10
30.	2	1	2	5	2	12	1	-	1	2	1	5
31.	-	3	2	6	2	13	-	2	-	1	-	3
32.	-	2	1	2	1	6	-	-	1	1	1	3
Össz.	61	70	54	168	77	430	48	20	21	77	36	202
Össz.	14,2		12,5		18,0		23,8		10,4		17,8	
%		16,3		39,0		100		9,9		38,1		100

A referenciacsoport értékitéleteinek megegyezése
az önismerettel

Tanu- ló	Osztálytársak érték- itélete 5. osztályban						Az önértékeléssel meg- egyező értékitélet					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
2.	-	5	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
3.	-	4	-	1	-	5	-	1	-	-	-	1
4.	4	2	3	4	1	14	-	-	-	1	-	1
5.	-	2	1	1	1	5	-	-	-	-	-	-
6.	2	2	-	1	-	5	1	-	-	-	-	1
7.	1	3	-	1	-	5	-	1	-	-	-	1
8.	2	5	-	1	-	8	-	-	-	1	-	1
9.	4	2	-	-	-	6	2	-	-	-	-	2
10.	3	6	-	-	-	9	3	1	-	-	-	4
11.	4	6	1	3	-	14	2	-	-	1	-	3
12.	-	1	1	1	1	4	-	-	-	-	-	-
13.	5	7	-	2	-	14	-	1	-	-	-	1
14.	-	5	-	-	-	5	-	1	-	-	-	1
15.	2	2	-	1	1	6	-	-	-	1	1	2
16.	3	4	1	-	-	8	-	1	-	-	-	1
17.	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
18.	10	4	-	3	-	17	9	2	-	2	-	13
19.	4	5	1	5	1	16	-	-	-	-	1	1
20.	2	4	1	1	-	8	-	-	-	1	-	1
21.	-	20	2	3	-	25	-	3	-	3	-	6
22.	4	5	1	-	-	10	3	1	-	-	-	4
23.	3	9	4	1	-	17	-	2	-	-	-	2
24.	1	5	1	1	1	9	-	-	-	1	1	2
25.	-	1	-	2	1	4	-	1	-	2	1	4
26.	5	6	-	1	-	12	-	1	-	-	-	1
27.	8	10	-	1	1	20	5	1	-	-	-	6
28.	1	5	1	2	-	9	1	-	-	1	-	2
29.	3	3	-	3	2	11	-	-	-	-	-	-
30.	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-
31.	4	5	-	2	-	11	-	-	-	-	-	-
32.	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Össz.	77	142	19	43	10	291	26	17	-	15	4	62
Össz. %	48,8		14,7		100		27,5		24,1		100	
	26,5		6,6		3,4		42,0		-		6,4	

A referenciacsoport értékitéleteinek megegyezése az
önismerettel

Tanu- lő	Osztálytársak érték- ítélete 8. osztályban						Az önértékeléssel megegyező értékitélet					
	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.
1.	5	10	1	5	2	23	4	2	1	3	1	11
2.	4	6	1	5	4	20	3	1	1	1	-	6
3.	10	13	6	14	7	50	3	-	-	9	5	17
4.	2	2	2	8	4	18	2	-	2	5	4	13
5.	2	2	-	8	3	15	-	1	-	4	2	7
6.	2	2	3	4	-	11	1	2	2	3	-	8
7.	3	6	-	2	-	11	2	1	-	2	-	5
8.	2	6	-	8	1	17	1	-	-	5	1	7
9.	2	3	1	3	1	10	2	-	1	-	-	3
10.	3	4	-	3	1	11	2	-	-	1	1	4
11.	3	4	1	6	1	15	2	-	-	-	-	2
12.	2	4	1	1	1	9	2	2	-	-	-	4
13.	6	7	3	5	-	21	6	-	-	-	-	6
14.	2	3	-	2	-	7	2	1	-	-	-	3
15.	6	7	1	5	1	20	-	-	-	4	-	4
16.	4	2	-	6	-	12	1	-	-	2	-	3
17.	4	1	2	7	1	15	2	-	-	2	1	5
18.	6	6	4	9	5	30	1	-	1	-	-	2
19.	2	3	5	6	3	19	2	1	1	6	3	13
20.	2	4	2	5	2	15	2	-	1	3	1	7
21.	9	8	5	12	4	38	-	3	1	7	2	13
22.	6	8	6	9	3	32	5	2	4	4	1	16
23.	11	10	11	30	25	87	4	1	5	21	24	55
24.	3	1	2	3	1	10	2	-	-	2	1	5
25.	5	7	1	8	5	26	-	1	-	1	1	3
26.	12	14	6	15	2	49	8	1	-	7	1	17
27.	8	5	6	9	3	31	7	-	3	8	3	21
28.	3	4	1	7	2	17	2	-	-	2	1	5
29.	8	12	1	17	11	49	6	4	-	6	6	22
30.	3	4	2	5	2	16	1	-	1	2	1	5
31.	3	5	-	7	3	18	-	2	-	1	-	3
32.	2	3	1	3	2	11	-	-	1	1	1	3
Össz.	145	176	75	237	100	733	75	25	25	112	61	298
Össz. %	19,8	10,2	13,7	25,1	8,4	20,5	24,0	32,3	100	8,4	37,6	100

IRODALOMJEGYZEK
=====

- ÁGOSTON Gy.-NAGY J.-OROSZ S., 1974. Mérések módszerek a pedagógiában. Tankönyvkiadó, Budapest, 414 l.
- BUDA B., 1970. A serdülőkor szociálpszichológiája. Serdülőkről c. kötetben, Tankönyvkiadó, Budapest, 63-101 l.
- COOLEY, C.H., 1902. Human Nature and Social Order. Schribner, New York.
- COOLEY, C.H., 1922. Human Nature and Social Order. New York.
- CSIRSZKA J., 1961. Budapesti tanulók pályaválasztási indítékai. Tankönyvkiadó, Budapest.
- CSIRSZKA J., 1963. A pályaválasztási szaktanácsadás mint tudományos tevékenység. Pszichológiai Tanulmányok V. Akadémiai Kiadó, Budapest. 343-359 l.
- CSIRSZKA J., 1965. Legnépszerűbb pályák és leggyakoribb pályaválasztási indítékek. Pszichológiai Tanulmányok VIII. Akadémiai Kiadó, Budapest. 341-357 l.
- DUPONT, J.B., 1973/74. A szakmai érettség fogalma J.P. Jordaan szerint. Bulletin de Psychologie No 1-4. 81-110 l.
- DURÓ L., 1964. Időszzerű neveléslélektani vizsgálatok a Szovjetunióban. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 281-287 l.
- DURÓ L., 1969. A személyiség pszichológiájának kérdései. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 261-267 l.
- DURÓ L., 1972. A személyiség és tanulmányozásának módszerei. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 259-264 l.
- DRAGUNOVA, T.V., 1972. A serdülő pszichológiai sajátosságai. Szovetszkaja Pedagogika No. 8. 79-93 l.
- DREVILLON, J., 1966. L'orientation scolaire et professionnelle- P.U.F. Paris, 153 l.
- FORRAI T.-né, 1972. A tanulók teljesítményigényének és önértékelésének alakulása rendszeres teljesítményér-

- tékelés hatására. Pszichológiai Tanulmányok XIII. Akadémiai Kiadó, Budapest. 147-155 l.
- FRIEDRICH, W., 1962. Zur Psychologie des Jugendalters. Berlin. Volk u Wissen 427 l.
- GAL, R., 1967. Hol tart a pedagógia? Gondolat Kiadó, 183 l.
- GÁSPÁRNÉ, Zauner É., 1965. Ifjukorúak értékválasztásai. A Magyar Pszichológiai Tudományos Társaság II. Tudományos Nagygyűlése. Előadaskivonatok, 24-25 l.
- GÁSPÁRNÉ, Zauner É., 1967. Ifjukorúak értékválasztásai. Pszichológiai Tanulmányok X. Akadémiai Kiadó, Budapest. 249-253 l.
- GÁSPÁRNÉ, Zauner É., 1969. Személyiségfejlesztés pszichológiai gyakorlatokkal. Magyar Pszichológiai Szemle 3-4. 492-503 l.
- GERÉB Gy., 1967. Eljárásmód a tanulók önismeretének és emberismeretének kísérletes vizsgálatára. Acta Academiae Paedagogicae Szegediensis 167-178 l.
- HALÁSZ G., 1976. Bulletin de Psychologie 1974-1975. évfolyam, Magyar Pszichológiai Szemle 3. 310-313 l.
- HARSÁNYI L., 1964. Pszichológiai módszerek a tanulók megismerése szolgálatában. Magyar Pszichológiai Szemle 3. 446-452 l.
- HARSÁNYI I., 1965. Iskolások családrajza, mint a családi relációk és az önértékelés feltárásának eszköze. Pszichológiai Tanulmányok VIII. Akadémiai Kiadó, Budapest. 171-194 l.
- HARSÁNYI I.-GÁDORNÉ, Donáth B., 1966. Az értékelés és önértékelés kérdései a neveléslélektan szemszögéből. Pedagógiai Szemle 6. 520-529 l.
- HARSÁNYI I., 1968. Milyen személyiségtulajdonságok megjelölésével értékelik egymást iskolásaink? Pszichológiai Tanulmányok XI. Akadémiai Kiadó, Budapest. 199-215 l.

- HARSÁNYI I., 1971. A tanulók megismerése. Tankönyvkiadó, Budapest. 95 l.
- HARTLEY, E.L, HARTLEY, R.E., 1955. Die Grundlagen der Sozialpsychologie. Rembrandt Verlag, Berlin.
- HARVEY, O.J., 1953. An experimental approach to the study of status relations in informal groups. Amer. Soc. Rev. 18. 357-367 l.
- HAVAS O.-né, 1971. Pályaválasztás és ifjúságkutatás. Pedagógiai Szemle 1. 72 l.
- HUNYADY Gy., 1971. A személy-percepció vizsgálatának kiindulópontjai. Magyar Pszichológiai Szemle 1. 16-30 l.
- HÜVÖS É.-LENGYEL Zs., 1975. Szociálpszichológiai Konferencia Tbiliszipben. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 245-251 l. °
- JAKABNÉ, Szilágyi K., 1974. Az önismeret elemzése 14-18 éves tanulók pályaválasztási elképzelésében. Munkára és pályára nevelés c. kötet, Tankönyvkiadó, Budapest. 245-274 l.
- JULDASEVA, Sz.M. 1966. Az önértékelés megnyilvánulásainak sajátosságai serdülőkorban. Voproszű Pszichologii 4. 87-92 l.
- KELEMEN L., 1963. Fejlődéslélektan. Tankönyvkiadó, Budapest. 111 l.
- KISS L., 1974. A felsőtagozatos kor vagy a gyermekkor kiteljesedése. Pszichológia, Szerk.: Geréb Gy., Tankönyvkiadó, Budapest. 228-239 l.
- KISS T., 1966. Életkorok pszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest. 260 l.
- KISS T., 1974. A serdülőkor. Pszichológia, Szerk.: Geréb Gy., Tankönyvkiadó, Budapest. 244-251 l.
- KÓSÁNÉ, Ormai V.- JÁRÓ K.-KAIMÁR M., 1975. Fejlődéslélektani vizsgálatok, Tankönyvkiadó, Budapest. 265-275 l.

- KOSZALOV, V.I., 1973. Az iskolások önismeretének ösztönzése. Szovetszkaja Pedagogika No. 11. 11-18 l.
- KOVALJOV, A.G., 1972. Személyiséglélektan. Budapest. 498 l.
- KUHRT, W.-DEUBLER, H., 1973. Pályaválasztási előkészítés a szocialista országokban. Vergleichende Pädagogik No. 3., 4. 242-265; 385-395 l.
- LEONTYEV, A.N. 1964. A pszichikum fejlődésének problémái. Kossuth Kiadó, Budapest. 134 l.
- LINDZEY, G., 1954. Handbook of social psychology I-II. Addison, Wesley.
- LIPKINA, A.I. 1975. A személyiség és önértékelésének problémája a burzsoá pszichológiában. Szovetszkaja Pedagogika No. 9. 94-105 l.
- LOMPSCHER, J., 1970. A személyiség kialakításának dialektikája. Pädagogik No.9. 863-871 l.
- MEAD, G.H., 1934. Mind, Self and Society. Chicago.
- MÉREI F., 1976. Az önismereti érzékenység a serdülőkor kezdetén. Az alakuló ember, Szerk.: Lux A., Gondolat, Budapest. 127-169 l.
- MILEV, P., 1968. Öröklődés, képességek és a nevelés. Narodna Prosveta No.4. 82-90 l.
- MSZMP KB. 1972. június 15-i határozata az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól. Köznevelés 1972. 14. 24 l.
- MURÁNYI M., 1974. Az értékorientációk fejlesztése. Tankönyvkiadó, Budapest. 118 l.
- NEJMARK, M.Sz., 1972. A nevelésszichológiáról. Szovetszkaja Pedagogika No. 7. 93-107 l.
- PARAMZIN, V.P., 1972. A pályaválasztási irányítás és struktúrája. Szovetszkaja Pedagogika No. 7. 20-24 l.
- PERCZEL T.-VÖLGYESY P., 1969. Az agresszív magatartásmódok komplex jellege, differenciálhatósága, különös tekintettel a társadalmi hatások személyiségalkító jellegére. Magyar Pszichológiai Szemle 3-4. 503-520 l.

- PETRIKÁS Á., 1964. Az önértékelés helye és szerepe a személyiségformálás folyamatában. Acta Paedagogica Debrecina XII. 35-46 l.
- POLOZOVA, T.A., 1973. Az önértékelés fejlődése gyermekkorban. Szovetszkaja Pedagogika No. 11. 27-38 l.
- RADNAI B., 1959. Önértékelés- mások értékelése. Pszichológiai Tanulmányok II. Akadémiai Kiadó, Budapest. 213-225 l.
- RITOÓK P.-né-HAVAS O.-né, 1970. Pályaválasztás. Serdülőkről c. kötet, Szerk.: Havas O.-né, Tankönyvkiadó, Budapest. 145-193 l.
- RÓKUSFALVY P., 1965. A pályaválasztási érettség néhány pszichológiai problémája. Magyar Pszichológiai Szemle 1-2. 70-83 l.
- RÓKUSFALVY P., 1967. Pályaválasztó tanulók pályaválasztási érettsége. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 282-288 l.
- RÓKUSFALVY P., 1968. Nyíltan a pályaválasztás és munkapszichológia ügyéről. Magyar Pszichológiai Szemle 1-2. 177-182 l.
- RÓKUSFALVY P., 1969. Pályaválasztás, pályaválasztási érettség. Tankönyvkiadó, Budapest. 271 l.
- RÓZSA J., Munkaerőtartalékok és az ifjúság pályaválasztása. Pályaválasztási felelősök kézikönyve, 56.l.
- RUBINSTEIN, Sz.L., 1967. Az általános pszichológia alapjai. Akadémia Kiadó, Budapest. 1103 l.
- SCHNEIDER, G., 1967. A lányok előkészítése a technikai pályákra a technikai szakkörökben. Pädagogik No.6. 519-531 l.
- SECORD, P.F.-BACKMAN, C.W., 1972. Szociálpszichológia. Kossuth Könyvkiadó, Mezőgazdasági Könyvkiadó. 546 l.
- SHERIF, M.-WHITE, B.J.-HARVEY, O.J. 1955. Status in experimentally produced groups. Amer J. Sociol., 60. 370-374 l.

- STEPE, A., 1966. Vegyük figyelembe a fiatalok pszichikus sajátosságait. Jugendhilfe No. 7. 203-205 l.
- SURÁNYI G., 1972. A 10-14 éves tanulók érdeklődésének pszichológiai vizsgálata. Nevelés, Művelődés. Acta Paedagogica Debrecina sorozat 55. szám Debrecen. 202 l.
- SZAPOZSNIKOVA, L., 1974. Hogyan látják magukat a serdülők? Narodnoe Obrazovanie No. 4. 81-82 l.
- SZAVONYKO, E.I., 1969. Az értékelés és az önértékelés, mint a különböző életkorú iskolások viselkedésének motivumai. Voproszű Pszichologii 4. 107-116 l.
- SZMIRNOV, A.A., 1967. A szovjet pszichológia fejlődésének utjai, Magyar Pszichológiai Szemle 1. 1-19 l.
- TUGARINOV, V.P., 1967. Egyéni és társadalmi értékek. Szovetszkaja Pedagogika No.4. 101-109 l.
- VIER, W., 1966. A fiatalok személyiségvizsgálata. Jugendhilfe No. 1. 20-26 l.
- VÖLGYESY P., 1967. A pszichikus fejlődés longitudinális tanulmányozása gyermekeknél. Magyar Pszichológiai Szemle 2. 259-263 l.
- VÖLGYESY P., 1975. A pályaválasztási tanácsadást előkészítő tevékenység hatékonyságának vizsgálati eredményei. Pszichológiai Tanulmányok XIV. Akadémiai Kiadó, Budapest. 317-323 l.
- VÖLGYESY P., 1976. A pályaválasztási döntés. Tankönyvkiadó, Budapest. 128 l.
- WASHBURN, W.C., 1961. Patterns of self - conceptualization in high and college students - The Journal of Educational Psychology. Vol. 52. 123-131 l.
- ZAZZO, B., 1958. Étude différentielle de l'image de soi chez les adolescents, Enfance 4-5. 353-379 l.

- ZAZZO, R., 1966. Diversité, Réalite et Fiction de la Méthode Longitudinale. A Moszkvai Nemzetközi Pszichológiai Kongresszus anyaga. 29. kötet. 3-12 l.
- ZEHNER, K., 1966. A tanulók értékelésének színvonala és feladatai a szocialista iskolában. Pädagogik, No. 11-12. 1047-1060 l.